T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GÖÇMEN ÇOCUKLARA YAYGINLAŞTIRILAN ŞARTLI EĞİTİM YARDIMI PROGRAMI'NIN ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİ ANLAMAYA YÖNELİK NİTEL BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Saime DEMİREL

SOSYAL POLİTİKA ANABİLİM DALI

Ankara, 2022

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GÖÇMEN ÇOCUKLARA YAYGINLAŞTIRILAN ŞARTLI EĞİTİM YARDIMI PROGRAMI'NIN ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİ ANLAMAYA YÖNELİK NİTEL BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Saime DEMİREL

SOSYAL POLİTİKA ANABİLİM DALI

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Emrah AKBAŞ

Ankara, 2022

ONAY SAYFASI

Saime DEMİREL tarafından hazırlanan "Göçmen Çocuklara Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın Çocuklar Üzerindeki Etkisini Anlamaya Yönelik Nitel Bir Araştırma" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

<table>
<tr><td colspan="2">Jüri Üyesi</td><td>Kurumu</td><td>İmza</td></tr>
<tr><td colspan="2">Prof. Dr. Emrah AKBAŞ</td><td rowspan="2">Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi</td><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>Kabul ■</td><td>Red □</td></tr>
<tr><td colspan="2">Doç. Dr. Abdülkadir DEVELİ</td><td rowspan="2">Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi</td><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>Kabul ■</td><td>Red □</td></tr>
<tr><td colspan="2">Dr. Öğr. Üyesi Dilara USTABAŞI GÜNDÜZ</td><td rowspan="2">KTO Karatay Üniversitesi</td><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>Kabul ■</td><td>Red □</td></tr>
</table>

Tez Savunma Tarihi: 22.09.2022

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Yaşar YİĞİT

……

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. 22.09.2022.

İmza:

Saime DEMİREL

İTHAF

Kıymetli Annem ve Babam,

Ayfer & Şükrü DEMİREL'e..

TEŞEKKÜR

Motivasyonumu daima yüksek tutmama katkı sağladığı için değerli danışmanım Prof. Dr. Emrah AKBAŞ'a, jürimde yer alan hocalarım Doç. Dr. Abdülkadir DEVELİ'ye ve Dr. Öğr. Üyesi Dilara USTABAŞI GÜNDÜZ'e teşekkürlerimi sunarım.

Lisans dönemimden itibaren öğrencisi olarak her daim yanımda hissettiğim hocam Prof. Dr. Kamil ALPTEKİN'e, arka planda desteğini benden hiç esirgemeyen ve yanımda olan Araştırma Görevlisi Abdurahman Yasin YİĞİT'e teşekkür ederim.

Araştırma yapmama katkı sunan ve insanların yaşamlarına dokunan Kızılay Toplum Merkezlerine, içtenlikle araştırmama dahil olup kıymetli yorumlarını benimle paylaşan katılımcı ailelere teşekkür ederim.

ÖZET

Göçmen Çocuklara Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın Çocuklar Üzerindeki Etkisini Anlamaya Yönelik Nitel Bir Araştırma

Tarih boyunca sürekli göç alan ve göç veren Türkiye'nin özellikle 2011 yılında Suriye'de yaşanan iç savaş sonrasında göçmen nüfusu her yıl artmaya devam etmiştir. Türkiye içerisinde dört milyona yakın kayıtlı Suriyeli göçmen bulunmaktadır. Göçmenler arasında incinebilirlik durumları en fazla olan ise çocuklardır. Özellikle göç sürecinden sonra eğitime erişimleri kısıtlı hale gelen Suriyeli göçmen çocuklar için bir takım eğitim çalışmaları planlanmıştır ve uygulanmıştır. Bu uygulamalardan birisi Şartlı Eğitim Yardımı Programı'dır. 2003 yılından itibaren Türkiye'de ulusal düzeyde uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın, 2017 yılında göçmen çocukları da kapsaması kararı alınmıştır. Göçmen çocuklara yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın nakit bileşeni ve çocuk koruma bileşeni olmak üzere iki bileşeni bulunmaktadır. Böylece okula düzenli devam eden göçmen çocuklara eğitim yardımı sağlanırken aynı zamanda devamsızlık yaptığı için yardımı durdurulan çocukların hanelerine çocuk koruma ekipleri tarafından ziyaretler düzenlenmektedir ve bir dizi sosyal çalışmalar yapılmaktadır. Bu tez çalışması; göçmen çocuklara yaygınlaştırılmış olan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın nakit ve çocuk koruma bileşeni ile beraber Suriyeli göçmen çocuklar üzerindeki doğrudan veya dolaylı etkilerini nitel araştırma yöntemi ile anlamayı amaçlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, eğitim, göç, şartlı eğitim yardımı.

ABSTRACT

A Qualitative Research to Understand the Impact of Conditional Cash Transfer for Education Program on Migrant Children

The migrant population of Turkey, which has been receiving and emigrating continuously throughout history, has continued to increase every year, especially after the civil war in Syria in 2011. There are nearly four million registered Syrian migrants in Turkey. Children are the most vulnerable among migrants. Several educational activities have been planned and implemented, especially for Syrian migrant children whose access to education has become limited after the migration process. One of these applications is the Conditional Cash Transfer for Education (CCTE). CCTE program which has been implemented for the Turkish population since 2003, was decided to include migrant children in 2017. CCTE program has two components, a cash component, and a child protection component. Thus, while education aid is provided to immigrant children who attend school regularly, child protection teams visit the homes of children whose aid has been stopped due to absenteeism, and a series of social activities are carried out. This thesis work aims to understand the direct or indirect effects of the CCTE which was implemented on Syrian migrant children, through qualitative research method.

Keywords: Child, education, migration, conditional education aid.

İÇİNDEKİLER

ÖZET i
ABSTRACT ii
İÇİNDEKİLER iii
SİMGE ve KISALTMA DİZİNİ vi
ŞEKİLLER DİZİNİ vii
TABLOLAR DİZİNİ viii
1. GİRİŞ 1
2. GENEL BİLGİLER 4
2.1. Temel Kavramlar 4
2.2. Suriye'den Türkiye'ye Gerçekleşen Göçün Arka Planı ve Gelişmeler 5
2.3. Bir Risk Grubu Olarak Suriyeli Göçmen Çocuklar 9
2.3.1. Türkiye'de Suriyeli Göçmen Çocukların Eğitimi 11
2.4. Şartlı Eğitim Yardımı Programı 14
2.4.1. Dünyada Şartlı Eğitim Yardımı Programı 15
2.4.2. Türkiye'de Şartlı Eğitim Yardımı Programı 17
2.4.2.1. Ulusal Şartlı Eğitim Yardımı Programı 17
2.4.2.2. Göçmen Çocuklara Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı 20
2.5. Şartlı Eğitim Yardımı Programı ile İlgili Yapılan Araştırmalar 26
3. MATERYAL ve YÖNTEM 29
3.1. Çalışmanın Amacı 29
3.2. Çalışmanın Kapsamı 30
3.3. Çalışmanın Yöntemi 30
3.4. Çalışmanın Sınırlılıkları 31
4. BULGULAR 32
4.1. Katılımcıların Genel Özellikleri 32
4.1.1. Katılımcıların Kodları, Cinsiyetleri ve Aile İçerisindeki Rolleri 32

4.1.2. Katılımcıların Türkiye'de Bulunma Yılları 33
4.1.3. Katılımcıların Sosyal Destek Mekanizmaları 33
4.1.4. Katılımcıların En Son Devam Ettiği Eğitim Kademeleri 34
4.1.5. Katılımcıların Ailesine Dair Genel Bilgiler 34
4.2. Katılımcıların Eğitime Bakışı 36
4.2.1. Eğitimin Tanımlanması 36
4.2.2. Kız Çocukları İçin Eğitimin Önemi 37
4.2.3. Erkek Çocukları İçin Eğitimin Önemi 39
4.2.4. Katılımcıların Eğitim ile İlgili Önerileri 40
4.3. Katılımcıların YŞEY Nakit Bileşenine Bakış Açıları 42
4.3.1. YŞEY Nakit Bileşeninin Bilinirliği, Nereden Öğrenildiği ve Devam Şartı Hakkında 42
4.3.2. YŞEY Nakit Bileşenin Miktarının ve Kız-Erkek Çocukları için Sağlanan Nakit Miktarı Farkının Bilinirliği 43
4.3.3. YŞEY Nakit Bileşeninde Yardımın Kim Adına Ödendiği 44
4.3.4. YŞEY Nakit Bileşeninde Harcama Yönetimi 45
4.3.5. YŞEY Nakit Bileşeninin Okul Devamsızlığına ve Genel Etkisi 47
4.3.6. YŞEY Nakit Bileşeninin Geliştirilmesi 48
4.4. Katılımcıların Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı Çocuk Koruma Bileşenine Bakış Açıları 50
4.4.1. YŞEY Çocuk Koruma Bileşeni Ekiplerinin Katılımcılar ile Temas Yöntemi, Temas Amacının Bilinirliği ve Katılımcılar ile Temas Konuları 50
4.4.2. YŞEY Çocuk Koruma Bileşenince Ailelere Sağlanan Yönlendirme ve Müdahaleler 52
4.4.3. YŞEY Çocuk Koruma Bileşeni Kapsamında Gerçekleştirilen Yönlendirme ve Müdahalelerin Etkisi 55
4.4.4. YŞEY Çocuk Koruma Bileşeni Kapsamında Gerçekleştirilen Takiplerin Ailelere Sağladığı Etki 58
4.4.5. YŞEY Çocuk Koruma Bileşeninin Geliştirilmesi 59

5. TARTIŞMA 61
6. SONUÇ ve ÖNERİLER 69
7. KAYNAKÇA 72
8. EKLER 79
Ek-1. Katılımcılar ile Gerçekleşen Görüşmede Kullanılan Soru Taslağı 79
Ek-2. Etik Kurul İzni 82
Ek-3. Kızılay Akademik Araştırma İzni 83

SİMGE ve KISALTMA DİZİNİ

ASHB	T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ASPB	T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (eski ismi)
GEM	Geçici Eğitim Merkezi
HBÖGM	Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü
HEM	Halk Eğitim Merkezi
HEP	Hızlandırılmış Eğitim Programı
MEB	T.C. Milli Eğitim Bakanlığı
PIKTES	Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyon Projesi
SRAP	Sosyal Riski Azaltma Projesi
SUY	Sosyal Uyum Yardımı (Kızılaykart)
SYDV	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
ŞEY	Şartlı Eğitim Yardımı
ŞNT	Şartlı Nakit Transferi
TTGPK	Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü
UNICEF	Birlemişmiş Milletler Çocuklara Yardımı Fonu
YÖBİS	Yabancı Öğrenci Bilgi Sistemi
YŞEY	Yaygınlaştırılmış Şartlı Eğitim Yardımı
YUKK	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Yıllara göre geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin verisi 7
Şekil 2. Suriyelilerin 10 ile göre dağılımları 8
Şekil 3. Toplum Merkezi bulunan iller 24
Şekil 4. Katılımcıların Türkiye'de bulunma yılları 33
Şekil 5. Katılımcıların en son devam ettiği eğitim kademeleri 34
Şekil 6. Katılımcıların eğitim tanımlaması yaparken kullandıkları ifadeler 36
Şekil 7. Çocuk koruma bileşeni kapsamında yönlendirilen kaynaklar 53

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin cinsiyet ve yaşa göre dağılımı 8

Tablo 2. Katılımcıların kodları, cinsiyetleri ve aile içerisindeki rolleri..... 32

Tablo 3. Katılımcıların ailesine dair genel bilgiler 35

1. GİRİŞ

Göç, yüzyıllar boyunca çeşitli tanımlar ile karşımıza çıkmıştır. En temel anlamıyla göç; tekil olarak bireyin ya da grubun kendi ulusal sınırlarının dışına çıkarak veya kendi ülkesi içerisinde gerçekleştirdiği insan hareketliliğidir. Göç eden birey, göçmen olarak tanımlanmaktadır (Uluslararası Göç Örgütü, 2009: 36). İnsanlar her dönemde bulunduğu yerden gönüllü olarak ayrılarak ya da ayrılmak zorunda bırakılarak farklı yerlere göç etmiştir (Yıldız, 2019: 6). Göç, tarihin her döneminde yer alan ve her yönüyle toplumu dönüştüren bir deneyimdir (Emin, 2019: 11).

Coğrafi konumu sebebiyle 1980 yılının ardından çoğu ülkenin göç istasyonu haline gelen Türkiye'nin son yıllardaki göç envanterine girmiş olan ülkeleri İran, Irak, Yugoslavya, Bulgaristan, Kosova olarak belirtmek mümkündür (Çiçeksöğüt, 2017: 3). Belirtilen listeye günümüzde en güncel haliyle Suriye, Afganistan, Ukrayna gibi ülkeleri de eklemek mümkündür. Türkiye'yi 2011 yılından itibaren en yoğun etkileyen ülke ise Suriye'dir. 2011 yılında Suriye'de yaşanan iç çatışmadan yaklaşık 13 milyon insan etkilenmiştir (Taş ve Özcan, 2018: 50). İzlenen açık kapı politikası ile Türkiye'ye toplu olarak göç hareketliliği başlamıştır ve günümüzde Türkiye'de 3 652 813 Suriyeli göçmenin kayıtlı olduğu bilinmektedir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022). Göç; yerinden edilenleri, ev sahibi ülkeyi ve transit ülkeleri farklı şekillerde etkilemektedir (Sayın, Usanmaz ve Aslangiri, 2016: 2). Bu etkileri toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel olarak sıralayabilmekteyiz (Kaypak ve Bimay, 2016: 85). Göçün başladığı yıllarda Türkiye'nin Suriye'ye sınır illerinde ve kamplarda yaşayan Suriyeli göçmenler, zamanla Türkiye'nin diğer illerine yerleşmeye başlamıştır. Göç ile beraber göçmenler nezdinde ekonomik ve güvenlik gibi ihtiyaçlar ile beraber psikososyal ihtiyaçlar da oluşmaya başlamıştır. Koruma, psikososyal ve sağlık, uyum ve ekonomik temelli sorunlardan doğrudan ve dolaylı olarak en çok çocukların etkilendiği bilinmektedir. Birçok koruma riski ile karşılaşan göçmen çocuklar temel hakları olan eğitim alanında da dezavantajlı durumda bulunmaktadır. Göç ile beraber çocuklar temel hakları olan eğitim hizmetlerine erişim konusunda sorunlar yaşamıştır. Eğitimlerine devam eden çocuklar eğitimlerini yarıda bırakmak durumunda kalmışlardır ya da göçmen çocuklar eğitime hiç dahil olamamıştır. Eğitimlerine devam eden göçmen çocuklar ise eğitim sistemi içerisinde birçok kısıtlılık ile karşılaşmıştır. Dil sorunu, yoksulluğuna bağlı olarak çalışma, akran zorbalığı, denk sınıfa yerleşememe, kimlik ile ilgili sorunlar, çocuk yaşta evlendirilme, hane içerisinde

kardeşlerin bakımını üstlenme, mevsimlik tarım işçiliği, okulun uzak olması, ailenin zarar verici kültürel normları ile hizmetlere erişememe vb. nedenler (Gencer, 2017: 839) ile çocukların eğitimlerinden uzak kaldıkları bilinmekte olup; aynı riskler eğitimden uzak kalmanın sonucu olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye'de göçmen çocuklara yönelik eğitim ile ilgili planlanan çalışmalar araştırıldığında; göçün ilk yıllarında göçmen çocukların öncelikle güvenlik, barınma, beslenme ve sağlık ihtiyaçlarına yönelik çalışmalar yürütüldüğü devamında kamplar içerinde eğitim çalışmaların başladığı belirlenmiştir. Hem ev sahibi ülkenin Suriyeli göçmenleri "geçici" olarak atfetmesi hem de Türkiye'ye göç eden Suriyeli göçmenlerin "menşei ülkelerine dönme düşünceleri" nedeniyle daha kısa süreli ve geçici çalışmalar planlanmıştır (Efe, Ülker ve Dalkılıç, 2022: 88). Bir süre kamplarda yaşayan Suriyeli göçmenlerin daha sonra Türkiye'nin çeşitli şehirlerine yerleşerek yaşamlarını devam ettirmelerine bağlı olarak eğitim çalışmaları, göçmen çocukların yoğun yaşadığı şehirlerde devam etmiştir. Suriyeli göçmen çocukların eğitim alabileceği Geçici Eğitim Merkezi (GEM) oluşturulmuştur. Geçici Eğitim Merkezlerinde Suriyeli göçmen çocuklar anadilleri ile ve Suriyeli öğretmenlerin eğitmenliğinde eğitim almaya başlamıştır ancak Suriye'deki iç karışıklığın devam etmesine bağlı olarak Suriyeli göçmen bireylerin ülkelerine dönme realitesinin ortadan kalkmasıyla daha uzun vadeli eğitim çalışmaları planlanmaya ve uygulanmaya başlamıştır (Emin, 2019: 14). Bu kapsamda öncelikle GEM dışında bulunan devlet okullarına tercihe bağlı kayıt yaptırma hakkı sağlanmış devamında GEM'ler tamamen kapatılmıştır. Karma sistem ile beraber okullarda yaşanan dil engeli, akran zorbalığı, uyum sorunu gibi zorluklar ile başa çıkabilmek için çeşitli projeler/çalışmalar süregelmiştir.

Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı, eğitim çalışmaları arasında yer alan programlar arasındadır. Şartlı Nakit Transferlerinin sağlık ve eğitim sacayağından eğitim kısmını oluşturan Şartlı Eğitim Yardımı Programı dünyada ve Türkiye'de uzun yıllardır uygulanmaktadır. Tüm dünyada özellikle yoksulluğun kuşaklar arası aktarımını önlemek ve beşeri sermayeye katkı sunmak amacıyla uygulanan Program'ın diğer sosyal yardımlardan ayrılan özelliği şartlılık ilkesidir. Çocuk, okula devam ettiği sürece yardımdan kararlanabilmektedir. Şartlı Eğitim Yardımı Programı, Türkiye'de 2003 yılında dezavantajlı grupta olan ailelere eğitim desteği sağlanmasıyla başlamıştır. 6 pilot ilde başlamış olup günümüzde tüm illerde ulusal düzeyde uygulanmaktadır. Türkiye'de Aile ve

Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde ve Sosyal Yardımlaşma Dayanışma Vakıfları aracılığı ile ulusal düzeyde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına uygulanan Program'ın; 2017 yılında uluslararası kuruluşların finans desteği ile göçmen çocuklara da yaygınlaştırılması kararı alınmıştır. Yaygınlaştırılmış Şartlı Eğitim Yardımı Programı (YŞEY), 2003 yılından beridir Türkiye'de ulusal düzeyde uygulanan Program'dan şu şekilde farklılık göstermektedir: Nakit bileşenine ek olarak çocuk koruma bileşeni bulunmaktadır. Çocuk koruma bileşeni ile okula devam etmediği gerekçesiyle yardımı durdurulan göçmen çocuklara Türk Kızılay Toplum Merkezleri'nde bulunan çocuk koruma ekipleri tarafından ziyaretler düzenlenmekte ve çocuk koruma alanında sosyal çalışmalar yürütülmektedir (UNICEF, 2022).

Bu tez çalışması ile, 2017 yılında göçmen çocuklara da yaygınlaştırılması kararı verilen Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nda yer alan nakit ve çocuk koruma bileşeninin çocuklar üzerindeki etkisini nitel yöntem ile anlamaya çalışmak amaçlanmıştır. Bir diğer amaç ise Program'ın iyileştirilmesi yönünde ve çocuk refahı alanına bir dizi öneri geliştirmektedir. Bu yönü ile çalışma, sosyal politika alanı için önemlidir çünkü Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın çocuklar üzerinde etkisini anlamaya yönelik bir çalışma ile karşılaşılmamıştır. 'Göç, göçmen çocuklar ve eğitim' güncel sosyal politika konuları olmasına rağmen literatürde bulunan kısıtlılık sebebiyle çalışma, diğer çalışmalardan ayrılmaktadır. Bu kapsamda Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın nakit desteğinden yararlanan ve çocuk koruma bileşeni kapsamında müdahale edilmiş aileler arasından seçilen 12 Suriyeli göçmen aile ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Derinlemesine görüşmeler deşifre edildikten sonra etki analizi gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine görüşme esnasında ailelerin eğitime bakış açıları, nakit bileşenine bakış açıları, çocuk koruma bileşenine bakış açıları ile beraber Program'ın çocuklar üzerindeki etkisi değerlendirilmeye çalışılmıştır. Tez çalışmasının Genel Bilgiler başlığında temel kavramlar, Suriye göçünün arka planı, Suriyeli göçmen çocuklara yönelik planlanan eğitim çalışmaları, Dünya'da ve Türkiye'de uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı Programı ele alınmıştır. Materyal ve Yöntem başlığının devamında Bulgular başlığına yer verilmiştir. Bulgular, sosyal hizmet ve sosyal politika perspektifinden tartışılmıştır. Devamında ise bir dizi öneri sunularak çalışma sonlandırılmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Temel Kavramlar

Çeşitli yönleriyle birden fazla 'göç' tanımı karşımıza çıkmaktadır. Göç olgusunu şu şekilde ifade etmek mümkündür: Tekil olarak bireyin ya da grubun kendi ulusal sınırlarının dışına çıkarak veya kendi ülkesi içerisinde gerçekleştirdiği hareketliliktir. Zaman dilimi, türü ve gerekçesi fark etmeksizin gerçekleşen insan hareketliliğidir (Uluslararası Göç Örgütü, 2019; 36). Yani göç, bulunulan yerden farklı bir coğrafi yere geçici olarak veya sürekli olarak yerleşmektedir. Göç jeopolitik bir olgudur ve toplumsal aidiyeti özne olarak kabul etmektedir (Bartram, Poros ve Monforde, 2017: 13). Göçün sosyolojik, ekonomik, politik, hukuki, eğitim, askeri veya özel olarak çeşitli gerekçeleri olabilmektedir. (Çağlar, 2018; 31). Çeşitli gerekçelerle yapılan göç kalıcı da olabilmektedir geçici de olabilmektedir ancak uzun süreli olmayan, seyahat veya ziyaret amaçlı olan yer değişiklikleri, Sağıroğlu (2019: 187)'nun da belirttiği üzere göç sayılmamaktadır.

Geçici Koruma Yönetmeliği (2014)'nin 3. Maddesinde 'Geçici Koruma' şu şekilde tanımlanmıştır: *"Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan korumayı ifade eder."* İvedi ve toplu olarak gerçekleşen göç hareketliliği "geçici koruma" olarak değerlendirilmektedir (Sağıroğlu, 2019: 192). Acil ihtiyaçla ve kitlesel olarak Suriye'den Türkiye'ye göç edenler geçici koruma altında olarak değerlendirilmiştir (Afyonoğlu, 2020: 307). Bireysel olarak değerlendirmeye tabii olmaksızın topluluk olarak göç etmek zorunda kalanlara verilen statüdür (Uluslararası Göç Örgütü, 2019; 33).

Göçmen: Göç eden birey olarak tanımlanmaktadır (Uluslararası Göç Örgütü, 2019: 36). Birleşmiş Milletler'in göçmeni; göçün şekli, türü, gerekçesi vb. ayırt etmeden yer değişikliği yapan ve göç ettiği ülkede bir yıldan fazla yaşayan bireyler olarak benimsediği belirtilmiştir (Uluslararası Göç Örgütü, 2019; 37).

Ulusal Şartlı Eğitim Yardımı Programı (ŞEY): Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı çocuklara 2003 yılından beridir belirli kriterler doğrultusunda ve okula düzenli devam

etme şartı ile iki ayda bir sağlanan nakit desteğini ifade etmektedir (UNICEF, 2022). 81 ilde uygulanmaktadır.

Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı (YŞEY): Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı çocuklara uygulanan Programın aynı şartlar ve kriterler ile 2017 yılı itibari ile göçmenlere çocuklara yaygınlaştırılmış halidir. İlgili program, ulusal düzeyde uygulanan programdan finansal kaynak sağlayıcı bakımından farklılık göstermektedir. Aynı zamanda ilgili programda, nakit bileşenine ek olarak çocuk koruma bileşeni bulunmaktadır. Nakit bileşeni 81 ilde uygulanmakta iken çocuk koruma bileşeni belirli şehirlerde uygulanmaktadır (UNICEF, 2022).

2.2. Suriye'den Türkiye'ye Gerçekleşen Göçün Arka Planı ve Gelişmeler

Suriye'den Türkiye'ye gerçekleşen göç hareketliliğin arka planında Arap ülkelerindeki isyanların etkisinin var olduğunu söylemek mümkündür. 2010 yılında Arap ülkelerinde yönetime karşı isyanlar ve gösteriler baş göstermeye başlamıştır. Tunus'ta başlayan halk hareketliliği 2011 yılında Suriye'de de etkisini göstermeye başlamıştır (Güleç, 2015: 95). Yönetime karşı olarak gelişen hareketlilik "Arap Baharı" olarak adlandırılmıştır ve hareketliliğin devam ettiği Mısır, Libya ve Tunus ülkelerinde halk yönetime karşı üstünlük sağlamıştır. Suriye'ye yayılan protestolar Suriye'de farklı sonuçlar vermiştir. Rejim ile halk arasında yaşanan çatışmalar, yönetimin halka orantısız güç kullanmasıyla iç çatışma olarak devam etmiştir (Büyükhan, 2019: 1).

Yaşanan olaylar insanların yaşamlarını yitirmesine ve uluslararası kitlesel göçlere neden olmuştur (Çiçeksöğüt, 2017: 11). Yaşanan insanlık dramı, iletişim ortamlarında ve yazınlarda genellikle "mülteci krizi" olarak karşımıza çıkmıştır (Akbaş, 2019: 160). 2011 yılında Suriye'de yaşanan iç çatışmaya bağlı olarak milyonlarca birey ülkesinden ayrılıp farklı ülkelere göç etmek durumunda kalmıştır. Suriye'ye komşu olan ülkelerden biri olan Türkiye ise o dönemde "açık kapı" politikası izlemiştir (Emin, 2019: 12). Dolayısıyla geçici koruma tanımındaki 'topluluk olarak göç' ve 'acil durum' kavramı, Suriye krizine yönelik olan tabloyu yansıtmaktadır (Yazğan, 2021: 7). Suriye'de yaşanan iç çatışma sonrasında Suriye'den Türkiye'ye ilk kitlesel göç hareketinin 2011 yılında sayıları 300 ile 400 arasında olan Suriye uyruklu bireyin Hatay'ın Cilvegözü Sınır Kapısı'na gelmesi ile başladığı kabul edilmektedir (Güleç, 2015: 95). Türkiye'ye göç eden Suriyeli bireylere krize yönelik ve ihtiyaç temelli tedbirler uygulanmıştır. Türkiye'ye göç eden Suriyeliler

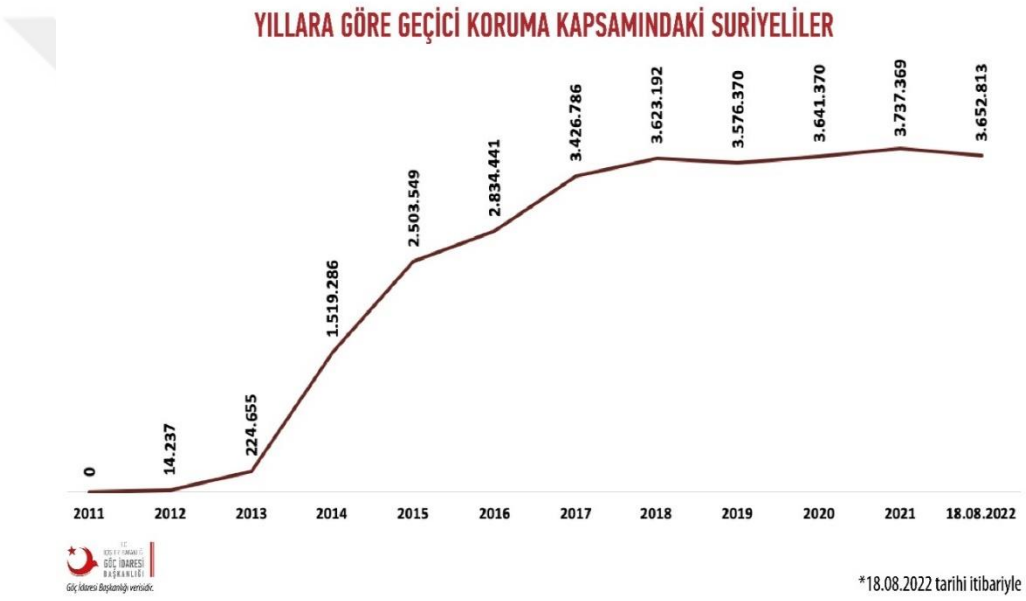
"geçici" olarak varsayılarak temel ihtiyaçlar karşılanmıştır (Gencer, 2017: 840). Suriye'den Türkiye'ye zorunlu sebepler ile göç eden kitleye bir başka deyişle "misafir" bakış açısıyla yaklaşılmıştır (Aktaş, 2018; 129). Zamanla Suriye'den Türkiye'ye göç eden bireylerin sayısında hızlı bir artış meydana gelmiştir. "Açık kapı" politikasının sonlandırılması ile beraber ise Suriye'den Türkiye'ye göç hareketliliği şekil değiştirmiştir. Suriye'den Türkiye'ye göç hareketliliğinin yasal olmayan yollar ile devam ettiği görülmüştür (Aslan ve Güngör, 2019: 1604).

Suriye'den Türkiye'ye göç edenler için Türkiye'nin sınır illerinde ilk etapta barınma ihtiyacına yönelik olarak alanlar oluşturulmuştur (Poyraz, 2012: 57). 2013 yılında Suriye'de devam eden iç savaşa bağlı olarak Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin sayısında ciddi bir artış olmuştur. 2013 yılı ile beraber başlangıçta "geçici" olarak atfedilen bakış açısı önemini yitirmiştir ve yasal olarak kapsamlı çalışmaların yapılması lüzumu doğmuştur (Coşkun ve Emin, 2018: 3). Yasal düzenleme ihtiyacının oluşmasında; göçmenler ile ilgili yeterince yasal dayanağın bulunmaması ve Suriye'den ilerleyen göç hareketinin kitlesel olmasının etkili olduğu söylenebilmektedir (Özcan, 2018: 23). İlgili yasal düzenleme; göçmenlerin Türkiye'ye girişini, Türkiye'de bulunmasını ve göçmenler ile ilgili uygulamaları düzenlemek amacıyla 2013 yılında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu yürürlüğe girmesiyle gerçekleşmiştir (YUKK, 2012: madde 1). 2013 yılı içerisinde İçişleri Bakanlığına bağlı olarak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022). Göçün ulusal ve uluslararası gündemi ve göç hareketliliği gözetildiğinde göç yönetimini idame ettiren Müdürlüğün gelişeceği öngörülmüştür (Sağıroğlu, 2015: 29). Nitekim 29 Ekim 2021 tarihinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Göç İdaresi Başkanlığı olarak güncellenmiştir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022).

İvme kazanan göçü belirli bir çerçevede yönetebilmek amacıyla 2014 yılında "Geçici Koruma Yönetmeliği" resmi gazetede yayınlanmıştır ve yönetmelik ile birlikte Suriye'den Türkiye'ye kitlesel olarak göç edenlere "geçici koruma statüsü" sağlanmıştır (Afyonoğlu, 2020: 307). Suriye'de iç savaş olarak devam eden olaylar düzensiz göçün de etkisiyle 2015 yılında uluslararası bir sorun olarak yankı bulmuştur (Demirci, 2018: 3). Suriye krizi ile beraber çok kapsamlı insanlık trajedisi yaşanmıştır (Alptekin, Akarçay ve Gündüz, 2018: 89).

Suriye nüfusunun 2018 yılında %60'ının iç ve dış göç hareketliliğinden etkilendiği ve Suriye ülkesinin ve nüfusunun eskisi gibi olmadığını belirtmek mümkündür (Demirci, 2018: 6). Tarihte yerini İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gerçekleşen en kapsamlı hareket olarak alan Suriye göçüne (Şimşek, 2020: 10) bağlı olarak gerçekleşen nüfus hareketliliğinden en çok Türkiye'nin etkilendiği söylenebilmektedir.

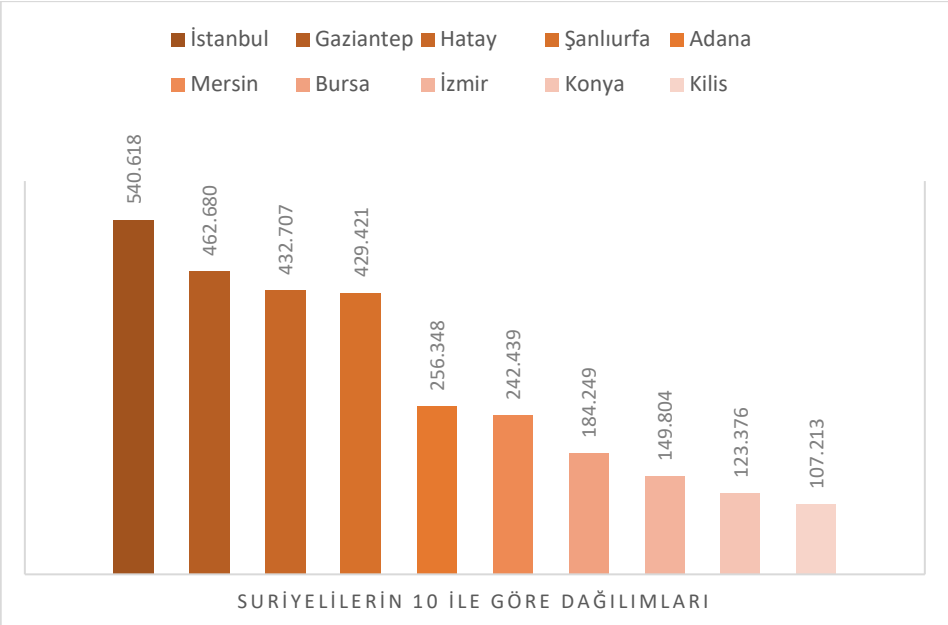
Ülkemizde bulunan geçici koruma kapsamındaki Suriyeli bireylerin kayıtlı verileri Şekil 1'de de görüldüğü üzere (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022) her geçen yıl artmaktadır. 2022 yılının Ağustos ayı verisine göre Türkiye'de 3.652.813 Suriyeli göçmen bulunmaktadır.

Şekil 1. Yıllara göre geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin verisi

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı web sitesinden 18.08.2022 tarihinde alınmıştır.

Suriyeli göçmenler Türkiye'de belirli şehirlerde yoğunluk göstermektedir. Göç İdaresi Başkanlığı'ndan alınan ve Şekil 2'de gösterilen verilere (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022) göre Suriyeli göçmenlerin yoğun olduğu iller İstanbul, Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa, Adana, Mersin, Bursa, İzmir, Kilis olarak sıralanmaktadır.

Şekil 2. Suriyelilerin 10 ile göre dağılımları

Kaynak: Veriler, Göç İdaresi Başkanlığı web sitesinden 07.04.2022 tarihinde alınmıştır.

Göçmenlerin nüfus olarak artması ve farklı şehirlerde yaşamaya başlaması ile beraber temel ihtiyaçların yanı sıra sosyal uyum ile ilgili ihtiyaçlar da ortaya çıkmıştır. Göç ile beraber birçok sosyal sorun da gündeme gelmiştir (Alptekin, Akarçay ve Gündüz, 2018: 87- 90). Göçmenlerin başlıca sorunları temel hak ve hizmetlere erişim, sosyal uyum (Şimşek, 2020: 18-24), barınma, sağlık ve ruh salığı, eğitim (Sayın, Usanmaz ve Aslangiri, 2016: 11) olarak ön plana çıkmaktadır.

Göç İdaresi Başkanlığı'nın 24 Mart 2022 tarihinde paylaştığı ve Tablo 1'de gösterilen veriye göre (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022); Türkiye'de bulunan kayıtlı Suriyeli nüfus içerisinde cinsiyete ve yaşa göre dağılım aşağıdaki tabloda yer almaktadır. İlgili tarihten sonra yaş ve cinsiyete dair güncel veri paylaşımı yapılmamıştır.

Tablo 1. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin cinsiyet ve yaşa göre dağılımı

Verilerin Dağılımı	Çocuk	Yetişkin
Kadın	858.802	875.400
Erkek	926.888	1.093.501
Toplam	1.785.690	1.968.901

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı web sitesinden 20.03.2022 tarihinde alınmıştır.

Çocuk nüfusunun toplam nüfus içinde azımsanamayacak yoğunlukta olduğu görülmektedir. Çocuk nüfusunun nicel olarak önemli oranda olmasının yanı sıra çocukların en kırılgan grubu oluşturdukları bilinmektedir. Çocuk korumaya ve çocukların refahını artırmaya yönelik olan çalışmalar sosyal politikada önemli yer edinmeye başlamıştır. Bu bağlamda göç etmek zorunda bırakılmış çocuklar için ev sahibi ülkeler çeşitli sorumluluklar üstlenmektedir (Sever, 2020: 112).

2.3. Bir Risk Grubu Olarak Suriyeli Göçmen Çocuklar

Göçmen çocuklar göçten fiziksel, sosyal ve psikolojik yönden olumsuz olarak etkilenmiştir (Kılınç, Karayel ve Koyuncu, 2018: 49). Birçok insanın ölümü ile sonuçlanan Suriye iç savaşından hiç şüphesiz en çok etkilenen ve kırılgan grupta yer alan çocuklar olmuştur. (Aktaş, 2018: 129). Göçün; çocukları göç öncesinde, göç esnasında ve göç sonrasında derinden etkilediği bilinmektedir.

Suriyeli göçmen çocuklar birçok anlamda dezavantajlı gruptadır. Göçmen olmaları, çocuk olmaları riskleri çeşitli ve katmanlı hale getirmektedir. Göçmen çocukların karşılaştıkları sorunları ve riskleri detaylı ele almakta fayda bulunmaktadır. İç savaş dolayısı ile ait olduğu ülkesinden yeni bir ülkeye gelen çocuklar; geldikleri ülkede yaşadıkları kültürel farklılıklar, sosyal dışlanma, sosyoekonomik gelir adaletsizliğine bağlı hak ve hizmetlere erişememe vb. sebepler ile birçok gelişim ve psikososyal sorunların oluşması riskine maruz kalmaktadır (Gencer, 2017:839). İç savaş sonrası Türkiye'ye geldikleri için annesini ya da babasını Suriye'de kaybeden ve tek ebeveyni ile beraber yaşayan, ailesinden ayrı düşen ya da refakatsiz olan çocuklar ile karşılaşılmaktadır. Suriye'de veya göç yolunda çeşitli zorlu durumlarla karşılaşmış ve psikolojik anlamda örselenmiş çocuklar arasında henüz ruh sağlığı hizmetlerine erişim sorunu bulunmaktadır. Çocukların en çok karşılaştığı riskleri şu şekilde sıralayarak devam etmek mümkündür: Okullarda akranları tarafından zorbalığa maruz kalma, belirli yaş dönemi sonrasında çocukların çalışmaya başlaması, kız çocuklarının hane içerisindeki ev işlerine yardım etmesi, yaşlı bireylere ya da kardeşlerinin bakımı ile ilgilendiği için okula gönderilmemesi, çocuk yaşta evlilikler, sağlık ve psikolojik risklere bağlı olarak alt ıslatma problemlerinin olması, sosyal içe dönüklüğün yaşanması, çocukların fiziksel, psikolojik ve cinsel istismara maruz kalması, ihmal edilmesi, ailenin zarar verici geleneksel anlayışından dolayı okula gönderilmeme, temel hak ve hizmetlere erişememe gibi.

Okula hiç devam etmeyen çocuklar olduğu gibi okula devam eden çocukların da düzensiz devam etme, okulu terk etme riskleri bulunmaktadır. Çocukların var olan koruma riskleri eğitim ile doğrudan ya da dolaylı bağlantılı olabilmektedir. Göçmen çocukların eğitim alanında yaşadıkları sorunlar; göçmen çocukların daha önce devam ettiği eğitimi ile ilgili olarak denkliğinin yeterli tespit edilememesi, okul kapasitelerinin yetersiz olması, akranlarının zorbalığına maruz kalmaları, öğretmenlerinin öğrencilerin sahip olduğu bilgi-birikim hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması, geçmişte yaşanan örselenmeye yönelik olarak psikososyal sorunlar ve dil bariyeri olarak aktarılmıştır (Güven ve İşleyen, 2018: 1305). Eğitime dahil olamayan çocukların karşılaştıkları riskleri Coşkun ve Emin (2018: 12); ekonomik yoksulluk, yetersiz ve/ya yanlış bilgi verme, yanlış ya da eksik yönlendirme, sıklıkla taşınmak, annesinden ve/ya babasından ayrı düşmüş olma ve özel gereksinimli olma olarak belirtmiştir. Çocuğun çalışması, eğitime çeşitli sebepler ile devam edemememe, okula adapte olamama, okuldan kaynaklı fiziki ve idari sorunlar, ailenin zarar verici geleneksel anlayışı, sağlık hizmetlerine erişememe, psikolojik sağlık, engellilik, dokümantasyon vb. riskler okul devamını etkileyen koruma riskleri olarak belirtilmektedir (TTGPK, 2019: 16-37). Gencer (2017: 839)'in belirttiği üzere yaşıtları tarafından zorbalığa maruz kalma, ekonomik yoksunluğa bağlı olarak çocuğun çalışması, Türkçe dil bilmemeye bağlı olarak uyum sorunlarının bulunması ve kurumların iletişim kopukluğu gibi faktörlerin çocukların eğitime erişimine engel olabileceği gibi; aynı zamanda belirtilen risklerin çocukların okula gitmemesi sonucu olarak ortaya çıkabileceği de belirtilmektedir. Yani eğitime dahil olamayan bir çocuk; birçok koruma riskine maruz kalabilmektedir ve aynı zamanda koruma riski bulunan çocuk, eğitime güç erişebilmektedir gibi bir döngüden bahsetmek mümkündür. Yavuz ve Mızrak (2016: 193)'a göre göçmen çocukların eğitimi ile ilgili temelde iki sorun ön plana çıkmaktadır. İlki yerinden edilmişliğe bağlı olarak ortaya çıkan derin ekonomik yoksulluktur. Yoksulluk eğitime erişimde ciddi bir engeldir. Diğer ana sorun ise eğitim deneyiminin sistem içerisindeki kaybıdır. Yani eğitim denkliği ile ilgili ortaya çıkan sorundur. Menşei ülkesindeki mezuniyetin ev sahibi ülkede geçerliliğini sağlayamadığı kayıp belgeler ve dokümantasyonlardır.

Suriyeli göçmen çocuklar, ebeveynleri gibi geçici koruma kapsamında değerlendirilmektedir. Yasal statüsü fark etmeksizin tüm çocuklar gibi göçmen çocuklar da uluslararası kanunlar ve sözleşmeler ile evrensel haklara sahiptir (Gencer, 2017: 845). Özellikle çocukların temel haklara ve hizmetlere erişmesi çocuk koruma alanında

önemlidir ve eğitim; çocuklar için temek haklardan birisidir. Bu bağlamda Türkiye'de göçmen çocukların eğitimine dair bir dizi çalışmalar planlanmıştır, uygulanmıştır ve bazı çalışmalar süregelmektedir.

2.3.1. Türkiye'de Suriyeli Göçmen Çocukların Eğitimi

Dezavantajlı grupta yer alan Suriyeli göçmen çocukların eğitime erişimi noktasında diğer çocuklar ile denk fırsatlara sahip olamadıkları bilinmekle birlikte göçmen çocuklar için eğitime erişmek oldukça önemli bir husustur (Emin, 2019: 15). Eğitim sadece Türkçe öğrenmeyi ya da akademik olarak gelişmeyi içermemektedir. Eğitim aynı zamanda sosyal uyumu güçlendiren bir gerekliliktir (Afyonoğlu, 2020; 315). Eğitim ortamları çok bileşenlidir, bir çocuk için akranları ile etkileşim kurabileceği yerlerdir (Sakız, 2016: 68). Eğitim kurumları; tüm çocuklar için ihtiyaçların, risklerin belirlenebildiği ve fırsat eşitsizliğinin en aza indirilebildiği kurumlar olması açısından önemlidir. Ayrım gözetmeksizin her bireyin eğitim hakkı bulunmaktadır (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 1948: madde 26). Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989: madde 28); ayrım gözetmeksizin tüm çocuklar için ilköğretimin mecburi ve ücretsiz olmasını desteklemektedir. Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşmeye Ek Protokol (1952)'ün 2. maddesinde hiçbir bireyin eğitim hakkından mahrum edilemeyeceği belirtilmiştir.

Göçmen çocukların eğitime erişim esnasında ya da eğitime erişemedikleri için karşılaştıkları sorunlara bağlı olarak ev sahibi ülkeler göçmen çocukların eğitimi ile ilgili çalışmalar yürütmelidir ve yürütmektedir. Avrupa Birliğine üye ülkelerin göçmenlere yaklaşımı ve göçmenler ile ilgili çalışmaları konusunda literatürün kısıtlı olduğu söylenebilmektedir (Aras ve Sağıroğlu, 2018: 106). Göçmenlere yönelik çalışmalarda genellikle ev sahibi ülkeler acil ihtiyaç değerlendirmesinin ardından acil ihtiyaçları gidermeye yönelik çalışmalar ile başlamaktadırlar. Acil ihtiyaç olarak ise genel kabul görmüş olan barınma, sağlık, güvenlik gibi konular ön plana çıkmaktadır. Göçmen, bir çocuk ise; eğitiminden mahrum kalması da çocuğu dezavantajlı konuma getirebilmektedir. Bu sebeple acil ihtiyaç olarak kabul gören barınma, sağlık, güvenlik gibi eğitimin de acil bir ihtiyaç olarak kabul görmesi gerekliliği önemlidir. Bu bağlamda Türkiye'de benzer bir durum ile karşılaşılmıştır. Göçün ilk yıllarında barınma, güvenlik, sağlık ihtiyaçlarına

odaklanılmıştır. Eğitim ile ilgili çalışmalar daha sonra ve "geçici" bakış açısı ile planlanmıştır (Yavuz ve Mızrak, 2016: 194).

Eğitim alanında yapılan düzenlemelerde ve uygulamalarda başlangıçta göçmen çocukların "misafir" olduğu varsayılarak geçici çalışmaların yürütüldüğü gözlenmiştir. Kitlesel olarak göç hareketliliğine bağlı olarak Hatay ilinde 2011 yılında oluşturulan barınma merkezleri içerisinde derslikler faaliyete başlamıştır. Öğretmenlerin görevlendirilmesiyle göçmenlere yönelik ilk eğitim faaliyetleri başlamış olmuştur (Büyükhan, 2019: 59). Kamplarda başlayan eğitim, 2012 yılında göçmenlerin farklı şehirlerde yoğunluk oluşturmasına müteakip Geçici Eğitim Merkezleri ile belirli şehirlerde devam etmiştir (Kaya, 2019; 2). GEM'leri; okul çağında bulunan ilk ve orta kademedeki Suriyeli göçmen çocukların Suriye müfredatı ile ve Arapça olarak eğitim gördükleri yer olarak tanımlamak mümkündür (MEB, 2014: 4). Tanımda da belirtildiği üzere kamplarda ve GEM'lerde eğitim Suriye müfredatına göre ve Arapça olarak verilmiştir (Emin, 2019: 14). Nihayetinde GEM'lerin her ne kadar göç dalgasının kitlesel yaşandığı acil durumda önemli rol alsa da daha uzun vadede yeterli olamayacağı öngörülmüştür (Coşkun ve Emin, 2018: 6) GEM'lerin tercih edilmesi tek taraflı düşünülmemelidir. Suriyeli göçmen aileler de ilk etapta "ülkelerine geri dönme" düşüncesiyle ev sahibi ülkenin eğitim sitemine dahil olma konusunda asgari düzeyde istekli olabilmiştir. Nihayetinde kendi anadillerinde eğitimlerini sürdürme isteği ve günün sonunda "kendi ülkelerine döndüklerinde" sistemin gerisinde kalmama arzuları tabiidir (Efe, Ülker ve Dalkılıç, 2022: 88).

Ülkemizde Geçici Koruma Altında Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri genelgesi 2013 yılında yayınlanmıştır. 2014 yılında ise Yabancılara Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri Genelgesi yayınlanmıştır. 2013 yılında yayınlanan Genelgede; eğitim ile ilgili koordinasyonun Milli Eğitim Bakanlığı'nda olduğunun (Yavuz ve Mızrak, 2016: 188) ve norm fazlası öğretmenlerin kamplarda görevlendirilmesi, Suriye uyruklu eğitmenlerin belirlenmesi, müfredatın Milli Eğitim Bakanlığı koordinasyonunda Suriye müfredatına göre belirleneceği, Türkçe kurslarının açılması gibi konuların belirlendiği görülmektedir (Emin, 2019: 66). 2014 yılında yayınlanan Genelgede ise; denklikleri komisyonlarca belirlenen öğrencilerin devlet okullarına yönlendirilebileceği, kimlik numarası olmayan göçmen çocukların tanıtma belgesi olması halinde öğrenciler için notların ve devamsızlığın Yabancı Öğrenci Bilgi Sistemi (YÖBİS)'e aktarılabileceği, kimlik numarasına erişen öğrencilerin daha sonra e-okul sistemine aktarımın

sağlanabileceği, GEM'lerde Türkçe dil desteği için öğretmenlerin görevlendirilebileceği belirtilmiştir. Dolayısı ile Genelge ile Suriyeli göçmen çocukların devlet okullarına erişimi sağlanmıştır (MEB, 2014: 4).

Göçmenlerin tamamen devlet okullarında eğitimlerine devam etmesi yönünde çalışmalar 2016 yılında yürütülmüştür (Emin, 2019; 15). GEM'lerin faaliyetlerini sonlandırma çalışmalarına başlanmış ve nihai olarak 2019 yılında tüm GEM'lerin kapatılması planlanmıştır (Özcan, 2018: 27). Milli Eğitim Bakanlığı, 2016 yılında göçmenlerin eğitim süreçleri ile ilgili olarak Göç ve Acil Durum Daire Başkanlığını kurmuş olup ilgili birim, Hayata Boyu Öğrenme Müdürlüğü bünyesinde faaliyete başlamıştır (Aksoy, 2020: 40). 2016 yılında okullara destek takviyesi niteliğinde Milli Eğitim Bakanlığı ve Avrupa Birliği işbirliği ile Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu Projesi (PIKTES) başlamıştır. Proje; göçmen çocuklarının eğitimine erişimi artırmak ve daha nitelikli eğitim amaçlanarak kamuya destek mahiyetindedir. Projenin 2022 yılının Ekim ayına dek devam etmesi beklenmektedir (PIKTES, 2022). Eğitime hiç erişememiş nesiller için Milli Eğitim Bakanlığı, UNICEF ve diğer kurum/kuruluşların iş birliği ile 12 ilde Halk Eğitim Merkezlerinde Hızlandırılmış Eğitim Programları, 24 ilde Gençlik Merkezlerinde Türkçe Dil Kursları, Hatay'da Çocuk ve Gençlik Merkezi'nde Temel Okur-Yazarlık ve Sayısal Beceriler ile Türkçe Kursları kapsayan proje geliştirilmiştir (UNICEF, 2021).

Türkiye'nin göçmen çocuklara yönelik önce kamplarda, devamında GEM'lerde ve ardından devlet okullarda yürüttüğü okullaştırma çabası Almanya ve İtalya ülkeleri ile kıyaslamak gerekirse; Almanya ve İtalya'da da kamplarda eğitim çalışmalarının yapıldığı, Almanya ve İtalya'da yaşayan göçmenlerin özel okul açma yetkileri bulunmadığı; Almanya, göçmen çocukların Türkiye'de olduğu gibi devlet okuluna katılımda kısıtlama koymaz iken İtalya'nın devlet okullardaki göçmen öğrenci sayısında okullara %30 kota koyduğu görülmektedir (Sever, 2020: 113).

Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü'nün 2021 yılı raporuna göre; Türkiye'de geçici koruma altındaki Suriyeli göçmen çocuklardan 37 171'i okul öncesinde, 313 141'i ilkokul kademesinde, 272 701'i ortaokul kademesinde, 67 830'u ortaöğretim kademesinde, 7 576'sı Hızlandırılmış Eğitim Programı'nda ve 33 284'ü açık okullara kayıtlı görülmektedir. 2020-2021 yılında eğitime dahil olan Suriyeli göçmen çocukların sayısı 768 839 iken 2021-2022 eğitim yılında 731 713 olarak belirlenmiştir (HBÖGM, 2021: 114).

İstatistiki bilgilere göre liseye giden göçmen çocukların ilkokula devam eden göçmen çocuklara göre azınlıkta olduğu görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında göçmen çocukların çocuk yaşta çalışmaya başlaması, çocuk yaşta evlilikler, ailenin zarar verici normları gibi faktörleri yinelemek mümkündür (Efe, Ülker ve Dalkılıç, 2022: 88).

Suriyeli göçmen çocukların eğitime erişimini desteklemek ve eğitime erişimde var olan sorunların en aza indirilmesi amacıyla Türkiye'de gerçekleştirilen önemli çalışmalardan biri de 2003 yılından beri ulusal düzeyde uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın 2017 yılında göçmen çocuklara yaygınlaştırma kararıdır. ŞEY, 2003 yılında Türkiye'de ulusal düzeyde halihazırda uygulanmakta iken 2017 yılında göçmen çocuklara da yaygınlaştırılmıştır. Yaygınlaştırılmış Şartlı Eğitim Yardımı Programı (YŞEY) nakit ve koruma bileşeni olarak iki kısımdan oluşmaktadır (UNICEF, 2022). Göçmen çocuklara yönelik eğitim faaliyetleri bağlamında Şartlı Eğitim Yardımı Programı ayrı başlıkta ele alınmıştır.

2.4. Şartlı Eğitim Yardımı Programı

Sosyal yardım, sosyal hizmet ve sosyal güvenlik; toplumsal riskleri ortadan kaldırmak ve önlemek amacıyla oluşturulan sosyal korumanın üç faktörünü oluşturmaktadır. Sosyal koruma, özellikle hassas grupta yer alan çocukların eğitim ve sağlık gibi ihtiyaçlarını da karşılayarak yoksullukla mücadeleyi amaçlamıştır (Dama ve Sundaram, 2018: 11).

Şartlı Nakit Transferi (ŞNT), genelinde sağlık ve eğitim yardımlarını kapsamaktadır. Şartlı Eğitim Yardımı Programı (ŞEY), Şartlı Nakit Transferi'nin eğitim yardımı kısmını oluşturmaktadır. ŞEY, eğitime erişimde karşılaşılan zorluklarla mücadele etmeyi amaçlayan bir araçtır (Dama ve Sundaram, 2018: 63). Sosyal yardım programları arasında yer alan şartlı eğitim yardımları, yoksulluk ile mücadelede son yıllarda ön plana çıkmış uygulamalar arasındadır (Sarıipek, 2017: 95).

Şartlı Eğitim Yardımı Programı, diğer sosyal yardım programlarından bazı özellikleri sebebiyle ayrılmaktadır. Diğer sosyal yardım programlarından farkı program içerisinde yer alan "şartlılık" ilkesidir (Dama ve Sundaram, 2018: 11). Diğer sosyal yardım programlarından farklı olarak sadece kısa süreli sosyal yardımları içermemektedir. Ek olarak uzun süreli iyileşmeyi amaçlayarak beşeri sermayeye katkıda bulunmayı

amaçlamaktadır (UNICEF, 2014: 7). Sarıipek (2017: 94)'in de belirttiği üzere ŞEY, diğer programlardan farklı olarak yoksulluğun sebepleri ile ilgilenerek beşeri sermayeye yatırım yapmayı önceliklendirmektedir. Hak temelli yaklaşım ile bağdaştırılan şartlı eğitim yardımları ile (Emir, Erbaydar ve Yüksel, 2013: 121) ailelere mesuliyet yüklendiği de söylenebilmektedir. Işık'ın (2019: 71) belirttiği üzere Program'dan yararlanan çocuklar, şartlılık ilkesine bağlı olarak okula devam etmek durumundadırlar. Program çeşitli şekillerde Dünya'da ve Türkiye'de uygulanmaktadır.

2.4.1. Dünyada Şartlı Eğitim Yardımı Programı

Dünya'da Şartlı Eğitim Yardımı Programı ilk olarak gelir adaletsizliğinin ve yoksulluğun yaygın olduğu Latin Amerika bölgesinde uygulanmıştır. Brezilya ve Meksika, şartlı eğitim yardımlarında ön planda yer alan ülkeler olmuştur (Sarıipek, 2017: 95). 1982 yılında Bangledeş'te başlayan şartlı eğitim yardımları günümüzde birçok ülkede sosyal yardım programı olarak uygulanmaktadır. Şartlı eğitim yardımlarının gelişmiş ülkelerde de uygulanıyor olduğu görülmektedir. Dünya Bankası ve ülkelerin resmi web sayfalarından edinilen bilgilere göre şartlı eğitim yardımlarını uygulayan bazı ülkeler şu şekilde belirtilmektedir: Arjantin, Bangladeş, Belçika, Birleşik Krallık, Bolivya, Brezilya, Bulgaristan, Burkina Faso, Çin, Dominik Cumhuriyeti, Ekvador, El Salvador, Endonezya, Etiyopya, Fas, Filipinler, Gana, Guatemala, Güney Afrika, Hindistan, Honduras, Jamaika, Komboçya, Kenya, Kolombiya, Macaristan, Makedonya, Kazakistan, Kosto Rika, Malavi, Meksika, Nepal, Nijerya, Nikaragua, Pakistan, Panama, Paraguay, Peru, Romanya, Slovakya, Tanzanya, Togo, Trinidad ve Tobago, Türkiye, Senegal, Şili, Uruguay, Yemen (Dama ve Sundaram, 2018: 15-16).

Dünya'da uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın ortak paydası, kırılgan grubun eğitim yardımlarından yararlanması gerekliliğidir (Dama ve Sundaram, 2018: 9). Program'ın ortak amacı yoksulluk döngüsünün kırılmasıdır ve beşeri sermayeyi geliştirmektir. Program'ın uygulanış biçimi ise, ülkelerin refah düzeyine göre çeşitlilik göstermektedir.

Bangladeş, Arjantin, Brezilya, Rika gibi ülkeler doğrudan çocukların çalışmasını engelleyerek okullaşmasını sağlamak için Program'ı önceliklendirir iken bazı ülkeler kız çocuklarının okullaşma oranlarını artırmak için önceliklendirebilmektedir (Grosh ve

arkadaşları, 2018: 312). Yoğun istihdam sorunu ve gelirde yaşanan eşitsizlik sebebiyle ülkelerin gerisinde bulunan Brezilya'da (Doğan ve Sarı, 2014: 2); Program'ın gerekliliği eğitime yüzde seksen oranında devam etmektir. Bazı durumlarda sadece eğimime devam etmek yeterli olmamakta, aynı zamanda bazı seminerlere katılım da zorunlu tutulmaktadır. Kolombiya'da uygulanan Program, Brezilya örneğinde görüldüğü gibi eğitime yüzde seksen oranında devamlılık istemektedir. Kosta Rika'da uygulanan Program kapsamında ebeveynden, sağlanan destek boyunca çocuğun okula devam edeceği yönünde taahhüt imzalaması beklenmektedir. Nikeragua'da Program kapsamında eğitime devam etme mecburiyeti bulunmaktadır. Honduras'da devamsızlığın ay içerisinde en fazla yedi gün olması şartı bulunmaktadır (Sarıipek, 2017: 97). Meksika'da uygulanan Program kapsamında eğitime devam şart oranı yüzde seksen beş olarak belirlenmiştir. Meksika'da şartlı eğitim yardımları ile beraber hane geçimi için eğitimden mahrum bırakılan çocuk sayısının azaltılması ve hane içerisindeki ebeveynlerin aktif rol alması beklentisi ile ebeveynlerde davranış değişikliği amaçlanmıştır. İzleme sistemi etkin olarak kullanılmaktadır. Program'ın Meksika özelinde dezavantajlı ailelerin refahını yükseltme açısından başarılı bulunduğu belirtilmektedir (Gantner, 2007: 1).

Şartlı eğitim yardımlarını uygulanan ülkelerden olan Bangladeş dünyanın en yoksul ülkeleri arasında olmasının da etkisiyle eğitim politikalarına odaklanarak özellikle kız çocuklarının okullaşma oranlarının artırılmasına önem vermiştir (Dama ve Sundaram, 2018: 26). Şili'de uygulanan yardımlar kapsamında uzun vadeli etki amaçlanmıştır. Sosyal çalışmacının da sürece dahil olmasıyla ailelerin yoksullukla başa çıkma mekanizmalarının güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Sosyal çalışmacı ailenin katılımı ile birlikte müdahale planı hazırlamaktadır ve takip çalışması gerçekleştirilmektedir (Dama ve Sundaram, 2018: 41). Çeşitli web sayfalarından derlenen bilgiye göre; belirlenen sosyal çalışmacılar sadece yoksulluk ile çalışmamaktadır. Aynı zamanda aile içerisinde yaşanan şiddet, okullaştırma ile ilgili engeller, diğer hizmetlere erişim gibi koruma riskleri ile de çalışmaktadır. Ailelerin başa çıkma kapasitelerini güçlendirmeye çalışmaktadır. Bu kapsamda sosyal incelemeler ve takip çalışmaları yürütmektedir (ASPB ve UNICEF, 2012: 12).

Brezilya, Filipinler ve Türkiye gibi ülkelerde nakit yardımı genellikle hanede bulunan kadın birey adına ödenmektedir. Böylece kadın bireyin hane içerisinde güçlenmesi amaçlanmaktadır. Ödemeler Arjantin ve Türkiye'de banka aracılığı ile yapılabildiği gibi Arjantin ülkesinde olduğu gibi postaneler aracılığı ile de yapılabilmektedir. Destek, hanede

yaşayan bireylere Kamboçya ülkesinde nakit olarak, Ekvator'da banka kartı ve Dominik Cumhuriyeti'nde özel hazırlanmış kartlar aracılığı ile sağlanmaktadır. Ülkeler genellikle şartların yerine getirilip getirilmediğini takip ederek izlemektedir (Uzun, 2012: 22). Amerika Birleşik Devletleri, Kanada; Hollanda, Almanya, Fransa; Norveç, İsveç, Danimarka ülkelerinde eğitimde sosyal yardımların destekleniyor olduğunu söylemek mümkündür (Dama ve Sundaram, 2018: 9).

2.4.2. Türkiye'de Şartlı Eğitim Yardımı Programı

Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın uygulandığı ülkelerden birisi de Türkiye'dir. Dünya'da görülen örnekleri gibi temel amaç beşeri sermayenin geliştirilmesi ve uzun vadede yoksulluk döngüsünün kırılmasıdır.

Türkiye'de faaliyete geçen Şartlı Nakit Transferi'nin parçası olan Şartlı Eğitim Yardımı Programı, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan çocuklara 2003 yılında uygulanmaya başlamıştır ve ulusal düzede hali hazırda devam etmektedir. 2017 yılında ise aynı Program'ın göçmen çocuklara da yaygınlaştırılması kararı kalınmıştır. Güncel durumda Türkiye'de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı çocuklara ve göçmen çocuklara iki farklı Şartlı Eğitim Yardımı Programı uygulanmaktadır. Finans kaynakları ve bileşenleri yönünden farklılık gösteren her iki uygulamanın amacı ve şartları benzerlik göstermektedir. Türkiye'de uygulanan Ulusal Şartlı Eğitim Yardımı Programı ve Yaygınlaştırılmış Şartlı Eğitim Yardımı Programı ayrı olarak detaylandırılmıştır.

2.4.2.1. Ulusal Şartlı Eğitim Yardımı Programı

Türkiye, 2001 yılında yaşanan ekonomik krizden önemli ölçüde etkilenmiştir. Krizle birlikte Dünya Bankası desteği ile Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP) başlatılmıştır. Proje ile beraber Şartlı Nakit Transferi uygulamaya koyulmuştur. Türkiye'de Şartlı Nakit Trasnferi; sağlık, gebelik ve eğitim olmak üzere üç kısma ayrılmaktadır. (Işık, 2019: 99). Şartlı Nakit Transferi içerisinde yer alan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın tüm Dünya'da olduğu gibi amaçları arasında uzun soluklu olarak sosyal koruma kalkanını oluşturarak beşeri sermayeye katkı sağlamak ve kırılgan grubu güçlendirmek olduğu görülmektedir (Dama ve Sundaram, 2018: 48). Farklı bir deyiş ile; Şartlı Eğitim Yardımı Programı ile kısa vadede yoksul çocukların ihtiyaçlarını nakit desteği ile karşılamak ve

uzun vadede eğitime katılım faktörü ile nesiller arası yoksulluğun önlenmesi amaçlanmıştır (ASPB, 2012: 8). Bir yandan da toplumdan izole olan dezavantajlı ailelerin Program ile sosyal hizmetlere erişimlerine ve katılımlarına katkı sağlanması amaçlanmıştır (Sarıipek, 2017: 102). Özetle, Türkiye'de ilk kez 2003'te ulusal düzeyde uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı Programı; yoksulluk döngüsünü kırarak ve eğitim yolu ile beşeri sermayenin geliştirilmesini amaçlamaktadır. Eğitime devam şartı ile bir nevi ebeveynlerde davranış değişikliğini de hedefleyen Program nakit desteğinin kadın bireylere ödenmesiyle kadınları güçlendirmek nihayetindedir (Aca ve Özdemir: 2020: 3).

Krizle birlikte derinleşen yoksulluktan en çok etkilenen kırılgan gruba yönelik sağlanan eğitim yardımlarını kapsayan Şartlı Nakit Transferi, 2003 yılında altı ilde pilot olarak uygulanmaya başlamıştır. 2004 yılında ise Program tüm illerde uygulanmaya başlamıştır (ASPB, 2012: 13). 2012 yılında -güncel adı ile- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın yayınladığı faaliyet raporuna göre; projenin finans kaynağını Dünya Bankası ve Türkiye Cumhuriyeti hükümeti oluştururken; 2007 yılında Program Dünya Bankası'ndan Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir. Devir işlemi, Sosyal Riski Azaltma Projenin sonlanması ve Dünya Bankasının sağladığı yardımın son bulması ile gerçekleşmiştir (Işık, 2019: 98). Sosyal Yardımlaşma Genel Müdürlüğü; 2004 yılında Başbakanlığa bağlanmıştır. 2011 yılında -o dönemki ismi ile- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulması ile yeniden yapılandırılmıştır (Öcal, 2012: 35). Dolayısı ile 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulduktan ve Sosyal Yardımlaşma Genel Müdürlüğü'nün Bakanlığa bağlanmasının ardından proje; Bakanlığa bağlı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nce yürütülmeye başlanmıştır (ASPB ve UNICEF, 2012:13).

Türkiye'de ulusal düzeyde uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın diğer sosyal yardım programlarından farkı Dünya'daki örneklerinde de görüldüğü üzere "şartlılık" ilkesidir. Bu kapsamda eğitim yardımlarının çocuk için düzenli olarak devam etmesinin şartı çocuğun yüzde seksen oranında okula devam etmesidir (ASPB, 2012: 8). Süregelen sosyal yardım anlayışından; odak noktanın aile olması, tek taraflı karar vericiden ziyade ailelerin de çocukları ile ilgili riskler, ihtiyaçlar ve hak ve erişimlerinde sorumluluk sahibi olmaları yönü ile ayrıştığını söylemek mümkündür (Sarıipek, 2017: 96). Bu noktada şartlı eğitim yardımlarının katılım odaklı sosyal koruma mekanizması olduğu yorumunu yapmak mümkündür. Türkiye'de halihazırda ulusal düzeyde uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın; okula düzenli olarak devam eden ve kriterleri sağlayıp başvurusunu

gerçekleştirmiş olan çocukların ebeveynlerine -çoğunluk ile anneye- iki ayda bir sağlanan nakit desteği anlamına geldiğini yinelemek faydalı olacaktır.

Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nün 2013 yılında hazırladığı bilgi notunda yer alan bilgilere göre başvuru süreci şu şekilde ilerlemektedir (ASPB ve UNICEF, 2012: 16): Başvurular Sosyal Yardımlaşma Vakıfları aracılığı ile ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı bireylerin kimlik belgeleri ile gerçekleşmektedir; Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemi aracılığı ile bireylerin kaydı oluşturulmaktadır; sistem içerisinde bireylerin ekonomik durumlarına ilişkin diğer kayıtları incelenmektedir; personeller tarafından bireyin hanesine ziyaretler düzenlenmektedir ve hazırlanan rapor sisteme yüklenmektedir; sistemde yer alan bilgiler ve sosyal inceleme raporu komisyona sunulmaktadır, yardımdan yararlanma durumuna karar verilmektedir; kararın olumlu olması durumunda süreç başlatılmaktadır ve şartların yerine getirilmesi durumunda bireylerin oluşturulan hesaplarına ödeme gerçekleşmektedir; şartların yerine getirilmesi aynı sistem üzerinden araştırma yapılarak belirlenmektedir; bireyler yardımları PTT şubeleri aracılığı ile alabilmektedir. Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi Sistemini açıklamak gerekirse; diğer kurumlarla entegre edilmiş ve bireylerin kurumlara yaptığı başvurularını, sonuçlarını gösterir bir sistemdir. Sistem ile birlikte bireylerin, sosyal yardım bağlantıları belirlenebilmektedir (Işık, 2019: 102).

Şartlı Eğitim Yardımı Programı'ndan herhangi bir sosyal güvencesi bulunmayan ve 3294 sayılı Kanun kapsamında ihtiyaç sahibi aileler yararlanmaktadır. Sağlanan yardımının durdurulmaması için okula devam eden çocuğun bir ayda en fazla dört gün devamsızlık yapması gerekmektedir. Devam şartının sağlandığı durumda yardım devam etmektedir (Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, 2021). Devam şartının sağlanmaması sonucunda çocuğun eğitim yardımı durdurulmaktadır. Yardımı durdurulan çocuk bir sonraki ay eğitimine düzenli devam etmeye devam ederse yardım, tekrar aktif hale gelmektedir.

Program'ın ulusal düzeyde uygulanmaya başlandığı 2003 yılından beri nakit miktarı konusunda çeşitli uygulamalar karşımıza çıkmıştır. Örneğin; başlangıçta ailelerin çocuk sayısına göre ya da okul gereksinimlerine göre farklılık göstermiştir. Bir dönem ailede büyük çocuğa verilen miktar, bir sonraki çocuğa verilen miktardan daha fazla olmuştur, yaşa göre nakit desteği sağlanmıştır. Miktar büyük çocuktan küçük çocuğa doğru azalmıştır. Güncel durumda ise çocukların cinsiyetine ve okul kademelerine yönelik düzenleme getirilmiştir (Dama ve Sundaram, 2018: 55). 2012 yılında ilköğretimde öğrenim gören erkek öğrenci aylık 30 Türk Lirası, kız öğrenci 35 Türk Lirası; ortaöğretimde

öğrenim gören erkek çocuğu 45 Türk Lirası, kız çocuğu ise 55 Türk Lirası almakta iken (ASPB, 2012: 8); 2021 yılında ilköğretimde öğrenim gören erkek öğrenciler 45 Türk lirası, kız öğrenciler 50 Türk Lirası; ortaöğretimde öğrenim gören erkek öğrenci 55 Türk Lirası ve kız öğrenci 75 Türk Lirası almaktadır (Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, 2021). 2022 yılında ise bu yardımların şu şekilde olduğu görülmektedir (Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, 2022): İlköğretimde öğrenim gören erkek öğrencilere 90 Türk Lirası, kız öğrencilere 100 Türk Lirası, ortaöğretimde öğrenim gören erkek öğrencilere 130 Türk Lirası, kız öğrencilere ise 150 Türk Lirası sağlanmaktadır. Kız çocuklarına erkek çocuklarına görece miktarın daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durumun sebebi; kız çocuklarının okullaşma oranlarının artması için teşvik olarak düşünülmektedir. Çocuk yaşta evlilik ve ev içi emek gibi sosyal koruma risklerinden korumak amacıyla toplumsal cinsiyete dayalı pozitif ayrımcılık olarak yorumlanabilmektedir.

Özetle Türkiye'de 2003 yılından beridir ulusal düzeyde uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı Programı, tek bileşeni olan nakit bileşeni ile beraber Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Okula devam şartı bulunmaktadır. Program'dan yararlanan çocukların devamsızlığı Milli Eğitim Bakanlığı tarafından e-okul sistemi üzerinden takip edilmektedir. Böylece devamsızlık ve not bilgilerinin bulunduğu sistem üzerinden Program'ın devam şartının sağlanıp sağlanmadığı kontrol edilmektedir (Uzun, 2012: 29).

2.4.2.2. Göçmen Çocuklara Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı

Suriye krizi ile beraberinde Türkiye'ye gerçekleşen kitlesel göç, on yılı aşkın süreyi geride bırakmıştır. Göçten en çok çocukların etkilenmiş olduğunu ve etkilenmeye devam ettiğini belirtmek mümkündür. Türkiye'de yaklaşık 1,5 milyonu aşkın Suriye uyruklu çocuk bulunmaktadır ve 750 binden fazla çocuk Türkiye'de eğitimine devam etmektedir (UNICEF, 2022). Türkiye'de göçmen çocuklar ve eğitimleri üzerine çokça programın yürütüldüğü önceki bölümlerde aktarılmıştır. Eğitim alanında geliştirilen çalışmalardan birisi de halihazırda Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı çocuklara uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın 2017 yılında göçmen çocuklara da yaygınlaştırılması kararıdır. 2003 yılında Türkiye'de ulusal düzeyde uygulanmaya başlayan Şartlı Eğitim Yardımı Programı, 2017 yılında göçmen çocuklara da yaygınlaştırılmıştır (UNICEF, 2022). 2017 yılından itibaren göçmen çocuklar da şartlı eğitim yardımlarından yararlanmaktadır.

Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın şartları ulusal düzeyde uygulanan Şartlı Eğitim Yardım Programı ile benzerdir. Göçmenlerin faydalanıcı olması için önkoşul; tüm aile bireylerinin "99" numara ile başlayan kimliklerinin olması, düzenli gelirin ve sosyal güvencenin olmaması gerekmektedir (Tüzün, 2017: 25). Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardım Programı'nda da belirli süre okula devam etme şartlı bulunmaktadır. Ay içerisinde dört günden fazla devamsızlık yapılması halinde ilgili çocuğun yardımı devamsızlık yapılan ay özelinde durdurulmaktadır. Burada önemli olan nokta dört günden fazla devamsızlık yapan çocuğun yardımının sadece durdurulmasıdır. Program'dan doğrudan çıkarılması söz konusu değildir (UNICEF, 2018: 10).

Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı (YŞEY)'nın ulusal düzeyde uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'ndan bazı noktaları ile farklılığı bulunmaktadır. YŞEY, Türkiye Cumhuriyeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye Kızılay Derneği ve Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu (UNICEF) işbirliği içerisinde ilerlemektedir (UNICEF, 2022). ŞEY'den farklı olarak UNICEF iş birliğinde ve Avrupa Birliği Sivil Koruma ve İnsani Yardım Birimi (ECHO), Amerika Birleşik Devletleri Nüfus, Mülteciler ve Göç Dairesi (USBPRM), Norveç Hükümeti'nin finansal desteği ile yürütülmektedir (Kızılaykart, 2021). Ulusal düzeyde uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nda sadece nakit bileşeni bulunurken yani sadece eğitim yardımı yapılırken Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nda; nakit bileşenine ek olarak çocuk koruma bileşeni yer almaktadır. Dolayısı ile Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı nakit bileşeni ve çocuk koruma bileşeni olarak ayrıca detaylandırılmıştır.

Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı Nakit Bileşeni

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı çocuklara 2003 yılından beridir uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın 2017 yılından itibaren göçmen çocuklara da yaygınlaştırılması ile kapsam genişlemiştir. Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın ulusal düzeyde uygulanan Program'dan bazı yönleri ile ayrıştığını belirtmek mümkündür ancak çoğu özelliği ile de ortaktır. Finans kaynakları ve bileşen farklılıkları olmasına rağmen hem sosyal uyumun sağlanması hem de eşitlik ilkesi gereğince nakit yardımları ve şartları her iki uygulamada da benzerdir.

Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'ndan yararlanabilmek için bazı kriterler bulunmaktadır. Öncelikle aile üyelerinin kimlik kayıtlarının olması gerekmektedir. Yardımdan faydalanmak için ailenin düzenli bir gelirinin bulunmaması, sosyal güvencesinin bulunmaması, okula kayıtlı çocuğun olması gerekmektedir. Devamında ise ilgili çocuğun yardımdan yararlanmaya devam etmesi için ay içerisinde yüzde seksen oranında eğitimine devam etmesi gerekmektedir (UNICEF,2022). Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Programı'nın nakit bileşeninden faydalanmak için şu şekilde bir başvuru yolu izlenmektedir (UNICEF, 2022): Başvuru yapabilmek için öncelikle başvuru yapmak isteyen aile bulunduğu ilin Göç İdaresi İl Müdürlüklerinden edinebilecekleri "99" ile başlayan kimliğe sahip olmaları gerekmektedir. Nitekim kimlik bireylerin kaydı ve diğer hak ve hizmetlere erişebilmeleri için de önemlidir. Ek olarak ikamet ettikleri adresin Merkezi Nüfus Sistemi'ne kayıtlı olması gerekmektedir. Eğitim yardımı için yetişkin aile bireyi Türk Kızılay Hizmet Merkezine, bulunduğu ilde Hizmet Merkezi yoksa bulunduğu ilçenin Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na başvuru yapması ve ardından yetişkin bireyin, belirlenen formu doldurması, imzalaması gerekmektedir. Tamamlanan form ardından değerlendirme aşaması gerçekleşmektedir. Personeller sistemden bilgilerin, beyanların doğruluğunu kontrol edebilecekleri gibi aynı zamanda değerlendirme yapmak amacıyla hane ziyareti de gerçekleştirebilmektedir. Sonuçlar açıklanınca ilgili hak sahibine bilgi verilmektedir. Ortalama üç ay içerisinde değerlendirme tamamlanıp sonuç belirlenmektedir. İlgili aile üyesi Sosyal Uyum Yardımı (SUY)'ından yararlanıyor ise yani Kızılaykart'ı mevcut ise kart içerisinde nakit yüklemesi yapılmaktadır. SUY yararlanıcı değilse yani Kızılaykart'ı yok ise Halkbank Şubelerinden Kızılaykart çıkartılarak ilgili kart içerisine iki ayda bir yükleme gerçekleşmektedir. Yardım genellikle anne adına gerçekleşmektedir. Bu durumun sebebini Işık (2019; 72); annenin babaya görece çocukların ihtiyaçlarına odaklanabileceğinin ve kadınların aile içerisinde güçlenerek aile dinamiklerinde söz sahibi olmalarına fayda sağlamasının düşünülmesi olarak açıklamaktadır. Yaygınlaştırılmış Şartlı Eğitim Yardımı Programı kapsamında bulunan nakit bileşeni tüm illerde uygulanmaktadır. Yardımdan kriterlere uymaması durumu dışında yararlanmayan müracaatçılar de mevcuttur. Müracaatçıdan kaynaklı yararlanamama sebepleri şu şekilde açıklanmaktadır (ASPB, 2012: 9): Ebeveynlerin yardım konusunda yeterli bilgisinin olmaması, şartlı eğitim yardımının eğitim giderlerini karşılayacak miktarda desteğinin olmaması veya çocuğun daha fazla gelir getirici bir işte çalışıyor olması.

Kızılaykart içerisine yüklenen nakit yardımı, ulusal düzeyde uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nda olduğu gibi çocukların cinsiyetine ve eğitim kademesine göre belirlenmektedir. 2021 yılında anaokulu ile 8. Sınıf dönemi arasındaki erkek çocuklara 45 Türk Lirası, kız çocuklarına 50 Türk Lirası; 9. Sınıf ile 12. Sınıf dönemi arasındaki erkek çocuklara 55 Türk Lirası, kız çocuklara 75 Türk Lirası sağlanmaktadır (Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, 2021). 2022 yılının son çeyrek dönemine doğru ise güncellenmiştir. Anaokulu ile 8. Sınıf dönemi arasındaki erkek çocuklara 90 Türk Lirası, kız çocuklarına 100 Türk Lirası; 9. Sınıf ile 12. Sınıf dönemi arasındaki erkek çocuklara 130 Türk Lirası, kız çocuklara 150 Türk Lirası sağlanmaktadır (Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü, 2022). Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Programı kapsamında nakit bileşeninden en az bir defa yararlanmış çocuk sayısının 794 356 olduğu ve 2022 yılının Mart ayı itibariyle faydalanıcı çocuk sayısının 508 921 olduğu belirlenmiştir (Kızılaykart, 2021).

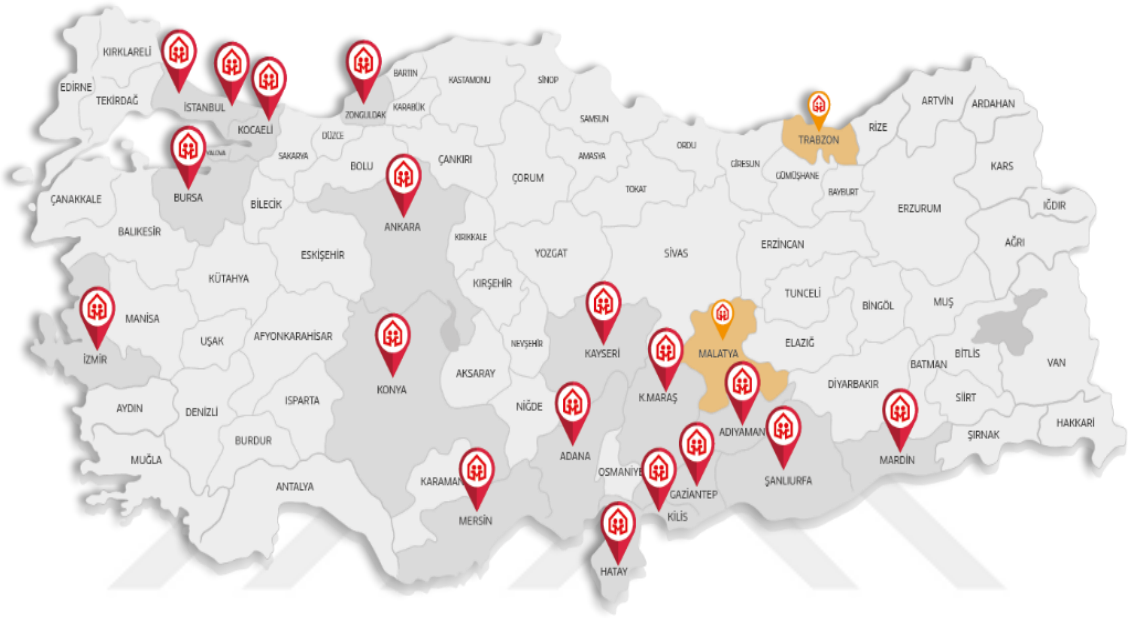
Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı Çocuk Koruma Bileşeni

Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın ulusal düzeyde uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'ndan ayrılan en önemli özelliklerden birisi Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nda nakit bileşenine ek olarak çocuk koruma bileşeninin bulunuyor olmasıdır. Bazı ülkelerde de örneklerine rastlanmış olan nakit bileşeni ile beraber yürütülen sosyal çalışma, çocuk koruma bileşeninde yoğun olarak gerçekleşmektedir.

Çocuk koruma bileşeni, Program'ın işbirlikçisi olan Türkiye Kızılay Derneği'nin Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü'ne bağlı faaliyet yürüten Toplum Merkezleri tarafından uygulanmaktadır (Toplum Merkezleri, 2021). Nakit bileşeni tüm illerde uygulanmakta iken çocuk koruma bileşeni Toplum Merkezlerinin olduğu illerde yani göçmen nüfusun yoğun olduğu illerde uygulanmaktadır.

Toplum Merkezlerini tanıtmak, çocuk koruma bileşeninin nasıl uygulandığını daha ayrıntılı aktarabilmek için faydalı olacaktır. Toplum Merkezleri; Türk Kızılay Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğüne bağlı olarak faaliyet yürütmektedir. Kırılgan grupta yer alan bireylere koruma, psikososyal destek, sosyoekonomik güçlendirme ve sosyal uyumun desteklenmesi kapsamında profesyonel anlamda hizmet yürütmektedir. Özellikle 2011 yılında Suriye'de yaşanan iç savaş sonrası Türkiye'nin yoğun göç almasıyla

beraber Toplum Merkezleri kurulmuştur. İlk Toplum Merkezi 2015 yılında Şanlıurfa'da faaliyete başlamıştır. Göçmenlerin diğer yoğun olduğu iller ile paralel şekilde Toplum Merkezi olan iller Şekil 3'te görüldüğü üzere: Şanlıurfa, İstanbul (Anadolu ve Avrupa), Konya, Ankara, Kilis, Bursa, İzmir, Adana, Mersin, Gaziantep, Hatay, Kayseri, Kahramanmaraş, Kocaeli, Mardin, Kocaeli, Zonguldak. iki ilde planlama aşamasındadır (TTGPK, 2019:1).

Şekil 3. Toplum Merkezi bulunan iller

Kaynak: Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü, 2022

Toplum Merkezleri bünyesinde ana programlar yer almaktadır: Sosyoekonomik Güçlendirme Programı, Sağlık ve Psikososyal Destek Programı, Koruma ve Sosyal Uyum Programı. Sosyoekonomik Güçlendirme Programı kapsamında bireylerin sosyal yardımlara bağlı kalmaksızın mesleki anlamda güçlenmeleri, istihdama erişimleri amaçlanmaktadır. Sağlık ve Psikososyal Destek Programı ile ruh sağlığı hizmetlerine erişemeyen göçmen gruba yönelik sağlık ve psikososyal destek faaliyetleri gerçekleşmektedir. Koruma ve Sosyal Uyum Programı'nın koruma kısmı, özellikle incinebilir olan grubun karşı karşıya kaldığı şiddet, sömürü, istismar, temel haklara erişememe vb. koruma risklerine karşı önleme, müdahale ve izleme çalışmalarını kapsamaktadır. Riskleri en aza indirmeyi amaçlayan Toplum Merkezleri Koruma Programı içerisinde Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın çocuk koruma bileşeni de proje olarak yer almaktadır. Yani

Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'na bağlı olan çocuk koruma bileşeni, Toplum Merkezlerinin Koruma Programı aracılığı ile yürütülmektedir (Toplum Merkezleri, 2021).

Toplum Merkezi bulunan illerde (bu iller yoğun göçmen nüfusu olan illerdir) oluşturulmuş olan çocuk koruma ekipleri tarafından şartlı eğitim yardımı durdurulan yani ayda dört günden fazla devamsızlık yapan göçmen çocukların hanelerine ziyaret düzenlenmektedir. Koruma risk değerlendirmesi yapılmaktadır. Bileşen kapsamında Yaygınlaştırılmış Şartlı Eğitim Yardımı Programı'ndan yararlanmasına rağmen devamsızlık şartını sağlayamadığı için yardımı durdurulan çocukların aileleri öncelikli olmak üzere sosyal çalışmacı ve tercümandan oluşan ekipler ailelere sosyal inceleme gerçekleştirmektedir. İnceleme esnasında çocuğun neden fazla devamsızlık yaptığı, eğitimine neden devam etmediği gibi konulara odaklanıldığı gibi aynı zamanda aile dinamikleri detaylı olarak incelenmektedir. Aile içerisinde tespit edilen ihmal, istismar, çocuk işçiliği, çocuk yaşta evlilik, akran zorbalığı, sağlık ve psikososyal riskler gibi koruma riskleri belirlenerek sosyal çalışmacılar tarafından vaka yönetimi yürütülmektedir. Program'ın başladığı 2017 yılından itibaren gerçekleşen bu ziyaretler Covıd-19 salgını sebebiyle bir dönem yöntem değiştirmiştir. Pandeminin başlamasıyla sosyal inceleme yerine aileler telefon yolu ile aranarak uzaktan aile taraması gerçekleşmiştir (UNICEF, 2022).

Liste içi olan çocuk ve liste dışı olan çocuklar, çocuk koruma bileşeni kapsamında ulaşılan çocukları ifade etmektedir. Proje kapsamında Toplum Merkezinin aylık belirli sayıda hedefi bulunmaktadır. Hedef doğrultusunda çocuklara ulaşılmaktadır ve ulaşılan tüm bireyler (çocuk/yetişkin) Toplum Merkezinin yazılımına raporlanmaktadır. Aile içerisinde tespit edilen vaka olması durumunda düşük/orta/yüksek risk düzeylerine uygun olacak şekilde ve belirli koruma ihtiyaç kodları belirlenerek vakalar için ayrı olarak bulunan vaka yazılımına raporlanmaktadır. Vakayı tespit eden sosyal çalışmacı vaka yönetim süreci başlatmaktadır. Vaka yönetimi kapsamında müdahale yöntemleri olarak çeşitli yollar izlenebilmektedir. Dış yönlendirme ile, diğer kurumlar/kuruluşlar/dernekler ile iletişim kurularak vakanın ihtiyaç duyduğu hizmete ulaştırma rolü üstlenilmektedir. Bu durum bazen okula devam etmeyen çocuğun okula yönlendirmesini içerdiği gibi bazen ise çocuk yaşta evlilik tespitinin ilgili birimlere bildirilmesi olabilmektedir. İç yönlendirme ile Toplum Merkezi içerisinde yer alan Koruma Programı dışındaki ruh sağlığı,

sosyoekonomik güçlendirme, sosyal uyum gibi diğer programlara veya Türk Kızılay'ın diğer şubelerine/birimlerine yönlendirilmektedir. Ayni yardım kapsamında, güçlendirme esas alınarak vakanın ihtiyaç duyduğu medikal malzeme, ulaşım, konaklama, ilaç vb. destekler sağlanmaktadır. Hukuki danışmanlık hizmeti kapsamında avukat eşliğinde yasal bilgilendirmeler gerçekleştirilmektedir. Mikro bağlamda telefon yolu ile ya da tekrarlayan hane ziyaretleri ile vakaya takipler gerçekleştirilmektedir, gerekli durumlarda ilgili kurumlara tercüman desteği sağlanmaktadır. Mezzo çalışmalar kapsamında grup çalışmaları, seminerler, psikoeğitimler gerçekleşmektedir. Makro bağlamda ise diğer kurumlarda çalışan personellere yönelik kapasite geliştirme programları düzenlenmektedir, mahalle odaklı seminerler gerçekleşmektedir, il bazında koordinasyon toplantılarına katılım sağlanarak sorunların çözümü için katkı sağlanmaktadır. Dolayısı ile çocuk koruma bileşeni ile; yardımı durdurulan çocuğa ve aile yönelik olarak aile değerlendirmesi yapılarak bütüncül şekilde sosyal çalışma gerçekleşmektedir. Türk Kızılay Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü'nden ekte bulunan Kızılay Akademik İzni aracılığı ile veri talep edilmiştir. Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü'nden alınan bilgilere göre; Mart 2017-Haziran 2022 tarihleri arasında Türk Kızılay Toplum Merkezleri, Yaygınlaştıran Şartlı Eğitim Yardımı Programı çocuk koruma bileşeni kapsamında 133 039 çocuğa ulaşmıştır. Ulaşılan çocuklardan 24 067 çocuğun koruma riski tespit edilmiştir. 13 635 çocuğa ise ihtiyacına yönelik dış yönlendirme yapılmıştır.

2.5. Şartlı Eğitim Yardımı Programı ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Şartlı eğitim yardımlarına yönelik Türkiye'de yapılan araştırmalar incelendiğinde yapılan araştırmaların ve çalışmaların çok kısıtlı olduğu görüşmüştür. 2003 yılından itibaren ulusal düzeyde uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı Programı ile ilgili bazı çalışmalar (Dama ve Sundaram, 2018; Sarıipek 2017; Işık, 2019 vb.) bulunmaktadır ancak 2017 yılından itibaren uygulanan Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı ile ilgili yeterli araştırma ve çalışmaya rastlanmamıştır. Dama ve Sanduram (2018: 60)'ın da belirttiği üzere Türkiye'deki ulusal düzeyde uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı Programı ile ilgili olarak nicel çalışmalar var olsa bile nitel anlamda koruma risklerine etkisi, aile içerisindeki normlara etkisi vb. konularda yeterince analiz bulunmamaktadır. Aca ve Özdemir (2020: 3)'in gözlemine göre de faydalanıcıların düşüncelerinin derinlemesine incelendiği nitel araştırmaların sayısı oldukça kısıtlıdır.

Dünya genelinde yapılan etki çalışmalarına göz attığımızda şu sonuçların ortaya çıktığı görülmektedir: Okula devam ederken okulu terk etme sayılarının Program ile birlikte Brezilya ve Meksika'da azaldığı, dolaylı yoldan ise çalışan çocuk sayısına, aile içerisindeki toplumsal cinsiyet normlarına, kız çocuklarının okula kazandırılmasına etki ettiği belirtilmektedir (Dama ve Sundaram, 2018: 64). Ulusal düzeyde uygulanan Şartlı Eğitim Yardım Programı'nın geliştirilmesine yönelik yapılan Çalıştay bildirisinde dünya örnekleri kıyaslanmıştır ve Brezilya ülkesindeki program örnek gösterilmiştir. Bolsa Familia Programı ile beraber 2004-2006 yılları içerisinde eğitimini yarıda bırakma verilerinin azaldığı ve okullaşma oranının arttığı yönünde çalışma bulgularına erişildiği aktarılmıştır (ASPB ve UNICEF, 2012: 9). Chaudhury ve Parajuli (2008), yapmış olduğu çalışmada Pakistan ülkesindeki şartlı nakit yardımı uygulamaları ile kız çocuklarının okula kayıt oranlarının artmış olduğunu belirtirken; Borraz ve Gonzales (2009) ise Uruguay ülkesindeki şartlı eğitim yardımlarının etkisinin anlamlı olmadığını belirtmiştir (ASPB, 2012: 10). Her ülkenin ve katılımcıların kendi dinamiğine göre etki değerlendirmeler farklılık göstermektedir.

Türkiye'de ulusal düzeyde uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı Programı özelinde yapılan etki değerlendirmelerinin ortak paydasının; özellikle kız çocuklarında okula gitmeme gün sayısının azaldığı, çalışan çocuk sayısında azalmanın olduğu, annenin güçlenmiş olduğunu belirtir bulgulara rastlanıldığı söylenebilmektedir Aynı zamanda nakit desteği miktarlarının artırılması yönünde yorumların mevcut olduğu belirtilmektedir (Işık, 2019: 112). Türkiye'de ulusal düzeyde uygulanan Program'ın çıktılarına dair 2010 ve 2012 yılları arasında yapılan bir çalışma sonucunda şu bilgileri aktarmak mümkündür (ASPB ve UNICEF, 2012: 17): Özellikle taşrada okula devam etmeme günleri azalmıştır, kız çocuklarındaki etki erkek çocuklarına göre düzeyde belirgindir. Türkiye'de uygulanan ulusal program ile ilgili yapılan farklı bir çalışmada ise katılımcıların katkılarıyla yapılan bir araştırmada katılımcıların %65 oranının şartlı eğitim yardım miktarını az bulduğu ve okula erişim kısıtlılığının yarıdan fazla payının ekonomik olduğu belirtilmiştir (Kurnaz, 2010: 96- 111). Bir çalışmada nakit desteğinin eğitime devam farkındalığına olan katkısının ileri kademelerdeki sınıflarda daha küçük kademedeki sınıflara görece daha belirgin olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı kademedeki kız çocuklarındaki farkındalığın ise erkek çocuklarına göre daha belirgin olduğu görülmektedir (Kayam, 2014 :23). Türkiye'de uygulanan ulusal şartlı nakit transferi uygulaması ile ilgili olarak bir araştırmada katılımcılara sorular yöneltilmiş olup; nakit desteğinin en çok mutfak alanında daha sonra

sırasıyla; çocuklara gıda, çocuklar için kıyafet, çocuklar için okul gereçleri, tıbbi ve internet harcamaları cevaplarının alındığı görülmüştür. Aynı çalışmada okul yönetimine dair Program içerisindeki sorumluluklarına dair sorular yöneltilmiştir. Program'da okul idarecilerinin daha fazla rol alınması gerektiğini belirten okul idarecilerinin olduğu gibi muhtarların da aktif görev almasını savunan okul idarecileri de olmuştur (ASPB, 2012: 26-36). Bu durum okul dışındaki mekanizmalarının olması gerektiği, tamamlayıcı bileşenlerin farklı kurumlar ile yürütülmesi ve desteklenmesi gerektiği sonucunu vurgulamıştır. Yapılan nitel bir araştırmaya göre; sosyoekonomik sebeplere bağlı olduğu belirtilen aile içerisinde anlaşmazlıkların ve şiddetin şartlı nakit transferleri ile azaldığını ve nakit desteğinin anneye sağlanmasıyla kadınlarda güçlenmenin yaşandığı yanıtları alınmıştır (Öcal, 2012: 38).

Program'dan yararlanan tüm çocukların eğitime devamlarının araştırılıp kamuoyu ile sıklıkla paylaşılmaması ve Program'ın etki değerlendirmesinin yeterli olmaması sebebiyle (Tüzün, 2017: 26) Program etki analizlerinin, araştırmaların ve çalışmaların önemli olduğunu vurgulamak mümkündür.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Çalışmanın Amacı

Eğitimde şartlı yardımlar tüm dünyada uzun süredir bilinirliği olan bir sosyal yardım aracıdır. Şartlı Eğitim Yardımı Programı en gelen anlamda yoksulluk ile mücadele ederken uzun vadede beşeri sermayeyi artırmayı amaçlamıştır. 2003 yılından itibaren ulusal düzeyde Türkiye'de uygulanmaktadır. Türkiye'de ulusal düzeyde uygulanan hali ile okula devam eden ve belirli kriterleri sağlayan çocuklara nakit desteği sağlanmaktadır. Farklı finans sağlayıcı kurum/kuruluşlar ve iş birlikler ile ulusal düzeyde uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı Programı 2017 yılında göçmen çocuklara da yaygınlaştırılmıştır. Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı en temel anlamda iki özelliği ile ulusal düzeyde uygulanan Program'dan ayrılmaktadır: Finans kaynağı ve bileşen sayısı. Bileşen sayısı bağlamında; Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nda nakit bileşeni bulunurken Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nda nakit bileşeni ile beraber çocuk koruma bileşeni de bulunmaktadır. Çocuk koruma bileşeni, Türk Kızılay Toplum Merkezleri tarafından yürütülmektedir.

Bu araştırmada ön plana çıkan iki amaç bulunmaktadır. Öncelikli amaç Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı bünyesindeki bahsi geçen nakit bileşeninin ve çocuk koruma bileşeninin çocuklar üzerindeki etkisini anlamaya yöneliktir. İkinci güdülen amaç ise uygulamanın çocuk refahı üzerindeki etkilerini değerlendirerek uygulamanın iyileştirilmesine ve çocuk refahına yönelik bir dizi öneri geliştirmektedir.

Bu amaç dizini doğrultusunda temelde şu sorulara yanıt aranmıştır:

Göçmen aileler eğitimi nasıl değerlendirmektedirler?

Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın nakit bileşeni göçmen ailelerce nasıl değerlendirilmektedir? Nakit bileşeninin geliştirilmesi için öneriler nelerdir?

Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın çocuk koruma bileşeni göçmen ailelerce nasıl değerlendirilmektedir? Çocuk koruma bileşeninin geliştirilmesi için öneriler nelerdir?

Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın nakit bileşeni ve çocuk koruma bileşeninin çocuklar üzerindeki etkisi nasıldır?

3.2. Çalışmanın Kapsamı

Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı 2017 yılında farklı uyruklardan oluşan göçmenlere yaygınlaştırılmıştır ancak bu çalışmada Suriyeli göçmen çocuklar ele alınmıştır ve araştırma Suriyeli göçmen aileler ile yapılmıştır. Araştırma, Program'ın nakit bileşeninden yararlanan ve Program'ın çocuk koruma bileşeni ekiplerince müdahale edilmiş 12 aileyi kapsamaktadır.

3.3. Çalışmanın Yöntemi

Bu araştırmada nitel yöntem tercih edilmiştir. Nitel yöntemler metinlere, imgesel verilere dayanmaktadır ve veri analizinde özgün desenlere sahip olması ile diğer yöntemlerden ayrılmaktadır (Creswell, 2017: 183). Nitel yöntem bireyin ya da grubun kastettikleri anlamları keşfetmeye yönelik bir yaklaşımdır. Araştırmada nitel yöntem içerisinde etki araştırması ya da bir diğer deyiş ile durum çalışması deseni tercih edilmiştir. Durum çalışması; bir durumun, olayın, programın derinlemesine analiz edildiği araştırma desenidir (Creswell, 2017: 4- 14). Bu desenin araştırmada tercih edilmesinin sebebi, araştırma konusu olan Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın çocuklar üzerindeki etkisini anlamaya yönelik veriler elde etmektedir. Yani bir durumun, programın etkisinin katılımcıların kastettikleri anlam neticesinde yorumlanmaya çalışılması sebebiyle ilgili desen tercih edilmiştir.

Araştırma esnasında 12 göçmen aile ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Aileler; hem nakit bileşeninden yararlanan hem de çocuk koruma bileşeni ekiplerince müdahale edilmiş aileler arasından seçilmiştir. Tüm katılımcılar Konya'da yaşamaktadır. Görüşmelerin bir kısmı yüz yüze, bir kısmı telekonferans yolu ile uzaktan gerçekleşmiştir. Görüşme öncesinde tüm katılımcılara ne için görüşme yapılacağı aktarılmıştır ve görüşmenin ses kaydına alınması için sözlü onam alınmıştır. Görüşmeler ses kaydına alınmıştır ve tüm görüşmeler bittiğinde ses kayıtları deşifre edilmiştir. Derinlemesine görüşme için açık uçlu sorular oluşturulmuştur. Görüşme gönüllü tercüman eşliğinde gerçekleşmiştir. Aileler ile görüşmelere başlamadan önce Ankara Yıldırım Beyazıt

Üniversitesi'nden etik kurul izni alınmıştır. Veri toplama yaklaşık bir ay sürmüştür. Derinlemesine görüşmenin yanı sıra Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın uygulama kısmında gözlem yapılmıştır. Göçmen ailelere erişmek, aileler ile görüşme yapmak ve ailelerin öykülerinden yararlanabilmek için Kızılay Akademi Başkanlığı'ndan izin alınmıştır. Yazılı olarak alınan izinler ekte yer almaktadır.

3.4. Çalışmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın bazı kısıtlılıkları bulunmaktadır. Bu kısıtlılıklar şu şekilde ifade edilebilir: Pandemi sürecinin etkisi ile görüşmelerin çoğu uzaktan telefon eşliği ile yapılmıştır. Yüz yüze etkin görüşme yerine uzaktan görüşme gerçekleştirmek, derinlemesine görüşme esnasında nadiren kopukluklara sebebiyet vermiştir. Öte yandan göçmen aileler ile dil bariyeri sorunu olduğu için görüşmeler gönüllü tercüman eşliğinde yapılmıştır. Görüşmeye tercümanın eşlik ediyor olması; duygu aktarımında kopuklukların yaşanması, görüşmenin birinci anlatımdan ziyade dolaylı olarak aktarılması, yorumlarda veri kaybının yaşanma gibi riskler sebebiyle araştırmanın kısıtlılığını oluşturmuştur.

4. BULGULAR

Bu kısımda görüşmeden elde edilen veriler "Katılımcıların genel özellikleri, eğitime bakış açıları, Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın nakit bileşenine bakış açıları, Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın çocuk koruma bileşenine bakış açıları" olarak dört ana başlıkta kategorize edilmiştir.

4.1. Katılımcıların Genel Özellikleri

Görüşme yapılan katılımcılar Suriyeli göçmen ailelerden oluşmaktadır. Katılımcıların her birine ayrı ayrı kodlar verilmiştir. Bu başlıkta katılımcılara verilen kodlar, katılımcıların cinsiyetleri, rolleri, sosyal destek ağları, eğitimleri, menşei ülkelerinden Türkiye'ye göç etme zamanları, hanede bulunan çocuk sayısı, hanenin kira gideri bilgisi ve ailede bulunan incinebilirlik durumlarına değinilmiştir.

4.1.1. Katılımcıların Kodları, Cinsiyetleri ve Aile İçerisindeki Rolleri

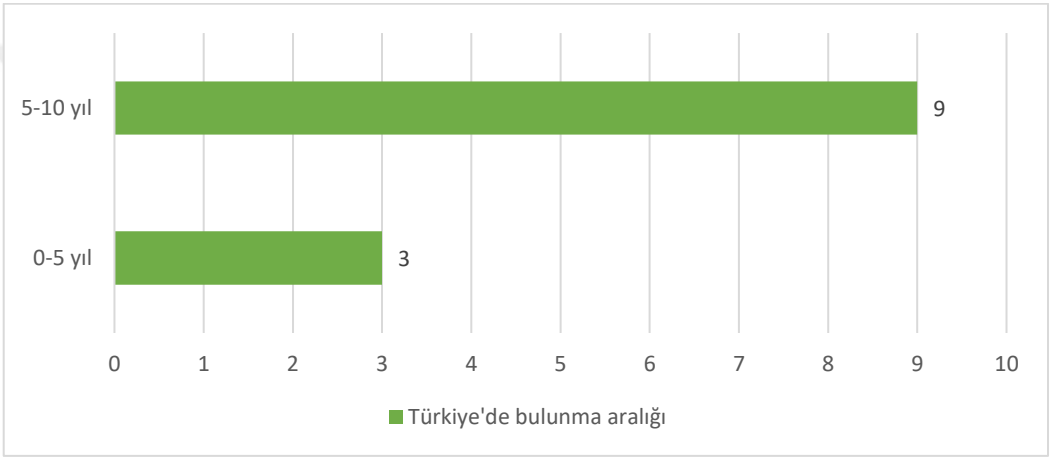
Katılımcıların özellikleri tablo halinde göstermiştir.

Tablo 2. Katılımcıların kodları, cinsiyetleri ve aile içerisindeki rolleri

Aile Sırası	Katılımcı Sayısı	Cinsiyet	Roller	Ebeveyn durumları	Kodlar
1	İki	Erkek, kadın	Baba, anne	Ebeveynler sağ ve beraber yaşıyor	A1E, B1K
2	Bir	Kadın	Babaanne	Ebeveynler çocuk ile beraber yaşamıyorlar	A2K
3	Bir	Erkek	Baba	Ebeveynler sağ ve beraber yaşıyor	A3E
4	Bir	Erkek	Baba	Ebeveynler sağ ve beraber yaşıyor	A4E
5	Bir	Kadın	Anne	Ebeveynler sağ ve beraber yaşıyor	A5K
6	Bir	Kadın	Anne	Ebeveynler sağ ve beraber yaşıyor	A6K
7	Bir	Erkek	Baba	Ebeveynler sağ ve beraber yaşıyor	A7E
8	Bir	Kadın	Anne	Yalnız ebeveyn	A8K
9	Bir	Erkek	Baba	Ebeveynler sağ ve beraber yaşıyor	A9E
10	Bir	Kadın	Anne	Ebeveynler sağ ve beraber yaşıyor	A10K
11	Bir	Kadın	Anne	Yalnız ebeveyn	A11K
12	Bir	Erkek	Baba	Ebeveynler sağ ve beraber yaşıyor	A12E

Tablo 2'de görüldüğü üzere 12 aile içerisinde on üç katılımcı ile görüşme sağlanmıştır. Katılımcıların yedisi kadın, altısı erkektir. Rollere baktığımızda altı katılımcı baba, altı katılımcı anne ve bir katılımcı babaanne rolündedir. Görüşme yapılan aileler arasında dokuz ailede ebeveynler sağ ve beraber yaşamaktadır, iki ailede yalnız ebeveyn bulunmaktadır ve bir ailede çocuklar ailesinden ayrıdır, babaanne ile beraber yaşamaktadır.

4.1.2. Katılımcıların Türkiye'de Bulunma Yılları

Şekil 4. Katılımcıların Türkiye'de bulunma yılları

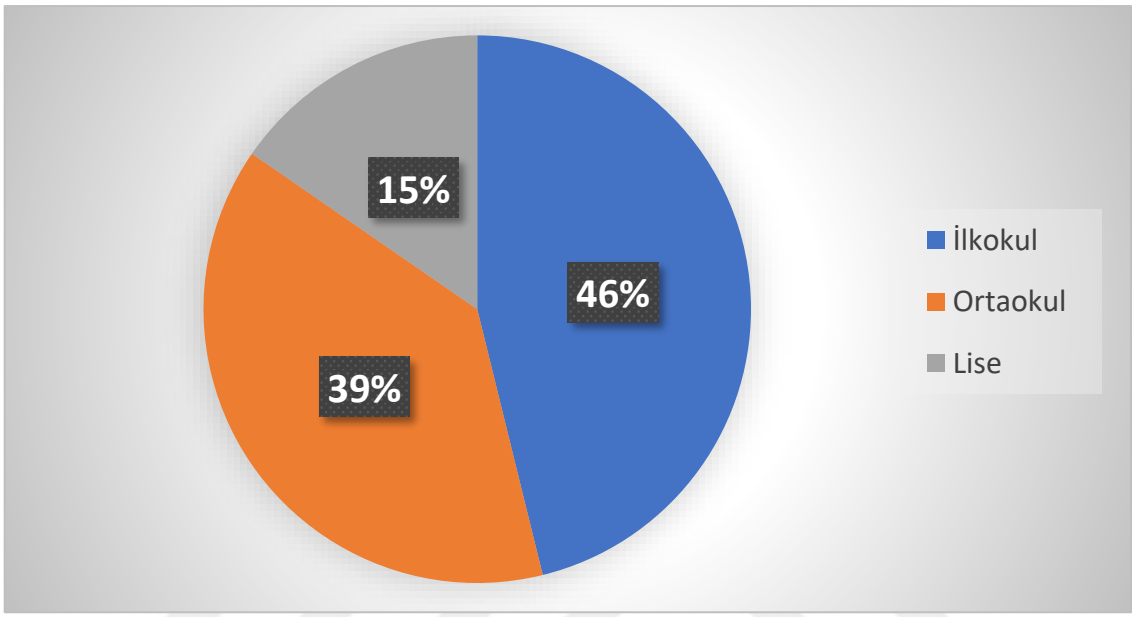
Şekil 4'te görüldüğü üzere katılımcılar arasından dokuz ailenin Türkiye'de beş yıldan daha fazladır yaşadığı belirlenmiştir. Üç ailenin ise beş yıldan daha az yıldır Türkiye'de bulunduğu belirlenmiştir.

4.1.3. Katılımcıların Sosyal Destek Mekanizmaları

Katılımcılara yaşadıkları ilde bulunan sosyal destek mekanizmaları sorulmuştur. Katılımcılar arasında yaşadığı ilde akrabaları ya da Suriye'deyken tanıdığı komşuları olan sekiz katılımcı bulunmaktadır. Bir katılımcının yaşadığı ilde sosyal destek ağı bulunmamaktadır ancak farklı şehirlerde bulunmaktadır. Üç katılımcının ise herhangi bir sosyal destek ağının olmadığı belirlenmiştir.

4.1.4. Katılımcıların En Son Devam Ettiği Eğitim Kademeleri

Katılımcıların en son devam ettikleri eğitim kademeleri ilkokul, ortaokul, lise olarak belirlenmiştir. Şekil 5'te grafik olarak belirtilmiştir.

Şekil 5. Katılımcıların en son devam ettiği eğitim kademeleri

Şekil 5'te de görüldüğü üzere katılımcıların çoğunluğunun ilkokul kademesinde veya ilkokulu bitirdikten sonra eğitimine devam etmedikleri belirlenmiştir. İki katılımcının ise lisede iken eğitimini sonlandırdıkları belirlenmiştir.

4.1.5. Katılımcıların Ailesine Dair Genel Bilgiler

Katılımcılara aile içerisinde kaç çocuğun bulunduğu, hanenin kira bedeli, hande çalışan bireyin olup olmaması ve aile içerisinde bulunana koruma risklerine dair sorular yöneltilmiştir ve Tablo 3 ortaya çıkmıştır.

Tablo 3. Katılımcıların ailesine dair genel bilgiler

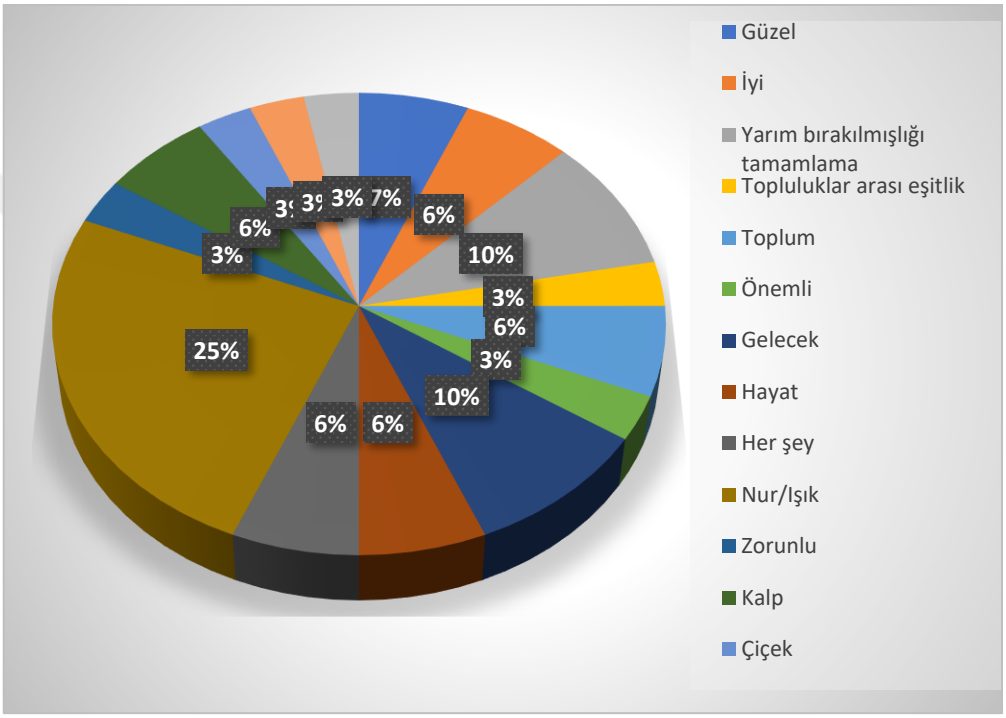
Katılımcı Kodları	Çocuk sayısı	Kira bilgisi	Çalışan durumu	Ailede bulunan koruma riskleri
A1E, B1K	Beş	500 TL	Bir yetiştin	Fiziksel engelli yetişkin
A2K	Dört	850 TL	Bir yetişkin	Ailesinden ayrı düşmüş 2 çocuk
A3E	Beş	750 TL	Bir yetişkin	Çocuk işçi, psikososyal destek ihtiyacı
A4E	Altı	400 TL	Bir yetişkin	Fiziksel engelli çocuk, psikososyal destek ihtiyacı
A5K	Beş	600 TL	Çalışan yetişkin yok	Cinsel istismar mağduru çocuk, hukuki desteğe ihtiyaç duyan yetişkin
A6K	Altı	1000 TL	Bir yetişkin	Fiziksel engelli çocuk, psikososyal destek ihtiyacı
A7E	Beş	1100 TL	Bir yetişkin	İşitme engelli üç çocuk
A8K	Dört	500 TL	Çalışan yetişkin yok	Çocuk işçi, şiddet mağduru yalnız ebeveyn
A9E	Yedi	800 TL	Bir yetişkin	Fiziksel engelli çocuk ve yetişkin, psikososyal destek ihtiyacı
A10K	Dört	600 TL	Bir yetişkin	Çocuk evlilik, çocuk işçi
A11K	Beş	1200 TL	Çalışan yetişkin yok	Fiziksel engelli çocuk, psikososyal destek ihtiyacı
A12E	Dört	900 TL	Bir yetişkin	Psikososyal desteğe ihtiyaç duyan çocuk

Tablo 3'te görüldüğü üzere çoğu katılımcının ailesinde en az bir yetişkin birey çalışmaktadır. Üç hanede çalışan yetişkin bulunmamakta ve bazı ailelerde hanede çocuk çalışan bulunmaktadır. Katılımcıların çoğunun ailesinde ekonomik riskler dışında da risklerin bulunduğu belirlenmiştir.

4.2. Katılımcıların Eğitime Bakışı

4.2.1. Eğitimin Tanımlanması

Ailelerden eğitimi birkaç cümle ile tanımlamaları istenmiştir ve tanımlamalar arasında ön plana çıkan kelimeler/somutlamalar gruplandırılmıştır.

Şekil 6. Katılımcıların eğitim tanımlaması yaparken kullandıkları ifadeler

Şekil 6'dan da anlaşılacağı üzere katılımcılar cümle aralarında çoğunluk ile eğitim ile ışık bağlantısı kurmuştur. A3E kodlu katılımcı eğitimi şu şekilde ifade edilmiştir: "*İnsan öğrenmeseydi karanlıkta kalırdık.*" A9E kodlu katılımcı şu şekilde ifade etmiştir: "*Işıkta oturan ile karanlıkta oturan bir mi? Değildir*." A10K kodlu katılımcı şu şekilde ifade etmiştir: "*Mesela şimdi elektriksiz kalabiliyor muyuz? Kalamıyoruz.*"

Ebeveynler kendi tamamlayamadıkları eğitimlerini çocuklarının tanımlamasını umduklarını belirtmişlerdir. Bu konuyla ilgili A2K: "*Benden daha iyi olmalarını isterim.* ", A4E: "*Ben lisede üçüncüydüm, babam kan kanseriydi, eğitimime devam edemedim ama çocuklarımın eğitimlerine devam etmelerini çok istiyorum.*", A5K: "*Kızlarım için*

çabalıyorum, eğitimlerine devam etsinler diye. Aileme çok kızıyorum, eğitimime engel oldukları için." İfadelerini kullanmıştır.

"Toplum" kelimesinin yer edindiği bazı tanımlamalar da yer almaktadır. A2K, eğitim tanımlaması yaparken şu ifadelere de yer vermiştir: "*Çocuklarımın bu toplumda iyi bir insan olmalarını isterim.*"

Zorunlu ifadesinin geçtiği cümleyi ise A6K şöyle ifade etmiştir: "*Türkiye'de çocukları zorla okula gönderiyorlar, bu çok güzel*."

Çiçek somutlaştırması yapan A8K eğitim ile ilgili şu ifadelere yer vermiştir: "*Eğitimli insan diğer insanların arasında çiçek gibi açılır, konuşur.*"

Genel olarak katılımcıların eğitim ile ilgili tanımlamalar/somutlamalar yaparken olumlu ifadeler kullandığı, eğitime önem verdiklerini gösteren tanımlamalara yer verdikleri ve eğitimi çeşitli noktalardan kategorize ettikleri belirlenmiştir.

4.2.2. Kız Çocukları İçin Eğitimin Önemi

Kız çocukları için eğitim ne ifade eder, kız çocukları için eğitimin önemi nedir sorusunun karşılığında tüm katılımcılar eğitimin kız çocukları için önemli olduğunu belirtmiştir. Katılımcılar arasında eğitiminin çok önemli olduğu, eğitimin önemli olduğu, erkek ve kız çocukları için eşit derecede önemli olduğu, kız çocukları için eğitimin erkek çocuklara görece daha önemli olduğu cevapları ön plana çıkmıştır. Derinlemesine görüşmede neden önemli olduğuna dair bazı bulgular elde edilmiştir.

Bazı katılımcılar kız çocukları için eğitimin toplumsal cinsiyet rollerini gerekçe göstererek önemli olduğunu vurgulamıştır. A1E: "*Kız çocukları anne olacaklar, anneyi iyi eğitirsek çocuklar da iyi olur*." şeklinde ifade ederken A3E: "*Çocuklarına faydası dokunacağı için kız çocukları için eğitim önemlidir.*" şeklinde ifade etmiştir. A10K ise şu ifadelere yer vermiştir: *"Mesela ben ne Arapça biliyorum ne Türkçe. Çocuklarıma da öğretemiyorum. Büyük eksiklik."*

Bazı katılımcılar kız çocuklarını "bilgiyi aktaran kişi" olarak atfettikleri için eğitimin kız çocukları için önemli olduğunu vurgulamıştır. A7E: "*Yarın bir gün evlenecekler, evlenmeseler dahi kardeşlerine de kızlar öğretecekler. Temizlik konusunda,*

iman konusunda her konuda olduğu gibi, her şeyi kız çocukları aktarır. " şeklinde yorum yapmıştır.

Katılımcılardan bazıları kız çocuklarının eğitiminin "toplum" için önemli olduğunu vurgulamıştır. A2K: "*Toplumu yönlendirecekleri için önemlidir*." diye ifade ederken A10K: "*Topluma faydalı olacakları için önemlidir."* şeklinde ifade etmiştir.

Bazı katılımcılar kız çocukları için eğitiminin "kendi gelecekleri" için önemli olduğunu belirtmiştir. A11K: "*Okula giderler öğrenirler. Zaten Suriye'de geleceğimiz kalmadı. Türkiye'de eğitimlerini tamamlarlarsa gelecek kazanırlar. Babası vefat ettikten sonra özellikle kız çocuğum eğitimini tamamlayana kadar okuyacağını söyledi."* şeklinde yorum yapmıştır.

Katılımcılardan bazıları herhangi bir alternatifleri bulunmadığını belirterek kız çocukları için eğitimin önemli olduğunu belirtmiştir. A2K: "*Eğitim dışında erkekler gibi yönelebilecekleri bir işi olamaz, bu sebeple eğitim kız çocukları için önemlidir."* şeklinde belirtmiştir.

Bazı katılımcılar kız çocuklarının temel hakkı olduğu için eğitimin önemli olduğunu belirtmiştir. A4E: "*Önemlidir, çünkü zaten hakkıdır*." şeklinde belirtirken aynı katılımcı devamında kız çocuklarını erkek çocukları ile kıyaslayarak devam etmiştir: "*Kadın doktorların daha çalışkan olduğunu görürsün yani kadınlar daha düşünceli oluyorlar karşındakini düşünüyor, daha yardımseverler. Bu yüzden kız çocukları okumalıdır."*

Bazı katılımcılar istihdama erişimleri için kız çocuklarının eğitimlerinin önemli olduğunu belirtmiştir. A10K: "*Mesela benim gibi okumamışsa ve okumazsa ilerde çalışamaz. Çalışabilmesi için okuması gerekir"* şeklinde ifade etmiştir.

Bazı katılımcılar kız çocuklarının eğitiminin kendilerini gerçekleştirme açısından önemli olduğunu belirtmiştir. A6K: "*Evlenmediyse mesela kardeşinde kalacak babasında kalacak, eğitimliyse bunlara gerek kalmaz, ayaklarının üzerinde durur.*" şeklinde ifade ederken A8K: "*Eğitim, kız çocuklarının silahıdır*." şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcıların tamamı kız çocukları için eğitimin önemli olduğu görüşündedir. Eğitimin neden kız çocukları için önemli olduğunun ise farklı şekillerde yorumlandığı görülmüştür.

4.2.3. Erkek Çocukları İçin Eğitimin Önemi

Erkek çocukları için eğitim ne ifade eder, erkek çocukları için eğitimin önemi nedir sorusunun karşılığında çoğu katılımcı eğitimin erkek çocukları için önemli olduğunu belirtirken bir katılımcı erkek çocukları için eğitiminin önemli olmadığını belirtmiştir. Bununla beraber önemli olduğunu belirtenler arasında bazı katılımcılar erkek çocukları için eğitimin çok önemli olduğu, kız çocukları ile eşit düzeyde önemli olduğu, kız çocukları kadar önemli olmasa da önemli olduğu yorumları yapılmıştır. Derinlemesine görüşmede erkek çocukları için eğitimin neden önemli olduğuna dair bazı bulgular elde edilmiştir.

Katılımcılardan bazıları eğitimli insana ihtiyaç duyulduğu için erkek çocukları için eğitimin önemli olduğunu belirtmiştir. Bazı katılımcılar istihdam temasına vurgu yapmıştır. A11K: "*Eğitim ile beraber hem iş bulup hem güzel bir gelire sahip olabilir.*" şeklinde ifade etmiştir. A3E: "*Bir erkek çocuğu okula giderse, örneğin bir fabrikada çalışıyorsa, eğitim sahibi olursa, bir makine değil iki üç makineye hakim olabilir. Artık bu zamanlarda gelecek için bilgisayar ve teknolojiye daha çok ihtiyaç duyuluyor, insana ihtiyaç azalıyor.*" şeklinde belirtmiştir.

Bazı katılımcılar, erkekler için eğitimin zor olduğuna dikkat çekmiştir. Şöyle ki; A2K: "*Eğitimi sevmezse işe yönelir. Erkek çocuğunu eğitime göndermek isteriz ama büyüyünce zorla göndermeyiz, kendisi işe yönelmek isterse eğitim diye zorlamayız. Erkek çocukları için eğitimi devam ettirmek zor..*" şeklinde ifade etmiştir. A3E: "*Tek gelirle erkek çocuklarımı okutmak zor. Valla.. Okutmak isterdim. Ama bir yerden sonra çalışmaları gerekir.*" şeklinde ifade etmiştir.

Bazı katılımcılar erkek çocuklarının eğitimini toplum içerisinde birey açısından değerlendirmiştir. A5K: "*Bu toplum içinde iyi bir yere gelebilmesi için önemlidir.*" diye belirtirken A7E: "*Topluma faydasının dokunması için eğitim çok önemlidir.*" diye ifade etmiştir.

Katılımcılardan bazıları erkek çocukları için eğitimin “sorumlu” oldukları için önemli olduğunu vurgulamıştır. A5K: "*Erkek çocukları.. Kızlara göre daha fazla sorumluluk sahibi olacaklar çünkü evlenecekler, hane reisi olacaklar. Sorumluluğu kaldıramazlar ise olmaz. Bu yüzden erkek çocukları için çok mühimdir eğitim."* şeklinde ifade etmiştir.

Bazı katılımcılar erkek çocuklarının kendi gelecekleri için önemli olduğunu vurgularken bazı katılımcılar erkek çocuklarının güçlenmeleri açısından önemli olduğunu vurgulamıştır. A6K: *“Çocuğum engelli mesela. Eğitimine devam etmesini istiyorum. Çünkü ben kalıcı değilim. İstiyorum ki hayatına benden sonra da devam etsin. İnsan öğrenmezse insan karanlık bir odada oturur ve kapıyı açamaz. Eğitim o kapıyı açtırır işte."* şeklinde ifade etmiştir.

Bazı katılımcılar eğitimin şiddet önleyici özelliğinin olması sebebiyle önemli olduğuna dikkat çekmiştir. A7E: *"İnsanların eziyetinden uzak durmak için ve insanlara zarar vermekten alıkoyduğu için.. Uzak kalır ilimli insan.”* şeklinde ifade etmiştir.

Genel olarak ise; katılımcıların nezdinde erkek çocukları için eğitiminin önemli olmasında birçok faktörün etkili olduğu belirlenmiştir.

4.2.4. Katılımcıların Eğitim ile İlgili Önerileri

Ailelerden mevcut eğitim ile ilgili geribildirimler istenmiştir. Sistemde neyi değiştirmek/geliştirmek istedikleri ve hangi kurumlardan nasıl beklentilerinin olduğu görüşülmüştür. Konu ile ilgili üç katılımcının hiç önerisi ve yorumu olmamıştır.

Bazı katılımcılar öneri yerine olumlu geribildirimde bulunmuştur. A1E şu şekilde ifade etmiştir: “*Yaş nedeniyle biz zorlanıyoruz ama öğretmenleri iyi, arkadaşları iyi.”* A2K ise şu şekilde ifade etmiştir: *"Herkes kendi vazifesini yapıyor."*

Katılımcılar arasında denklik ile ilgili sorunu dile getiren katılımcılar olmuştur. A3E: *"Çocuklarımdan bahsetmek istersem direkt üst seviyeden başladıkları için şu an eğitim hayatları olmadı. Keşke sıfırdan başlasa tüm çocuklar, denk sınıfa yerleştirmek yerine. Tüm insanlar için de böyle dilerim sadece çocuklarım için değil. Ben mesela 4. sınıfa kadar okudum. Başka eğitimlere de katıldım. Ne kadar katılmışlığım olursa olsun*

okuma yazmam çok zayıf. Göç, belge kaybına neden oldu bilgi birikimim yok oldu." şeklinde ifade etmiştir.

Bazı katılımcılar izleme ve değerlendirme ile ilgili geribildirimde bulunmuştur. A5K şu şekilde ifade etmiştir: *"Okullar bazı çocuklara daha fazla takip yapmalı. Bazı çocuklar okula gitmiyorlar. Mesela bu takip yapılmadığı sürece çocukların okulda kayıtları var ama okula gitmiyorlar. Bazen adrese bağlı sorunlar oluyor, aileler uzak diye göndermiyorlar. Bazen de aileler okula göndermiyor. Okullar aramalı aileleri."*

Bazı katılımcılar göçmen çocukların motivasyonlarına öğretmenlerinin etki ettiğini belirtmiştir ve A6K şu şekilde ifade etmiştir: *"Oysa kızım çok daha zor okudu, ne ben ne babası Türkçe bilmediği halde okuma yazma öğrendi. Bu bir başarıdır ama öğretmenleri bunu çok fark etmiyor, görmüyor. Davranış ve muamelede hiçbir sorun yok. Sadece diğer çocuklara kolay gelen şey, yabancı çocuklara zor geliyor olabilir, bu da başarıdır. Onu öğretmenlerin görmesi gerekir ve aferin demeli öğrenciye."*

Bazı katılımcılar zorunlu eğitime dair geribildirim vermiştir ve A7E şu şekilde ifade etmiştir: *"Zorlamamak baskı kurmamak gerekiyor. Böylece başarılı olabilirler. Çocuğun da fikri önemli."*

Bazı katılımcılar Arapça dil desteğinin de çocukların anadillerini unutmamaları açısından olması gerektiği yönünde geribildirim vermiştir. A8K şöyle belirtmiştir: *"Arapça dersleri okulda öğretirlerse çok iyi olur. Çocuklarım Türkçe biliyor yazabiliyor ana dillerini yazamıyor."* A11K şöyle belirtmiştir: "*İki kızım var, mesela biz Arap kökenliyiz biz Arapça biliyoruz. Ama burada doğan çocuklarım kendi dillerini çok bilmiyor. İsterdim ki 1. sınıftan itibaren Arapça dersleri de olsun. Mesela hem küçükler için hem büyükler için ayrı olarak Arapça kursları olsa çok güzel olurdu. Şu an Kuranı bile zor okuyorlar."* A12E şöyle ifade etmiştir: *"Çocuklar için Arapça bölümleri eklense çok güzel olur. Türkçe çok güzel öğreniyorlar ama Arapça'yı da unutmazlarsa güzel olur. Hem sadece yabancılar için değil Türk çocuklar için de güzel olur."*

Katılımcıların çoğu eğitim/eğitim sistemi üzerine sorun, geribildirim ve öneri sunmuştur. Ön plana çıkan geribildirimlerin denklik, anadil destekleri, takipler, zorunlu eğitim konuları üzerine olduğu görülmüştür.

4.3. Katılımcıların YŞEY Nakit Bileşenine Bakış Açıları

4.3.1. YŞEY Nakit Bileşeninin Bilinirliği, Nereden Öğrenildiği ve Devam Şartı Hakkında

Katılımcıların nakit bileşenini nasıl tanımladıkları ile ilgili soru yöneltilmiştir. Katılımcılar arasında ödeme sıklığına göre, cinsiyet ayrımına göre, miktarına göre, devam şartı ile ilgili, özellikleri ile ilgili tanımlama yapan katılımcılar olmuştur. Bazı katılımcılar ise hiç yorum belirtmemiştir. Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın nakit bileşeninin ne anlam ifade ettiği ile ilgili olarak çeşitli ifadeler belirlenmiştir. A6K: "*Okul parası.. Çocuk fazla devamsızlık yaparsa gelmez.*", A7E: "*Okul parasında her dönem başında fazla para veriliyor*.", A10K: *"Kız çocukları için 50 TL aldığımız yardım..",* A1E: *"Öğrencilerin ihtiyaçları için yatan..",* A2K: *"Her iki ayda bir aldığımız..",* A9E: "*40-50 TL olarak yatan.."* şeklinde belirtmiştir.

Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın nakit bileşeninin ilk nereden öğrenildiğine dair soru yöneltilmiş olup; bazı katılımcıların ilçelerinde bulunan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarından, bazı katılımcıların okuldan öğrendiği belirlenmiştir. Bazı katılımcıların ise komşularından öğrendiği belirlenmiştir. A8K şu şekilde ifade etmiştir: *"Eski evimizde komşumuz gelip söylemişti, yıllar önce. "*

Yaygınlaştırılan Şartı Eğitim Yardımı Programı'nın nakit bileşenin hangi şartlarda devam ettiği ile ilgili olarak; bazı katılımcıların devam şartını bilmediği için yorum yapmak istemediği belirlenmiştir. A2K: *"Kesilmeler çok nadir oluyor. Hiç sormadığımız için bilmiyoruz, neden diye."* şeklinde ifade etmiştir.

Bazı katılımcılar ise devam şartına hakimdir. A6K: *"Evet.. Biliyorum, mesela okula sürekli gitmesi gerekiyor çocuğun. 3 ya da 4'ten fazla devamsızlık yapılınca kesiliyor.",* A8K: *"Benim bildiğim şartlar şöyle, çocuğun devamsızlık yapmaması gerekiyor, yapacaksa bile rapor sunması gerekiyor.",* A10K: *"Bildiğim kadarıyla çocuk devamsızlık yapmamalı. Para için devamsızlık yapmayacaksa ben bu parayı istemem. Çocuk kendi için devamsızlık yapmamalı."* şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcılardan edinilen geribildirimlere göre; genellikle Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı nakit bileşenine yönelik -tamamen gerçeği yansıtmamakla birlikt bilgi sahibi olunduğu bulguları ortaya çıkmıştır.

4.3.2. YŞEY Nakit Bileşenin Miktarının ve Kız-Erkek Çocukları için Sağlanan Nakit Miktarı Farkının Bilinirliği

Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın nakit bileşeni kapsamında; nakit miktarının bilinirliği ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Katılımcılardan bazıları nakit miktarlarının sürekli değiştiğine yönelik olarak yorumlar yapmıştır. A3E: *"Bana mesaj atıyorlar, her iki ayda üç ayda bir gidiyorum alıyorum, değişiyor, bazen toplam 170 lira bazen 120 lira. Bazen ekstra 100 lira veriyorlar. Bazı aylarda.",* A5K: *"Tam bilmiyorum, değişiyor ama genel olarak bana mesaj gelir, oradan bakarım. Ama bazı aylarda eksik geliyor. Devamsızlık yapıldığı için ama hangi çocuktan kesildiğini bilmiyorum.",* A7E: *"Değişiyor çünkü bazen çocuklarım devamsızlık yapıyor ortalama 200 TL alıyorum toplam."* şeklinde ifade etmiştir.

Bazı katılımcılar nakit miktarının 35 TL-45 TL arasında olduğunu belirtmiştir. A2K: *"Kız için 40, erkek için 35 liraydı ama şimdi biraz arttı. Ne kadar olduğunu bilmiyorum. Şimdi biraz arttı. Eskiden kitap bile alamıyordum."* şeklinde ifade etmiştir. Bir katılımcı 45-50 TL destek aldığını, bir katılımcı toplam 450 TL destek aldığını, iki katılımcı ne kadar destek aldığını bilmediğini ve iki katılımcı toplam 250 TL-300 TL olarak destek aldığını belirtmiştir. A6K şöyle ifade etmiştir: *" 2. dönemin başında 250 TL almıştım, sadece onu biliyorum. "*

Kız çocuklarının erkek çocuklarından nakit olarak daha fazla aldığını bazı katılımcıların farkında olduğu ve bazı katılımcının ise bilmediği belirlenmiştir. B1K: *"Evet kız çocuğu daha fazla alıyor ama daha önce bu soruyu hiç sormadık.",* A12E: *"Evet biliyordum ama bu konuyu hiç düşünmemiştim.",* A3E: *"Ben bilmiyordum çünkü sadece kız çocuğum için alıyorum.",* A2E: *"Kız çocuklarının neden daha fazla aldığını bilmiyorum. Bildiğim kadarıyla evet kız çocuğu daha fazla alıyor. Hiç fark ve ayrım yoktur bizce. Neden eşit değil anlamlandıramadık ama güzel."*

Kız çocuklarının erkek çocuklarına görece nakit olarak neden daha fazla destek aldığına dair yorumlar talep edilmiştir. Çoğu katılımcı kız çocuklarının "daha fazla

ihtiyacının olduğu" yorumunu belirtmiştir. A6K şöyle ifade etmiştir: *"Çünkü kızların ihtiyaçları daha fazladır. Bazı konularda erkekler ihtiyaç duymuyor ama kız çocukları ihtiyaç duyuyor ve kız çocuklarının ihtiyaçları daha fazladır. Kız çocuklarının daha fazla almasını isterim hatta desteğin artmasını da isterim. Çünkü kız çocuklarının ihtiyaç duyduğu şeyleri erkek çocukları duymayabilir."*

Katılımcılardan bazıları kız çocuklarının "güçlü" olmadığı için daha fazla nakit desteği aldığı yorumunda bulunmuştur. A9E şu şekilde ifade etmiştir: *"Kız çocuğu erkek çocuğa göre güçlü değil. Erkekler 16-17 yaşına gelince çalışmaya başlayabilirler ama kızlar çalışamazlar. İşte tam olarak bilemiyorum. Bildiğim kadarıyla öyle diyorlar. Yani kadın erkek gibi çalışmaz, fazla bir şey yapamaz bizde öyle diyorlar, yani güçlü değil diyorlar. O yüzden olabilir."*

Katılımcılardan bazıları ise Türkiye'de kız çocuklarının değerli olduğunu belirterek yorum yapmıştır. A10K şu şekilde belirtmiştir: *"Belki kızları daha fazla seviyorlardır. Evet evet.. Türkler kız çocuklarını daha fazla severler."*

Katılımcılardan alınan bilgilere göre çoğu katılımcının kız çocuklarına erkek çocuklarına görece neden daha fazla nakit desteği aldığını anlamlandıramadığı belirlenmiştir.

4.3.3. YŞEY Nakit Bileşeninde Yardımın Kim Adına Ödendiği

Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın nakit bileşeninde yardımın kim adına Kızılaykart'a yatırıldığına dair soru yöneltilmiştir. Yardımın kadın birey adına ödendiğine dair bulgunun ortaya çıkması durumunda ise bu durumun kadın bireyi nasıl etkilediği üzerine görüşme derinleştirilmiştir.

Bazı katılımcılar yardımın çocuğun annesi adına yatırıldığını belirtirken bazı katılımcılar ise baba adına yatırıldığını ve bir katılımcının babaanne adına yatırıldığını belirtmiştir. Katılımcılar arasında yardımın kendileri adına yatırıldığını belirten kadın bireylere ise bu durumun nasıl hissettirdiği sorulmuştur. Sorumluluk hissinin ön planda olduğu yorumları ile karşılaşılmıştır. B1K şöyle ifade etmiştir: *"Valla.. Ben anne olduğum için evden ben sorumluyum. Bu bana iyi geliyor. Birde.. Eşimin durumunu biliyorsunuz, fiziksel engelli, çoğu şeyi bana teslim etti.",* A6K şöyle ifade etmiştir: *"Kendimi daha fazla*

sorumlu hissettiriyor. Eşim sabahtan akşama kadar işe gidiyor. Çocuklarımın durumunu çok bilmiyor. Hem anne hem baba hissediyorum."

Katılımcılardan alınan bilgilere göre nakit yardımının sadece anneye ya da sadece babaya yatırıldığına dair bulguya rastlanılmamıştır. Yardımın kim adına ödendiği her hanede değişiklik gösterebilmektedir.

4.3.4. YŞEY Nakit Bileşeninde Harcama Yönetimi

Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı kapsamında ailelere sağlanan nakit desteğinin harcama planlamasının hane içerisinde kim tarafından gerçekleştiğine yönelik katılımcılara soru yöneltilmiştir. Kadın bireyin hane içerisindeki aktif katılımını ve harcamaların çocuklar ile bağlantısını anlamaya yönelik geliştirilmiş bir sorudur.

Bazı katılımcılar hane içerisinde harcama yönetiminin "anne" tarafından yapıldığını belirtmiştir. A1E şöyle ifade etmiştir: *Valla.. hemen hemen ortak bir karar alıyoruz ama çoğunluk anne harcıyor. Biliyorsunuz anne çocuklara daha çok odaklanıyor, ihtiyaçlarını biliyor. O yüzden genellikle okul yardımı parasıyla ne alınacağına anne karar veriyor.",* A3Eşöyle ifade etmiştir: *"Annesi yönetiyor. Çünkü anne kızla daha yakın olduğu için çocuğun ihtiyaçlarını anne daha çok biliyor.",* A10K şöyle ifade etmiştir: *"Her şeyi ben söylerim, babaları ne alacağını bilmez. Günde yedi ekmek yiyoruz. "*

Katılımcıların bazıları harcama noktasında "ortak karar" aldıklarını belirtmiştir. A4E şöyle ifade etmiştir: *"Müşterek yani ortak karar veriyoruz. Bazen çocukların fikrini de alıyoruz. Bugün okuldan İngilizce kitabı istediler 110 TL.",* A7E şöyle ifade etmiştir: *"Mesela geçen aydan örnek vereyim. Kıyafet ihtiyaçları vardı. Okul yardımını alıp ben ve anneleri beraber çocuklara kıyafet aldık. Genel olarak ortak hareket ediyoruz."*

Bazı katılımcılar ise yorum belirtmez iken hiçbir katılımcı tarafından harcama yönetiminin baba tarafından yapıldığı belirtilmemiştir.

Tüm katılımcılar Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı kapsamında sağlanan nakit desteğini en çok çocuklar için harcadıklarını ifade etmişlerdir. Yorumlar arasında bazı katılımcılar tarafından okul malzemelerinden bahsedilmiştir. Okul malzemelerinde ise defter, kalem, çanta, üniforma, suluk, kitap ön plana çıkmıştır. B1K

şöyle ifade etmiştir: "*En çok okul malzemelerine harcıyoruz. Biliyorsunuz benim çocuklarım ortaokula ve liseyi gidiyor. Onların masrafları biraz yüksek. Mesela o gün 300 TL aldım ama üzerine koyuyorum bir şeyler almak için. Çünkü her şeyin pahalı olduğunu biliyorsunuz. Mesela birkaç kalem ihtiyacı vardı. Çok fazla bir şey almadık 80 lira verip geldik.",* A2K şöyle ifade etmiştir: "*Okul için çok ihtiyaç oluyor. Kız için çok kitap istediler. İmam Hatip'e gidiyor ve çok masraflı. Kendimizden ve amcasından da harcıyoruz çünkü çok az para yatırıldığı için. Onlara hiç yetmiyor. Ben ve amcası da veriyor.*", A11K şöyle ifade etmiştir: *"Her dönemin başında ekstra para gönderiyorlar. Defter, kitap kırtasiye ya da okuldan istenen kıyafeti alıyoruz bazen biz koyuyoruz.",* A3E şöyle ifade etmiştir: *"Çocuk için harcıyoruz. Az parayla çok harcama yapamıyoruz. Defter, kalem, çanta; en çok okul malzemeleri için. Suluk mesela. Suluğunu kırıyor bazen. Kusura bakmayın mesela ben kızımın ihtiyacı olunca okul yardımını beklemiyorum kendim de alıyorum."*

Bazı katılımcılar çocuklar için diğer ihtiyaçlarının yanı sıra günlük kıyafet alanında harcadıklarını belirtmiştir. A12E şöyle ifade etmiştir: *"En çok çocukların ihtiyaçlarına. Mesela defter, kalem yanında çocukların kıyafetleri. Biliyorsunuz çocuklar hep aynı kıyafeti giymek istemez.",* A6K şöyle ifade etmiştir: *"En çok çocuklara harcıyorum. En çok kız çocuklarına toka ve kıyafet alıyorum."*

Bazı katılımcılar ise sağlanan nakit desteğini çocuklarına harçlık olarak değerlendirdiğinden bahsetmiştir. A9E şöyle ifade etmiştir: *"En çok çocuklar için atıştırmalık almaları için okul harçlığına harcıyoruz.",* A8K şöyle ifade etmiştir: *"Çocuklara harçlık olarak kullanıyorum. Günde her çocuk için 2-3 TL versem kabul etmez biliyorsunuz."*

Katılımcılardan alınan bilgilere göre nakit desteğinde harcama planının çocuk birey üzerinden yapıldığı ve harcama yönetiminin çoğunluğunu annelerin yapıyor olmasının sebebinin çocukların bakım sorumluluğunun genellikle anneye atfedilmiş olmasından kaynaklı olduğu belirlenmiştir.

4.3.5. YŞEY Nakit Bileşeninin Okul Devamsızlığına ve Genel Etkisi

Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın nakit desteğinin çocukların okul devamına nasıl bir etkisi olduğu sorulmuştur. Ardından çocuklar için genel etkilerine yönelik soru yöneltilmiştir.

Bazı katılımcılar nakit bileşeninin devamsızlığa olumlu yönde etkisinin olduğunu belirtmiştir. A1E şöyle ifade etmiştir: "*Olumlu yönde etkisi olmuştur. Şöyle olumlu etkisi olmasaydı ben okuldan alırdım farklı bir yere gönderirdim. Mesela el sanatlarına gönderirdim İlk geldiğimizde şöyle bir etkisi oldu: Hani hiçbir şeyimiz yokken, kışın ortasında gelmiştik, havalar soğuktu, biraz zorluk çektik ama sonra devamlı bir şekilde gittikleri için Türkçe konuşmaları düzeldi. İyi yönde etkiledi. İyi bir etkisi oldu. Biliyorsunuz bazen okuldan bir şey isteniyor. Mesela küçük çocuklar için resim derslerinde mesela. Bazen maddi durumumuz iyi olmuyor, okul yardımları iyi oluyor. Böylece daha çok gitmek istiyorlar okula.*", A11K şöyle ifade etmiştir: "*Biraz etkiledi. Çocuklara yardım gelince daha az devamsızlık yapmaya başladılar."*

Katılımcılardan bazıları nakit desteğinin devamsızlığa etkisinin değişkenlik gösterdiğini belirtmiştir. A3E şöyle ifade etmiştir: *"Değişiyor, bizim elimizde. Bu etkileri biz yaratmalıyız. Çocuğa söylememiz lazım, sen okudukça para veriyorlar, sen çok devam edersen daha çok veriyorlar diye. Bu hissi bizim yansıtmamız lazım ki teşvik olsun."*

Katılımcıların çoğunluğu ise nakit desteğinin devamsızlığa etkisi olmadığını belirtmiştir. A2K: *"Nakit desteğinin devamsızlığa hiç etkisi olmadı çünkü yatırılmasaydı da okula gönderirdik. Niye gitmesin ki? Konuşulmaz bile çok az para."*, A4E: *"Çok etkisi olmadı. Sene boyunca sadece üç gün devamsızlık yaptı. Onlar zaten eğitimi ve okullarını severler. Babalarını sevdikleri gibi severler."*, A5K: *"Aslında çok etkilemedi çünkü çok az miktar para alıyorlar."*, A6K: *"Hayır, etkisi olmadı. Ben yardımlar olsa da olmasa da devamsızlık yaptırmazdım.*", A12E: *"Çok etkisi olmadı. Nasıl olsun ki? Çocuklar maddi yanlara bakmıyorlar. Onlar ödevlerine odaklanırlar. Onlar için yeni bir çevre ve okula hep gitmek isterler. Okullar tatil olunca bile okul ne zaman açılacak diye sorarlar. Maddi olarak ihtiyaçları da olursa en çok ben destek olurum."*, A7E: *"Yani çocuklara gelen yardım iyi ama ben de çalıştığım için para ayırıyorum zaten o yüzden devamsızlığa etkisi fark etmiyor. Okula giderlerse de kendilerine gitmezlerse de kendilerine."* şeklinde ifade etmiştir.

Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın nakit bileşeni kapsamında sağlanan yardımların çocuklar üzerindeki genel etkisi üzerine konuşulmuştur. Devamsızlığa etkisine görece genel etkisinde daha olumlu yorumlar alınmıştır. Katılımcıların bazıları olumlu yönde etkilediğine yönelik geribildirim vermiştir. A1E: *"İyi bir katkısı oluyor. Bazen çocuk iyi ve rahat giyinmesi gerekiyor. Çocuklar arkadaşlarının yanına iyi çıkması gerekiyor. Çocuklara iyi geliyor yardımlar."*, A3E: *"Parayı ATM'den alınca kızımı da sevindirmek için ihtiyacın olursa annene söyle alalım diyorum. Çok mutlu oluyor."*, A8K: *"Nakit olarak çok etkisi olmadı ama manevi olarak biraz etkisi oldu tabii. Mesela çocuklar mutlu oluyorlar. Bu paranın çocuklara geldiğini bilirler onlara harçlık verince mutlu olurlar."*, A4E: *"Çok olumlu etkiledi. Malzemelerini alabilmek için okul yardımları yardım etti."*, A5K: *"Tabi. Yani az geliyor ama iyidir. Çünkü bizim ailede kimse çalışmadığı için çocukların eksiği noktasında bir boşluk kalıyor. Okul yardımlarını eksiklere kullanıyoruz yine de. O eksikliği boşluğu bu para ile doldurmaya çalışıyoruz. "* , A7E: *"Aslında çok büyük bir etkisi olmadı maddi olarak ama bazen kurtardı. Mesela çocukların tablet ihtiyacı oldu pandemide. Onu rahatlıkla alabildim. Pandemi döneminde çocuklar için iyi oldu. Çocukların isteklerine iyi geliyor yardımlar."* şeklinde belirtmiştir.

Katılımcıların çok azı ise genel olarak da herhangi bir etki görülmediğini belirtmiştir. B2K: *"Okul yardımları hiçbir şey değildir. Çocuğun tüm vazifesi öğrenci olmaktır. Biz de destek veriyoruz."*, A10K: *"Çok bir katkısı etkisi olmadı. Biraz daha artsa her şey daha iyi olabilirdi. Kıyafetler artık çok pahalıdır. "* şeklinde belirtirken bir katılımcı ise yorum belirtmemiştir.

Katılımcılardan alınana yorumlara göre Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı nakit desteğinin okul devamsızlığına etkisinin yoğun olmadığı, genel etkisinin ise devamsızlığa olan etkisine görece daha olumlu olduğu belirlenmiştir.

4.3.6. YŞEY Nakit Bileşeninin Geliştirilmesi

Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın nakit bileşeninin geliştirilmesi gereken yönler üzerine görüşme derinleştirilmiştir. Katılımcılara nasıl geliştirilmesi gerektiğine dair soru yöneltilmiştir.

Tüm katılımcılar nakit desteğinin artırılması yönünde yorumlar yapmıştır. A1E: *"Yani.. Gerçeği biliyorsunuz. Orada siz de bizim gibi yaşıyorsunuz ve hayatın pahalı olduğunu her şeyin arttığını. Bazen iyi geliyor ama bazen yetmiyor. Eşim çalışıyor biliyorsunuz. Bazen ay sonu gelmiyor. Çünkü yetmiyor. Bazen çocukların malzemeleri bir anda ihtiyaç oluyor.",* A2K: *"Çok çok azdır, öğrenciye hiç yetmiyor. Bisküvi alamıyor. Bisküvi 3 lira olmuş kantinden bir şey alamıyor. Okul hep kâğıt parası istiyor.",* A3E: *"Gelen paranın az olduğunu ve kimseye yetmeyeceğini herkes biliyor. O yüzden artmalı. Ama miktarı küçük de olsa çocuklar mutlu olur, seviniyor.",* A4E: *"Çok çok az. Artırılması gerekiyor. Her şey pahalı. Önceden bir kalem ya da defter 1 TL iken şimdi 5 TL. Silgi de öyle. Defter kaplığı 3 TL idi şimdi 10 TL.",* A5K: *"Az yönünden bakacak isek azdır. Ödemeyi yükseltirlerse daha iyi olur.",* A6K: *"Çok azdır. Çünkü mesela çocukların hocaları bizden kitap istiyorlar her kitabın fiyatı zaten yüksek, 50, 60 TL. Mesela ben hesapladım. Yılda çocuklar için aldığım yardım 1. sınıfta toplam 500 TL alıyorum diyelim ama ben üzerine 800 TL koyuyorum. Kitap alabilmek için, okul masraflarını karşılayabilmek için.",* A7E: *"Genel olarak bana gelen miktardan 3 katını ödüyorum ben ihtiyaçlar için. O yüzden azdır, yükseltilmeli."* A8K: *"Ne kadar az olursa olsun sonuçta bir nimettir ama çok azdır. 2 ay içerisinde belli bir miktarıdır. Ama o para 2-3 gün bile yetmiyor. Artırılırsa memnun oluruz.",* A9E: "*Elhamdülillah çok şükür ama ne diyeceğimi tam bilmiyorum, 40 TL. Bir şey yapılmıyor."* A10K: *"Çok azdır. Zaten 50 TL- 100 TL neye yetecek? Daha fazla olmalı benim fikrim. Her gün zaten 50 TL ekmeğe veririz. İmkanım olsa ben de çalışırdım.",* A12E: *"Biraz az. Az olduğunu biliyorum ama daha önce bu konuyu hiç düşünmedim çünkü ben çalışıyorum ve eksiklik olursa ben tamamlıyorum."*

Katılımcıların tümünden alınan bilgilere göre sağlanan nakit desteğinin okul harcamaları için yeterli görülmediği yönündedir.

4.4. Katılımcıların Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı Çocuk Koruma Bileşenine Bakış Açıları

4.4.1. YŞEY Çocuk Koruma Bileşeni Ekiplerinin Katılımcılar ile Temas Yöntemi, Temas Amacının Bilinirliği ve Katılımcılar ile Temas Konuları

Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı kapsamında yürütülen çocuk koruma bileşeni ekiplerinin ilk temasının nasıl olduğuna dair katılımcılardan geribildirim istenmiştir. Çocuk koruma bileşeni ekiplerinin bilinirliği göçmenler arasında Kızılay, eğitim birimi, Toplum Merkezi olduğu için; aileler ile görüşmedeyken Toplum Merkezi çalışanları ifadesi sıklıkla kullanılmıştır.

Ekiplerin hangi yöntem ile katılımcılar ile temasa geçtiğine dair; katılımcıların cevaplarından yola çıkarak telefon, ev ziyareti ve Toplum Merkezinde yüz yüze görüşme yöntemi ön plana çıktığı söylenebilmektedir. Aynı katılımcılar birden fazla yöntemden aynı anda bahsetmişlerdir. A3E: *"İlk önce telefon üzerinden iletişime geçtiler. Çok iyiydi. Sonra Toplum Merkezine davet ettiler, Toplum Merkezinde yüz yüze tanıştık."*, A5K: *"Özel bir olay olmuştu. Olayın ardından biraz geçmişti. Bir defa beni telefonla aradılar, iki defa ben Toplum Merkezine gittim. Bir defa da evime geldiler. Yani ilk telefonla konuştular sonra eve geldiler.",* B2K: *"Torunlarımı sordular telefondan. İlk önce çok korktum. Tüm bilgileri biliyorlardı ve yardım dışında konulardan bahsediyorlardı. Korktum ve istenen bilgileri vermedim. Toplum Merkezine gittim ve yüz yüze tanıştım.",* A6K: "*Evet hatırlıyorum. Eve geldiler. Çocukların durumunu sordular, özellikle engelli çocuğumun durumunu sürekli takip ettiler. Öncesinde benimle telefonda çok konuştular sonra eve geldiler."* A10K: *"Önce aradılar, sonra eve geldiler. Ama çok müsait değildim o zamanlar. Halı yıkıyordum. Yine de hep aradılar ve müsait olup olmadığımı sordular. Ben müsait olunca sonra tanıştık.",* A11K: *"İlk önce İstanbul'a gittik ziyarete, çocuklar devamsızlık yapınca bizi telefondan aradılar ve sonra eve geldiler."* şeklinde belirtmiştir.

Katılımcılara çocuk koruma bileşeni ekiplerinin kendileri ile neden temasa geçtikleri sorulmuştur. Böylece çocuk koruma bileşenin amacının bilinirliğini anlaşılmaya çalışılmıştır. Bir katılımcı çocuk koruma ekiplerinin temas amaçlarını tam olarak bilmediğini belirtmiştir.

Bazı katılımcılar "sorunlar için" iletişime geçildiğini belirtmiştir. A5K: *"Bir sorunumuz vardı çocuğumla ilgili ve eşimle ilgili o yüzden aramışlardır."* şeklinde ifade etmiştir.

Bazı katılımcılar "çocuklar için" iletişime geçildiği şeklinde yorum yapmıştır. A8K: "*Çocuğum için gelmişlerdi. Okula gitmiyordu. Ben işe gittiğim için ve o hep evde kalıyordu ve bu durum zaten hoşuna gitmiyordu okulu bırakmıştı."* şeklinde belirtmiştir.

Katılımcılardan bazıları doğrudan "eğitim" amacıyla iletişime geçtiklerini belirtmiştir. A6K: *"Eğitim için aradılar. Çocukların okula gidip gitmediklerini sordular ve çocukların okula gitmesi gerektiğinden zorunlu olduğundan bahsettiler."*, A10K: *"Genel olarak eğitim için geldiler. Sürekli çocuğumu sordular. Neden okula gitmiyormuş? Ne yardım verdiler ne gıda verdiler. Çocukları okula niye göndermiyorsunuz diye sürekli aradılar."* şeklinde belirtmiştir.

Katılımcılardan çocuk koruma bileşeni ekipleri ile görüşme esnasında hangi konuların gündeme geldiği ile ilgili geribildirim istenmiştir. Bazı katılımcılar "genel aile değerlendirmesi" üzerine yorumlar yapmıştır. B1K: *"Genel sorular sordular, ne iş yapıyorsunuz, kaç kişi yaşıyorsunuz gibi. Çocuğumun yaptığı resmi sordular."* A4E: *"Uzun bir görüşme yaptık. Çocukların tüm bilgilerini aldılar, raporlarının kopyasını da aldılar. Genel durumumuz için eve geldiler. Çocuklar okula gidiyor mu, durumumuz nasıl gibi sorular sordular. Resim kursu vardı, başlayınca sizinle iletişime geçeceğiz dediler. Her hafta söylüyorlardı. Resim kursuna çağırıyorlardı."* A12E: *"Tüm ailenin kimliklerini aldılar. Herkesi tek tek kaydettiler. Herkesin sağlık durumlarını sordular. Özel durumlarımızın olup olmadığını sordular. Sorunları keşfetmeye çalışıyorlardı ben de en küçük oğlumun geceleri altına yaptığını söyledim"*. A11K: *"Genel olarak sordular nasıl yaşıyorsunuz, çocuklar kaçıncı sınıfta, hastalıklarını sordular. Nasıl geçindiğimiz sordular."* şeklinde belirtmiştir.

Bazı katılımcılar ailenin "incinebilir durumundan" bahsedildiğine ifadelerinde yer vermiştir. A7E: *"Özellikle çocukların konuşamama konularını ve okulları hakkındaki konuları konuştuk."* A2K: *"Sorunlarımıza odaklandılar, aile içinde nasıl ihtiyaçlarımızın olup olmadığını sordular. Ben tek bir sorun belirttim. Vasilik sorunu, onu söyledim."*, A12E: *"Sorunları keşfetmeye çalışıyorlardı ben de en küçük oğlumun geceleri altına yaptığını söyledim."*, A11K: *"Davranışları çok iyiydi. Fiziksel engelli oğlumun kolunu*

fark ettiler ve nasıl oldu diye sordular. Rapor çıkarırsak kol protezi sağlayabileceklerini söylediler. Çok güzel geçmişti onlarla görüşme." şeklinde belirtmiştir.

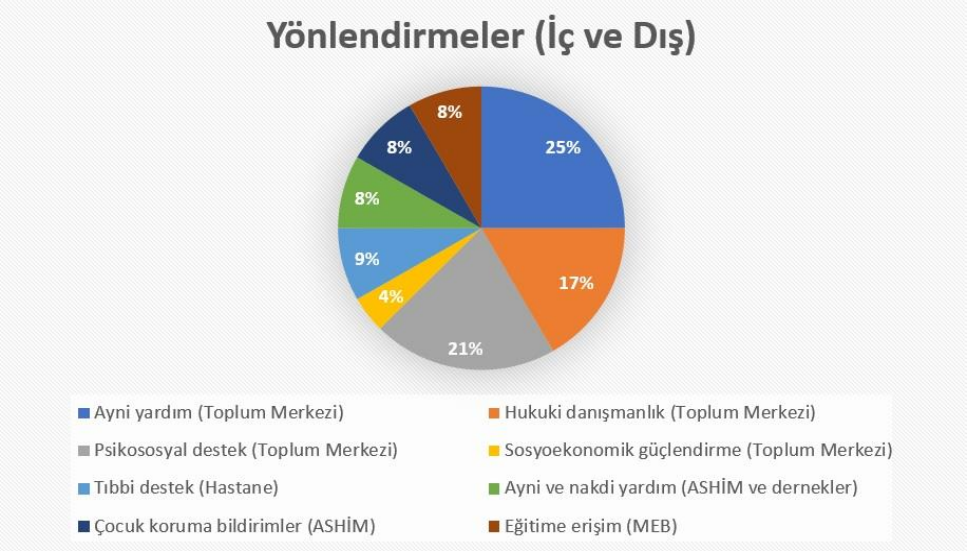
Bazı katılımcılar çocuk koruma ekipleri ile eğitim ile ilgili konular hakkında görüşüldüğünden bahsetmiştir. A8K şu şekilde belirtmiştir: *"Eşimle sorun yaşadığım bir dönemdi. Psikolojim çok yerinde değildi. Çocukların okullarını sordular.."* Aynı katılımcı yaşanılan konut temelli bir geribildirim vermiştir. A8K: *"Ev ile ilgili sorular sordular, kirayı sordular."*

Katılımcılardan alınan bilgilere göre ilk temasın genellikle telefon üzerinden gerçekleştiği ardından ev ziyareti ya da Toplum Merkezinde yüz yüze görüşme yöntemi ile devam ettiği belirlenmiştir. Katılımcıların gerek temas yöntemleri gerek ise ekiplerin görüşmelerde odaklandıkları konular üzerine yaptıkları yorumlar, çocuk koruma bileşeninin amacına vakıf olduklarını gösterir yöndedir.

4.4.2. YŞEY Çocuk Koruma Bileşenince Ailelere Sağlanan Yönlendirme ve Müdahaleler

Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı kapsamında yürütülen çocuk koruma bileşeni ekiplerinin katılımcıların ailelerinde tespit ettikleri sorunlara yönelik gerçekleştirdikleri müdahaleler ve yönlendirme mekanizmaların somutlaştırılması amacıyla katılımcılardan geribildirim talep edilmiştir.

Şekil 7'de de görüldüğü üzere; katılımcılar nezdinde devamsızlık yaptığı için nakit desteği durdurulan çocukların hanelerine ziyaret düzenleyen çocuk koruma bileşeni ekipleri tespit ettiği koruma riskleri bağlamında iç ve dış yönlendirmeler yapmaktadır.

Şekil 7. Çocuk koruma bileşeni kapsamında yönlendirilen kaynaklar

Bazı katılımcının ailesinden herhangi bir birey Toplum Merkezi Koruma Programı kapsamında ayni yardım hizmetinden yararlanmıştır. Ayni yardım; tekerlekli sandalye, işitme cihazı, kira desteği, protez gibi destekleri kapsamaktadır. Üç çocuğu engelli olan A7E sağlanan desteği şu şekilde ifade etmiştir: *"İşitme cihazı sağladılar iki çocuğuma."*. Savaşta bombalama sonucu kolunu kaybetmiş çocuğa sağlanan desteği A11K şu şekilde belirtmiştir: "*Çok iyilerdi hatırladığım kadarıyla. İlk önce çocuğum için sağlık raporuna yardım ettiler. Sonra kol protezi verdiler oğluma. Pandemi döneminde hijyen paketi getirdiler. İki defa toplum merkezine gittik annelik ile ilgili danışmanlık aldım. Çocuğum için de iki defa geldim. Sonra hamile olduğum için gelemedim."*

Bazı katılımcının ailesinden herhangi bir bireye hukuki danışmanlık sağlandığı belirtilmiştir. Babaları vefat eden ve anneleri Suriye'de evli olan ailesinden ayrı düşmüş çocukların babaannesi A2K çocuk koruma ekiplerinin sağladığı desteği şu şekilde ifade etmiştir: *"Çocukların başında duran ve bakan biri olmalı, nereye gidersem gideyim siz kimsiniz diyorlardı. Vasilik kararı istiyorlardı o yüzden hep sorundu benim için. Aramızda ne olursa onların onlardan vazgeçemem. Onlar benim torunlarım, emanet. İşte ben de o sorunumu anlattım. Hiç yormadan, pandemi döneminde telefondan hallettiler. Telefondan haber bekleyin dediler. Toplum Merkezine davet ettiler. Avukat bizimle konuştu. Dilekçe yazdılar. Dilekçeyi adliyeye teslim ettim. Çok şükür onlar çalıştı, sorun çözüldü"*. Çocuk koruma ekiplerinin teması esnasında oğlu trafik kazası geçirmiş olan A3E yapılan yönlendirmeyi şu şekilde ifade etmektedir: *"Fazla hatırlamıyorum. Oğlum bir trafik*

kazasında yaralanmıştı. Telefon açtılar, telefonda avukat vardı, avukatla görüşme yaptık, istişare ettik, oğlumun hatalı olmasından dolayı bir sonuca varamadık ama sorularımızın cevabını anlatmıştık. İlk tanıştığımda biraz farklı bir şey olacağını, onlardan da ayrı bir yardım geleceğini sanmıştım ama tanıştıktan sonra fark ettim nakit desteği sadece Kızılaykart olarak veriliyor. Onların yardımı nakit olmuyor. Ayrı bir yapıymış, öğrenmiş olduk."

Bazı katılımcının ailesinden herhangi bir birey Toplum Merkezi'nde psikososyal destek hizmetine yönlendirilmiştir. Alt ıslatma sorunu olan çocuğunun aldığı desteği A4E şöyle ifade etmiştir: "*Çocuğu resim kursuna yazdırdılar. Arkadaşlarıyla her hafta Toplum Merkezinde resim yapıyordu."*. Fiziksel engelinden dolayı dışarı çıkmak istemeyen oğlu için yapılan yönlendirmeleri A12E şu şekilde ifade etmektedir: *"Görüşme yaptık. Psikolog bizlerle konuştu önce, sonra oğlumla görüştü. Ama hep arıyorlardı nasıl diye. Bir geziye götürdüler, yeşil bir parkta resim yaptı çocuklar. Aileler de gitti. Oğlum ilk defa dışarı çıkmaktan mutlu oldu."*

Katılımcılardan bazıları çocuk koruma ekipleri tarafından sosyoekonomik anlamda güçlendirilmek amacıyla yönlendirildiklerini belirtmiştir. A12E şu şekilde ifade etmiştir: *"Sadece çocuklar için değil, işsizdim ben bir ara. Kaynakçılık işini söylediler, iş buldular. İş ağır olunca gidemedim ama iş konusunda da yardımcı olmaya çalıştılar ellerinden geldiğince."*

Bazı katılımcılar aile üyelerinden herhangi bir birey için tıbbı destek amacıyla hastaneye yönlendirildiğini ifade etmiştir. A3E şu şekilde ifade etmiştir: *"Trafik kazası yapan çocuğum için randevu almışlardı. Doktorundan randevu alamıyordum, dolu diyordu randevu aldığım yer. Aylar olmuştu platinleri çıkarmamız gerekiyordu. Sağ olsunlar randevu aldılar. Faydası olmuştu ve bacağındaki platini çıkardık. Kader böyledir. Şu an iyidir. Çok şükür."*

Bazı katılımcılar ailesi için ayni ve nakdi yardım amacıyla kendilerine dış yönlendirme yapıldığını ve farklı kurumlardan hanelerine ziyaret düzenlendiği belirtilmiştir. A8K şu şekilde belirtmiştir: *"Çocuğuma çok yardımcı oldular. Bir kuruma söylediler durumumuzu. Sonra o kurum ziyaret etti bizi, bize oğlum için ziraat hesabı açtılar. Aylık belli ücret geliyor."*

Katılımcılardan bazılarının ailesinden herhangi bir bireyin çocuk koruma bileşenince Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bildirildiği belirlenmiştir. A10K şöyle belirtmiştir: *"Onların bana yardım etmelerini istedim ama sadece eğitim konusunda yardım ettiler. Gıda vermediler. Bir de gelinim vardı. Çok sorun yaşadık. Mahkeme sonuçlandı şükür ama biz gelini hiçbir yere söylememiştik. Nereden bildilerse polisler aradı ve gelinimi ailesinin yanına götürdüler. Uzun süre orada kaldı. Onlar (çocuk koruma ekipleri) da çocukların eğitiminden sonra hep gelinimi soruyorlardı. Hep aradılar."*

Bazı katılımcıların ise çocuklarının eğitime erişiminin sağlanması amacıyla Mili Eğitim İl Müdürlüğüne ve ilgili okullara yönlendirdikleri belirlenmiştir. A8K şöyle ifade etmiştir: *"Ziraat hesabı açıldıktan sonra oğlumun çalışmasına izin veremezdim. Onlar da hep aradılar, okul isimleri söylediler. Oğlum zaten bana acıdığı için yardım etmek istiyordu. Yoksa ben çalıştırmıyordum. Bide babasının bana zulmettiğini hep o gördü. O yüzden okula tekrar dönmesine çok mutlu oldum."*

Katılımcılardan alınan bilgilere göre çocuk koruma bileşeni kapsamında ailelere çeşitli alanlarda iç ve dış yönlendirme yapıldığı ve ailelerin bu yönlendirmelere hakim oldukları belirlenmiştir.

4.4.3. YŞEY Çocuk Koruma Bileşeni Kapsamında Gerçekleştirilen Yönlendirme ve Müdahalelerin Etkisi

Tüm Katılımcılar, çocuk koruma bileşeni ekiplerinin teması sonrasında yürüttükleri müdahalelerin olumlu ve uzun vadeli etkileri konusunda geribildirim sağlamıştır. Konu özelinde görüşme derinleştirilmiştir.

Suriye'de pazarda çalışırken bombalama sonucunda fiziksel engel sahibi olan ve şu an çalışamayan A1E, kendisine sağlanan desteğin etkisini şu şekilde belirtmektedir: *"Protez takılacağı gün çocuklar dört gözle beni beklemişler. Mutlu oldular, çok mutlu olmuşlar. Kısa olarak söylemek istiyorum. Ben önceden yürüyemiyorum en azından şimdi deniyorum. İlgiyi görmek hem çocuklar için hem büyükler için mutluluk veriyor. Ben evden dışarı çıkmaya başladıkça çocuklarım da mutlu oluyor."*

Ailesinden ayrı düşmüş torunlarının bakımını üstlenen babaanne A2K çocuk koruma ekipleri tarafından sağlanan desteğin etkisini şu şekilde açıklamıştır:

"Anlatamayacağım bir mutluluk ve rahatlama var. Artık çocukları hangi resmi kuruma götürürsem götüreyim 'sen çocukların neyi oluyorsun' diye sormuyorlar. Elimde vasilik kararı var sağ olsunlar. Korkusuzca her kuruma götürebiliyorum. Zaten görevim ama devlet etliyle de resmiyet kazanınca çocuklar için de faydalı oldu tabi."

Çocuk koruma ekiplerinin teması esnasında trafik kazası geçirmiş olan ve trafik kazası sonrası tıbbi, hukuki ve psikososyal desteğe ihtiyaç duyan oğlu için sağlanan desteğin etkisini A3E şu şekilde ifade etmektedir: *"Çocuğum çok mutlu oldu. Çocuğumun maneviyatı da yükseldi. Bizimle ilgilenen, arayan, soran, arkamızda olan birileri var deyince o da manevi olarak iyi oldu."*

Akran zorbalığına maruz kaldığı ve alt ıslatma problemi yaşadığı için psikososyal destek kapsamında grup çalışmalarına dahil edilen çocuğun babası A4E, sağlanan desteğin etkisini şu şekilde ifade etmektedir: *"Çocukları Toplum Merkezinde olan resim kursuna yazdırdılar. Çocuklar eve gelince de hep resimle ilgili konuşuyorlar, mesela açık havada bir resim çizmiştik hep beraber. Çocuklara 'resimlerinizi eve götürebilirsiniz' deyince çok mutlu oldular. Gösterebilirim size resimleri odalarına astılar. Olumlu bir şekilde etkiledi. Çok mutlular. Orada çizdiği resimleri okuldaki öğretmenine gösterdiler mesela. Öğretmeni de çok sevindi, 'aferin, bravo' demiş. Kendilerine güvenmeye başladılar. Bir değişiklik var. Onlara özel çantalar verdiler resim kursunda (çocuk koruma ekibi). Özel hissettiler. Çok severler resim kurslarını. Okuldaki iletişimine çok etki etti. Resim kursundan geldikten sonra resimlerini duvara bantlıyoruz."*

Geçmiş zamanda istismara uğrayan çocuğu bulunan A5K, devamsızlık sebebiyle kendileri ile iletişime geçen çocuk koruma ekiplerinin teması sonrasında sağlanan desteklerin etkisini şu şekilde aktarmıştır*: "Olumlu şekilde etki etki. Bize, karşılıksız yol yordam gösteren birileri var hissiyatını verdiler. Çünkü burada kimsemiz yok. Çok iyi bir yönde etkiledi. Sorunlarımızı sormaları çok iyi oldu. Mesela kendim için örnek vermek istiyorum. Çocuğumun özel durumunda mahkeme sürecinde çok zorlandım her anlamda. Psikolojik olarak, Türkçe bilmediğim için. Yoruldum ama onlar (çocuk koruma ekibi) hakkımızı hep savundular. Ben yoruldum ama onlar yorulmadı. İşlerimizi takip ettiler. Şunu hissettim: Dünyada hala hayırsever insanlar var."*

Fiziksel engeli bulunan oğlu için sağlanan desteklerin etkisini A6K şu şekilde ifade etmiştir: *"Çocuğum, önceden kardeşlerine çok kızardı. Çünkü onlar evden çıkıp okula*

giderlerdi ama o, yürüyemediği için çok kızardı. Beni de sevmezdi. Hep öfkeliydi. Çalışanlar eve geldiğinde ve sorun sorduklarında, bu sorunu belirleyip söyledim, psikolojik desteği kabul ettim. İlk başta güven verdiler, çocuk ile iyi bir iletişim kurdukları için iyi bir etki oluşturdular. Tekerlekli sandalye ile çıkmaktan bile utanırdı. Sonra özgüveni yükseldi. Hatta resim kursuna başlattılar, orada arkadaş edindi. İlk önce çocuk, kimseyle konuşmuyordu. Şimdi daha çok konuşmaya başladı. Şakalaşmaya bile başladı. Benim için de öyle oldu. Resim atölyesinden resim getirince daha mutlu oldu. Yatağının yanına astı, her gün uyanınca anlatıyordu. Resimlere baktıkça 'kursa bugün gittiğimi hissediyorum' diyor."

Savaş sonrası fiziksel engele sahip olan kızı için sağlanan desteklerin etkisini A9E şu şekilde ifade etmiştir: *"O, hep yalnız kalmayı seviyordu. Protez sağlanmadan önce dışarı çıkmıyordu. Protezden sonra daha iyi olmaya başladı. Onu daha iyi görünce daha iyi oluyoruz. Önceden kendi odasından hiç çıkmıyordu. Bizimle de yemek yemiyordu. Protezden sonra bizimle yemek yemeye başladı. Arkadaşları ile dışarı çıkmaya başladı."*

Suriye'de evlerinin bahçesinde oyun oynarken bombalama sonucu yaralanan ve uzuv kaybı yaşayan oğlu için sağlanan desteklerin etkisini A11K şu şekilde ifade etmiştir: *"Okula yeni başlamıştı, 1. sınıftaydı. Arkadaşları kolundan dolayı ondan korkup kaçıyordu, onunla oynamıyorlardı ve bu duruma çok üzülüyordu, çünkü daha çok küçük. Neyse başka şehre akrabamızı ziyarete gittik. Çocuklar biraz devamsızlık yaptı. Öyle olunca bizi Toplum Merkezinden aradılar ve çocukların okulunu sordular. Belki de inanmadılar o yüzden eve geldiler. Çocuğumun kolunu fark ettiler, protez sağladılar. Kol protezinden sonra arkadaşı olmaya başladı."*

Çocukları için okul yönlendirmesi yapılan A12E, sağlanan desteğin etkisini şu şekilde ifade etmiştir: *"Evet bir katkısı oldu tabi. Ben ne yapacağımı bilmiyorken onlar sürekli beni arayıp şunu yap bunu yap diye söylüyorlardı. Kendimi yalnız hissetmedim. Zaten ilk görüşmede oradaki görevliler sormuştu başka ihtiyaçlarınız var mı diye. Çok ihtiyacım da yoktu. Manevi anlamda katkı sunduklarını söyleyebilirim. Yol gösterdiler. Çocuklar için en iyisini yapmaya çalıştıkları belliydi."*

Katılımcılardan alınan bilgiler çocuk koruma bileşenin çocuklar ve aileleri üzerinde olumlu ve uzun vadeli etkilerinin olduğu yönündedir.

4.4.4. YŞEY Çocuk Koruma Bileşeni Kapsamında Gerçekleştirilen Takiplerin Ailelere Sağladığı Etki

Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı kapsamında çocuk koruma bileşeni ekiplerinin gerçekleştirmiş oldukları takipler telefon, ev ziyareti, kurumlarla görüşme vb. şeklinde olabilmektedir. Yapılan takiplerin etkisi ve aileleri nasıl hissettirdiği yönünde katılımcılardan konu ile ilgili geribildirimler alınmıştır.

Bazı katılımcıların "ilgi görmek, önemsenmek ve mutlu olmak" temalarına yoğunlaştıkları belirlenmiştir. A1E: *"İyi bir şekilde etkiledi. İnsanın mutluluğu yükseliyor. İlgi gösterdikleri için çok teşekkürler. Çocuklar da olumlu bir şekilde etkiledi. Çocuklarımı önceden eğitim ile ilgili hep merakları vardır. Öğrenmek isterler. Ailelerin nasıl zorluk çektiklerini biliyorlar. Ama onların okulu sormak için aramaları ile çok gurur olduk. Bir insanın ilgilisini hissetmek çok güzel."*, A4E: *"Çocuklara karşı önem verdiklerini ve ilgilendiklerini hissettim. Tek biz çocuklarla ilgilenmiyoruz, onlar da çocuklarımızla ilgileniyorlar diye düşündük."*, A6K: *"Çok iyi yönde etkiledi. Çocuğum hep aranmayı beklerdi. Hoşuna giderdi birinin ona nasılsın demesi. Toplum Merkezinden geldiğini anlarsak telefonu hemen bütün işlerimizi bırakırız."*, A8K: *"Hiç tedirgin olmadım. İlk geldiklerinde anlamıştım hayır yapmak istediklerini. Çocuğumun okulu bırakmasını hiç istemiyordum, o yüzden ayrıca mutlu oldum çocuğum için yaptıklarına. Okula tekrar dönesine çok mutlu olmuştum. Ben çocuğuma sürekli şey diyorum, benim gibi olmayın dünya biraz benim üstüme geldi ama siz okuyun diye hep söylüyorum."*, A10K: *"Her aradıklarında müsait olamıyordum. Ama söylemeliyim ki mutlu oluyorum. Sürekli halimi hatırımı soran birileri var. Görevleri icabı soruyorlar ve ben çok memnun kalıyordum aramalarından."*, A12E: *"Bu durum beni üzmedi, kırmadı tam tersi daha iyi düşünmeye başladım. Çocuklarım ile ilgilenen birileri var, konuşan, görüşen, ben de daha çok ilgilenmeye başladım."* şeklinde belirtmiştir.

Bazı katılımcılar tedirginlik ardından mutluluk hissine yönelik yorum yapmışlardır. A2K: *"Korktum tedirgin oldum. Belediyeden bazen geliyorlar, inanmayın kimseye, bilgilerinizi kimseye vermeyin diye. O yüzden bilgileri vermedim ilk aradıklarında, sonra ofislerine gittim tanıştım ve ben çok memnun kaldım sonraki aramalarından da."*, A5K: *"İlk başta çok korktum. Çok ayrıntılı bilgi aldıkları için, üçüncü bir kişiyle paylaşacaklarını düşündüm. Ama sadakatlerini görünce çok rahatladım. Sonraki*

aramalarında hiç çekinmedim.”, A11K: “*Önce biraz tedirgin olduk. Farklı kurumlardan bilgilerimizi almaya çalıştıklarını düşündük ama daha sonra güvendik ve iyi bir his uyandırdı bizde. Çocuklarıma önem veren birileri var dedim. Bizi de merak edenler var dedim. Bu iyi bir his oluşturdu.”* şeklinde belirtmiştir.

Katılımcılardan bazıları takipler ile güçlü hissettiğini ifade etmiştir. A3E: *“Çok mutlu oldum, sevindim. Yorgun ardın çocuğum için hastaneden eve geliyordum, telefon çalışıyordu ‘ne yaptınız’ diye soruyorlardı. Düşünsenize sonuçta benim arkamda birileri vardı ve ne yaptığımı soruyordu. Gidebileceğim yerleri anlatıyordu. Bu beni güçlü hissettirdi, çok üzgün olduğumda bile güçlü hissettirdi.”* şeklinde belirtmiştir.

Katılımcılardan bazıları ise umut hissi ile ilgili geribildirimde bulunmuştur. A7E şu şekilde belirtmiştir: *“Bana bir umut verdiler. Çocuklarım hakkında beni aramaları yaşama umudumu artırdı.”*

Katılımcılardan alınan yorumlar, çocuk koruma bileşeni ekiplerinin gerçekleştirmiş oldukları takiplerin aileler üzerinde olumlu bir etki oluşturduğu yönündedir.

4.4.5. YŞEY Çocuk Koruma Bileşeninin Geliştirilmesi

Katılımcılara Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı kapsamında yürütülen çocuk koruma bileşenin yani Toplum Merkezi çalışmalarının geliştirilmesi yönünde geribildirimler talep edilmiştir.

Bazı katılımcılar Toplum Merkezlerinden “maddi destek” beklentisinin olduğunu ve o yönde bir iyileştirmenin yapılması gerektiğini belirtmiştir. A1E: *“Bu durumla aynı olmak için ekonomik yardımlar da olmalı.”*, A3E: *“Vallahi.. Tek eklemek istediğim Kızılaykart’ım durdurulmasaydı maddi olarak daha iyi olurdu. 18 yaşına basan çocuklarım sebebiyle kartım durduruldu. Toplum Merkezleri ekonomik destek de sunsaydı keşke.”* şeklinde belirtmiştir.

Bazı katılımcılar özellikle pandemi döneminde geliştirilen uzaktan görüşmelerin pratik olduğunu ve devamlılığının fayda sağlayacağına değinmiştir. A2K şu şekilde ifade etmiştir: *“Pandemide bu sürecin hızlı ve telefondan olması çok güzel oldu. Tek benim*

sorunuma da bakmıyorlar. Tüm ailelere bakmalarına rağmen çok hızlı ve uzaktan çözüldü. Çok memnun kaldım. Bence böyle devam edebilirler."

Bazı katılımcılar psikososyal anlamda grup çalışmalarının devam etmesi yönünde yorum yapmıştır. A4E şu şekilde belirtmiştir: *"Okullar bittikten sonra, yakınımızda Kuran kursları var, çocukları yazdırdım. Çocukları oraya göndereceğim. 9:00 ile 12:00 arasında. Resim kursu çok güzeldi. Devam etsin isterim. Çocuklar için geziler de çok güzel oluyor. Benim çocuklarım hep evde."*

Bazı katılımcılar özel gereksinimli çocuklar için faaliyetlerin artırılması gerektiğini belirtmiştir. A6K şu şekilde belirtmiştir: *"Ben çocuğuma sağlanan psikolojik desteği çok iyiydi. Resim atölyesi de çok iyi. Önerim, engelli çocuklara yönelik daha fazla kurs açabilirlerse çok iyi olur. Sadece ben değil, çocuğu engelli bir sürü aile var, çocuklarını hiçbir yere götüremeyen. Bu durum çocukta psikolojik sorun oluşturabilir. Bu yüzden engelli çocukları ve aileleri ile daha fazla çalışılmalı."*

Bazı katılımcılar ise yetişkinlere özel Türkçe kurslarının kapasitesinin artırılmasına yönelik öneri sunmuştur. A11K şu şekilde ifade etmiştir: *"Ben Türkçe öğrenmek istiyorum. Komşuların hepsi Türk ve Türkçe öğrenmemi istiyorlar ve ben öğrenmek istiyorum. Toplum Merkezinde Türkçe kurslarında bazen sıra çok olabiliyor."*

Bazı katılımcılar ise öneri sunmamış olup gerçekleştirilen faaliyetleri yeterli bulduğunu ifade etmiştir. A8K: *"Maşallah eksik bir şey bırakmıyorlar. Kurslar da açıyorlar.",* A9E: *"Onlar ellerinden geleni yapıyorlar. Daha fazlası olsa kesin yaparlardır. Yaptıkları projeler çok iyidir."*, A10K: *"Çok sağ olsunlar. Ailelere ve çocuklara herkese yetişmeye çalışıyorlar. Aramaları da bizleri rahatsız etmiyor."*

Katılımcılardan alınan geribildirimler sonrasında çocuk koruma bileşeninin yani Toplum Merkezi faaliyetlerinin geliştirilmesi gereken konuların bir gündemde toplanmadığı, farklı önerilerin sunulduğu belirlenmiştir.

5. TARTIŞMA

Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı, ulusal düzeyde uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın 2017 yılında göçmen çocuklara yaygınlaştırılması kararı ile başlayan bir uygulamadır. Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın nakit ve çocuk koruma olmak üzere iki bileşeni bulunmaktadır. Araştırma kapsamında 12 göçmen katılımcı ile derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar her iki bileşen ile de bağlantılı olan göçmenler arasından seçilmiştir. Yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda farklı başlıklarda birtakım bulgular ortaya çıkmıştır. Bulgular dört ana başlıkta kategorize edilmiştir: Katılımcıların genel özellikleri, katılımcıların eğitime bakış açıları, katılımcıların YŞEY nakit bileşenine bakış açıları, katılımcıların YŞEY çocuk koruma bileşenine bakış açıları. Elde edilen bulgular; uygulamadaki bireysel saha gözlemleri ve literatür eşliğinde tartışılmıştır ancak konu ile ilgili araştırmaların çok kısıtlı olması sebebiyle bu kısımda literatürden çok kısıtlı düzeyde yararlanılmıştır.

Katılımcıların genel bilgileri; aile içerisindeki rolleri, cinsiyetleri, hane içerisinde kaç çocuğun bulunduğu, kira giderleri, hanede çalışan yetişkin bilgileri, ailede bulunan koruma riskleri vb. minvalinde değerlendirilmiştir. Bu kapsamda; katılımcıların tümü Suriye uyrukludur. Çoğunluk ile hane içerisinde bulunan çocukların anneleri ya da babaları ile görüşme sağlanmıştır. Katılımcıların Türkiye'de bulundukları yılın çoğunlukla beş yılın üzerinde olduğu, sadece bazı katılımcıların beş yıldan daha az yıldır Türkiye'de olduğu dikkat çekmektedir. Katılımcıların sosyal destek mekanizmalarının çoğunlukla olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların, yani çoğunlukla çocukların ebeveynlerinin eğitim kademeleri incelendiğinde çok az bir kısmının liseye kaydolduğu, çoğunluğunun ilkokul ve ortaokul mezunu olduğu belirlenmiştir. Genellikle hanede bulunan çocuk sayısının dörtten fazla olduğu, hanede çoğunlukla bir yetişkin bireyin çalıştığı ancak çalışan yetişkin bireyin olmadığı hanelerin de mevcut olduğu belirlenmiştir. Tüm ailede ise en az bir koruma riskinin bulunması dikkat çekmektedir. Aileler içerisinde tespit edilen koruma riskleri incelendiğinde ise risklerin sadece ekonomik faktörlü olmadığını, risklerin çeşitli kırılımlar ile bulunuyor olduğunu söylemek mümkündür.

Tüm katılımcıların eğitim hakkında olumlu geribildirim vermiş olduğu görülmüştür. Her bir katılımcı eğitimin önemli olduğunu vurgulamaktadır. Erkek ve kız çocukları için ise eğitimin farklı açılardan önemli olduğunun belirtildiği

söylenebilmektedir. Özellikle erkek katılımcıların kız çocuklarının toplumsal rolleri gereğince, mesela 'anne' olacakları için önemli olduğunu vurgulamaları ve erkek çocuklarını ise 'sorumluluk, istihdam' ile eşleştirmeleri eğitimin toplumsal cinsiyet rollerine göre şekillendiği yorumunu ortaya çıkarmıştır. Kız çocuklarının kendi gelecekleri için, kendi gerçekleştirmeleri için, işe erişimi için ve başka bir kişiye 'muhtaç' olmaması için eğitimin önemli olduğunu vurgulayan katılımcıların profillerinin ise kadın, şiddet geçmişi olan veya yalnız ebeveyn olarak belirginleştiği gözlemlenmiştir. Nitekim kız çocuklarına sağlanan nakit desteğinin erkek çocuklarına sağlanan nakit desteğinden fazla olması hakkında alınan geribildirimlerde; genellikle kız çocuklarının "daha fazla ihtiyaçları" olabileceğine vurgunun yapılması ve bir katılımcının kız çocuklarının "güçlü" olmadığına dair yorumu dikkat çekmiştir. Nakit bileşeninde kız çocuklarına sağlanan nakit desteğinin erkek çocuklara görece yüksek olmasının sebebi ile ilgili katılımcılar nezdinde farkındalığın düşük olduğu yorumu ortaya çıkmaktadır. Erkek çocukları için eğitimin önemi başlığında ise "zor" diyen katılımcılar dikkat çekmiştir. Erkek çocuklarının hane içerisinde iş gücü olarak görülmeye devam ettiğinin bir yansıması olarak karşımıza çıkmıştır.

Eğitim ve sistem ile ilgili genel öneri belirten bazı katılımcılar anadilleri ile ilgili kaygılarını dile getirmişlerdir. Katılımcılar, Türkçe eğitimini önemli görmekle birlikte Türkçe eğitim yanında çocuklarının anadillerini unutmamaları amacıyla ek ders önerisi eğitim sisteminde çokkültürlülük kavramını hatırlatmıştır. Dile getirilen diğer bir sorun denklik sorunu olmuştur. Bir katılımcı denklik ile ilgili sorunu dile getirmiştir. Şöyle ki öğrencinin denk olduğu sınıfa yerleştirilmesinin aslında gerçekten denk bir sınıfa yerleştirilmesiyle aynı şey olmadığı, önceki sınıflara dair öğrencinin bilgisinin yeterli olmamasından kaynaklı 'denk' bulunduğu sınıfta akranlarının gerisinde kalmanın bir sorun olduğu karşımıza çıkmaktadır. Konu ile ilgili bazı temel sınıflarda eğitim gördükten sonra ilgili denk sınıfa yerleştirilmesi yönünde öneri geliştirilmiştir. Bu konu ile ilgili Hızlandırılmış Eğitim Programlarının kapasitesinin artırılması ya da bilinirliğinin artırılması ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın nakit bileşeni tüm katılımcılar farklı açılardan (cinsiyet, miktar, ödeme sıklığı vb.) tanımlamakla birlikte nakit bileşeni hakkında bilgilerinin olduğu ve göçmenler arasında "Kızılaykart'a yatan okul yardımı" olarak bilindiği gözlenmiştir. Dikkat çeken durum ise katılımcıların hangi çocuğu için ne

kadar miktar yararlandıklarını bilmemeleri olmuştur. Çünkü bazı katılımcılar "değişiyor, bazen az, bazen çok geliyor" yorumlarında bulunmuştur. Oysa şartlı eğitim yardımlarının bir amacı da literatürde bahsedildiği üzere ebeveynlere sorumluluk yükleyerek ebeveynlerde olumlu anlamda davranış değişikliğini oluşturmaktır. Bu durum şunu düşündürmüştür; nakit miktarının ebeveynler tarafından tam bilinememesi demek, çocuğun devamsızlığında yeterli farkındalık ile herhangi bir davranış değişikliğine gerek duymayacaktır. Nakit miktarı hakkında tam bilgi sahibi olmadığı belirlenen katılımcıların çoğunun devam şartını bildikleri ve çocuğun okula devam etmesi şartlı ile nakit desteğinin sağlandığının farkında oldukları belirlenmiştir. Bir diğer bulgu ise nakit desteğinin çoğu katılımcının komşulardan öğrendikleri, devamında ise okul ve sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının olmasıdır. Bu durum ile ilgili göçmen ailelerde bilginin sosyal ağları yardımı ile hızlı ulaştırma ve aktarma özelliğinin etkisinin olduğu söylenebilmektedir.

Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı nakit bileşeni kapsamında desteğin kim adına karta yüklendiğinin sorusu sorulması üzerine bazı katılımcının baba, bazı katılımcının anne ve bir katılımcının babaanne adına ödendiği cevabını vermiştir. Literatürde ise karşımıza şartlı eğitim yardımlarının kadın bireye ödenmesinin önceliklendirilmesine rağmen uygulamada farklılık olabildiği belirlenmiştir. Belirlenen amaç ile uygulamaya yansıyan durum farklılık göstermektedir. Her ailede kadın bireye ödenmediği, baba adına da yardımın ödendiği belirlenen nakit bileşeninin harcama yönetimi hakkında da sorular yöneltilmiştir. Çoğu katılımcının yardım baba adına ödeniyor da olsa nakit desteğinin nereye, nasıl harcanması gerektiğine dair annenin karar verdiği ya da aile içerisinde ortak karar verdiği belirtilmiştir. Katılımcılardan kimse harcama yönetimini babanın yürüttüğünü belirtmemiştir. Bu durum göçmen ailelerde çocuğun bakımında çoğunlukla annenin sorumlu olduğu görüşünün hakim olduğunu düşündürmüştür. Öte yandan yardımın kadın birey adına ödendiği durumlarda kadınlara bu durumun nasıl hissettirdiği sorusuna "sorumlu hissetmeleri" ile karşılık alınmıştır. "Hem anne, hem baba gibi" benzetmeleri ile karşılık verilmiştir. Bu konuyla ilgili literatürde de çeşitli tartışmalar yer almaktadır. Emir, Erbaydar ve Yüksel'in (2013: 125-126) belirttiğine göre; Türkiye'de kadının güçlenmesinin ve konumunun dönüştürülmesi şartlı eğitim yardımlarının kadın bireye ödenmesi ile ilişkilendirilmektedir. Oysa Dünya Bankası'nın desteği olan uygulamalarda şartlı eğitim yardımının kadın bireye ödenmesindeki amaç annenin çocuklar lehine ve daha az kısıtlayıcı etken ile harcama yapabileceği görüşünün

hakim olmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısı ile şartlı eğitim yardımları kapsamında kadın birey adına ödenen nakit desteğinin kadının güçlendirilmesi ile doğrudan bağlantısı olmadığını söylemek mümkündür. Şartlı eğitim yardımlarında kadının güçlendirilmesinin; uzun vadede kız çocuklarının okullaşma oranlarının artırılmasıyla ve yoksulluğun gelecek nesillere aktarılmaması ile mümkün olabileceğinin kastedildiği düşünülmektedir. Brezilya'da uygulanan örneğinde de kadının güçlenmesi ile şartlı eğitim yardımları arasında doğrudan bağlantı kurulamamıştır çünkü herhangi bir sosyal yardımın kadın bireyin güçlenmesine bir miktar destek sağladığı gibi aynı zamanda yardımlara bağımlı olması riskini de oluşturabilmektedir. Meksika ülkesindeki örneğinde ise; toplumsal cinsiyet eşitsizliğin fazla olmasının da etkisiyle nakit desteğinin kadın birey adına yatırılması kadın bireyi aile içerisinde ve toplum içerisinde güçlendireceği savını destekliyor niteliktedir (Işık, 2019: 79).

Katılımcılara, Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın nakit bileşeninin çocukların devamsızlığına nasıl bir etkisi olduğu sorulmuştur. Atılımcıların tamamına yakını şartlı eğitim yardımının devamsızlık üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığını belirtmiştir. Eğitim yardımının devam şartı olmasına rağmen devamsızlık ile olumlu anlamda bir etkinin görülmediği belirlenmiştir. Katılımcıların çoğunluğu "okula göndermemde ya da göndermemede herhangi bir etkisi olmuyor" minvalinde yorumlarda bulunulmuştur. Bu durumun sebebi şartlı eğitim yardım miktarının devamsızlığı etkileyecek yeterlilikte olmaması ya da ailelerin şartlı eğitim yardımı etkisiyle devamsızlık yönünde karar almamalarıdır. Şartlı eğitim yardımlarının devamsızlığa etki etmemesindeki ana faktörün şartlı eğitim yardımlarının nakit miktarının yeterli olmamasından kaynaklı olabilmektedir. Bu sebeple devamsızlığa etki sonucunun şartlı eğitim yardımları dışındaki sosyal yardımlar için genellemek mümkün görünmemektedir. Dolayısı ile şartlı eğitim yardımlarının nakit miktarının yeterli olmamasından dolayı devamsızlığa anlamlı düzeyde etki etmediği sonucunu belirtmek mümkün olabilmektedir. Çünkü sosyal yardımlar göçmen aileler için bir nevi koruma kalkanı olarak da görülmektedir. Her sosyal yardımda aynı etkinin ortaya çıkacağını sonucunu yapmak anlamlı görünmemektedir. Nakit bileşeninin okul devamsızlığına etkisi sonucu dolaylı olarak; sadece nakit bileşeni ile çocuk yaşta evliliklerin ve çocuk işçiliğin önlenmesinin ve ilgili koruma risklerinin azaltılmasında etkin bir rolünün olmadığı sonucunu ortaya çıkarmıştır. Katılımcılara devamsızlık dışında nakit bileşeninin genel etkisi sorulmuştur. Katılımcılardan bazılarının olumlu etkisinden bahsetmiştir. Bu etkinin daha çok çocuklar üzerinden motivasyonel bir

etki olduğu ve ailelere küçük de olsa ekonomik bir destek olarak tanımlandığı bulguları edinilmiştir.

Nakit bileşeninin harcama yönetimi ile ilgili olarak; en çok okul malzemeleri için harcama yapıldığı ve devamında okul harçlığı, kıyafet olarak sıralandığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgudan nakit desteğinin çocuklar için ve çocuklarının eğitimi için harcandığını sonucu çıkarılabilmektedir. Bu konu ile ilgili katılımcılar ek olarak her şeyin pahalı olduğu ve nakit desteğinin okul malzemelerine yetmediği, özellikle okul malzemeleri için kendilerinin ek olarak harcama yaptıkları yorumları üzerine nakit bileşenine kırtasiye, üniforma, kitap gibi ayni desteklerin de bileşen olarak eklenmesinin programı güçlendireceği belirtilmiştir. Konu ile ilgili olarak katılımcılara yönelik şartlı eğitim yardımlarının nakit bileşeninin geliştirilmesi gereken yönleri sorulduğunda tüm katılımcılar nakit miktarının düşük olduğundan bahsetmiştir ve artırılması gerektiği yönünde önerilerde bulunmuştur. Literatürde de benzer bulguların çıktığı belirlenmiştir. Ulusal düzeyde uygulanan şartlı eğitim yardımlarının etki analiz çalışmasında da katılımcıların nakit desteğini düşük bulduğuna dair bulgulara rastlanılmıştır (ASPB ve UNICEF, 2012: 21).

Katılımcılara Yaygınlaştırılmış Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın çocuk koruma bileşeni ekiplerinin ilk teması sorulmuştur. Çocuk koruma bileşeninin katılımcılar nezdinde ortak bir bilinirliği olmamasından dolayı çocuk koruma bileşeni ekipleri yerine "Kızılay Toplum Merkezi çalışanları" ifadesi kullanılmıştır. Nitekim Program'ın çocuk koruma bileşeni, Türk Kızılay Toplum Merkezleri tarafından yürütülmektedir. Katılımcıların çoğu telefon yöntemi ile temas edildiğini ve devamında hane ziyareti ve bir kısım katılımcı ise Toplum Merkezi'nde yüz yüze görüşerek ilk temasın gerçekleştiğini belirtmiştir. Bu noktada çocukların ret listesi Toplum Merkezlerine ulaştıktan sonra tercümanlar aracılığı ile aileler ile telefon yolu ile iletişime geçilerek adres bilgilerine ulaşılmaktadır ardından hane ziyareti için planlama yapılmaktadır. Uygulamadaki temas yönteminin katılımcı nezdinde de aynı sırayı takip ettiği belirlenmiştir. Katılımcılar, Toplum Merkezi çalışanlarının temas amacında ise "sorunlar, eğitim ve çocuklar" konularına yoğunlaşmışlardır. Katılımcılar, Toplum Merkezi çalışmalarından kastedilenin çocuk koruma bileşeni olduğunu ikinci ya da üçüncü soruda fark edebilmişlerdir. Öncesinde Kızılaykart başvurusu yaptığı yer ile karıştıran katılımcılar olmuştur ya da farklı bir sebep ile Kızılay'a başvurduğu için karıştıran katılımcılar olmuştur. Bu durum Toplum

Merkezleri tarafından uygulanan çocuk koruma bileşeni ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları ya da hizmet merkezleri aracılığı ile sağlanan nakit bileşeninin aynı Program içerisinde olduğu yönündeki farkındalığın düşük olduğunu göstermiştir. Bazı yorumlar ise çocuk koruma bileşeni amacının bilinmediğini göstermiştir. Örneğin bir katılımcının "önce yardım (nakit, koli vs.) getireceklerini düşünmüştüm" yorumu ekonomik beklentiyi göstermektedir.

Çocuk koruma bileşeni ekiplerinin hangi konular üzerine görüşme gerçekleştiği sorusu ile aileler nezdinde çocuk koruma bileşeni ile ilgili bırakılan etki ve bilinirlik analiz edilmeye çalışılmış olup; katılımcılar arasından "genel aile değerlendirmesi yapıldığı, sorunların dinlendiği, incinebilirlik durumlarının sorulduğu ve eğitime odaklanıldığı" konuların ön plana çıktığı bulgusu edinilmiştir. Bu durumda çocuk koruma bileşeni ekiplerinin yaptıkları ziyaretler sonrasında, çocuk koruma bileşeni ekiplerinin ne için temasa geçtikleri ve bileşenin amacı konusunda katılımcılar nezdinde farkındalık oluşturulmuş olduğu söylenebilmektedir. Bu durumun şu şekilde bir önemi bulunmaktadır: Ebeveynden beklenen davranış değişikliği bağlamında; nakit bileşeninde katılımcının her ay değişen miktarın sebebi yönündeki düşük farkındalığı sebebiyle amaçlanan etki sağlanamamıştır ancak çocuk koruma bileşeninde katılımcıların amaç ve temas sebepleri konusunda farkındalık sahibi olmaları sebebiyle ebeveyn davranış değişikliğinde bir etki oluşturabileceği belirlenmiştir.

Derinlemesine görüşmede çocuk koruma bileşeni kapsamında çocuğa veya aileye sağlanan müdahale ve yönlendirmeler üzerine konuşulmuştur ve bulgularda ayni yardım (işitme cihazı, protez, kira vb.), psikososyal destek, hukuki danışmanlık, sosyoekonomik güçlendirme amacıyla Toplum Merkezine iç yönlendirme yapıldığı ve tıbbi destek amacıyla hastaneye, eğitime erişim amacıyla İl Milli Eğitim Müdürlüğüne, çocuk koruma kapsamında bildirimler ile Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne dış yönlendirme yapıldığı katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Gerçekleşen müdahaleler nezdinde şunu söylemek mümkündür: Sorunlar sadece ekonomik düzeyde değildir. Çocukların karşılaştığı risklerin ya da eğitime erişememe engelinin sadece ekonomik kaynaklı olmamasından dolayı sosyal yardımların ön planda tutulması diğer koruyucu ve önleyici faktörleri arka plana atmaktadır. Uzun vadede yoksulluk döngüsünü kırmak ve çocuğun karşılaştığı riskleri bütüncül şekilde ele almak çok önemlidir. Katılımcılara, gerçekleştirilen yönlendirme ve müdahalelerin etkileri sorulduğunda ise; hukuki, sosyal,

psikolojik, sosyoekonomik güçlenme, kaynaklara erişme gibi birçok yönden ailenin ve doğrudan/dolaylı çocuğun olumlu etkilendiği sonucu ortaya çıkmıştır. Tek başına nakit bileşeninin çocuk yaşta evlilikleri, çocuk işçiliği önleyemediği fakat programın çocuk koruma bileşeni ile bütüncül yaklaşıldığı görülmüştür. Nakit bileşeninin çocuğun okullaşmasında ve devamsızlığa etkisinde yeterli olamadığı belirlenmiştir. Işık (2019: 112), ulusal düzeyde uygulanan Şartlı Eğitim Yardım Programı'nın nakit desteğinin miktar düşüklüğü sebebiyle çocuk yaşta evliliklerin ve aile içerisinde kadına yönelik şiddetin önlenemediği ve bu yüzden nihai amaca ulaşabilmek için ek ekonomik desteklerin olması gerektiğini belirtmiştir ancak bu araştırmanın bulguları göstermektedir ki -yineleyerek- sorunlar sadece ekonomik kaynaklı değildir. Örneğin çocuk yaşta evlilik riskinin arka planında zarar verici kültürel normlar var olabileceği gibi ekonomik risklerle bağlantılı farklı sebepler de olabilmektedir. Bu bağlamda sadece nakit bileşeni bulunan ulusal düzeyde uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'na bütüncül müdahaleleri kapsayan çocuk koruma bileşeninin olması gerekliliği Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı vesilesiyle anlaşılmıştır. Bu konu ile ilgili birçok tartışma noktası oluşmaktadır. Mesela ulusal düzeyde uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı Programı; sadece nakit bileşeninin olması, çocuk koruma bileşenin olmaması sebebiyle çocukların bütüncül şekilde sistem içerisine dahil edilmesi noktasında yetersiz kalmaktadır. Sarıipek (2017: 101)'in belirttiği üzere ailelerin yoksulluk ile başa çıkmaları için farklı yönlerden destek olacak kamu kurumlarının harekete geçirilmesi gerekmektedir. Dama ve Sundaram (2018: 54)'ın belirttiği üzere ekonomik sorunlar dışındaki riskler ile mücadele edebilmek için Milli Eğitim Bakanlı ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının koordinesi çok önemlidir. Çünkü çocuğun maruz kaldığı riskler sadece ekonomik kaynaklı değildir.

Şili ülkesinde, uygulama sadece ekonomik bileşeni ile yeterli kalmamakta aynı zamanda uygulama içerisinde çeşitli sosyal çalışmaların da yürütülmesi gerekliliği önemlidir (ASPB ve UNICEF, 2012: 6). Kurnaz (2010: 119), özellikle kız çocukları ve kadınlar için toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlanabilmek için nakit bileşeninin oldukça yetersiz olduğunu belirtmektedir. Sosyal hizmet sistemlerini harekete geçirmek ve çocuklar için ayrıca sosyal çalışmaların yürütülmesi son derece önemlidir. Bulgulardan ve literatürden yola çıkarak uygulamalarda nihai amaca ulaşabilmesi için nakit bileşeni tek başına yeterli değildir. Bütüncül müdahalelerin ve risk değerlendirmelerin yapıldığı çocuk koruma bileşeni asıl etkiyi oluşturmaktadır.

Çocuk koruma bileşeninin etkisi bu kadar ön plana çıkmışken eksik kalan birkaç hususu da tartışmak faydalı olacaktır. Örneğin: Program dışı kalan aileler. Şartlı eğitim yardımları, şartlılık ilkesi ile hiç şüphesiz diğer yardım programlarından ayrılmaktadır. Hatta faydalanıcıların davranış değişikliği ile katılımcılara mesuliyet yüklemektedir. Bu durum müracaatçının katılımı açısından önemlidir ancak şartlılık ilkesine yönelik eleştiriler de mevcuttur. Örneğin Sarıipek (2017: 94), sosyal koruma kalkanının şart olmaksızın sağlanması gerektiğini, bireyin sosyal çevresinden kaynaklanan sorunlar dolayısı ile sorumluluğunu yerine getirmemesinden dolayı program dışı kalmasının hak ihlali olduğunu savunmaktadır. Temel yardımların devlet tarafından şart olmaksızın sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır. Öncelikle sistem içerisindeki şartların düzenlenmesi ardından ebeveynden şartlara uyması gerektiği belirtilmektedir. Şartlılık ilkesi ile ilgili tam tersi görüşler de mevcuttur. Şartlı eğitim yardımı ile ilgili yapılan bir Çalıştayda yardım almanın şarta bağlı olması bazı katılımcılarca pozitif değerlendirilmiş olup şartların çoğaltılması ile ilgili fikir beyan edilmiştir (ASPB ve UNICEF, 2012: 22). Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nda devam şartını yerine getiremeyen aileler sistem dışı bırakılmamaktadır, okula devam edildiği sürece tekrar nakit desteği aktif olabilmektedir ancak sisteme hiç dahil olamamış aileler için kriterler tartışma konusu olabilmektedir. Bu araştırmanın bulgularında da görüldüğü üzere eğitime erişememe sorunları sadece ekonomik kaynaklı olmayabilmektedir. Söz konusu "çocuk" olduğunda sosyal, hukuki, psikolojik, sosyal, ekonomik, hukuki, koruma gibi çok boyutlu riskler ile karşılaşılabilinmektedir. Bu bağlamda kriter şartı aranmaksızın tüm çocukların sisteme dahil edilmesi çocuk koruma açısından önemlidir. Sosyal koruma bağlamında yardımların ulaşabilir olması ve kapsayıcı olması gerektiği ile ilgili Dama ve Sundaram (2018, 58) tarafından talep olmaksızın desteğin sağlanması gerektiğine dair yorum yapılmıştır. Şöyle ki; başvuru olmadan da dezavantajlı bireylerin programa dahil edilebiliyor olması demek, başvuru yapılmadığı için kapsam dışı olan çocuklara da erişebilmek demektir. Bu Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı açısından şu şekilde önemlidir: Örneğin ekonomik yoksunluğu bulunmayan ancak okulda akran zorbalığı yaşadığı için devamsızlık yapan bir çocuğun sistem içerisinde yer almasıyla bütüncül şekilde çalışmalar yürütülmesi anlamına gelmektedir.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmada 2017 yılında ulusal uygulamanın yanı sıra göçmen çocukları da kapsayacak şekilde uygulanmaya başlayan ve tez çalışmasında Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı olarak bahsedilen uygulamanın nakit bileşenin ve çocuk koruma bileşenin çocuklar üzerindeki doğudan ve dolaylı etkilerini anlamaya yönelik nitel araştırma yapılmıştır. Araştırma kapsamında odaklanılan "göçmen ailelerin eğitime bakış açısı, göçmen ailelerin YŞEY nakit bileşenine bakış açıları ve nakit bileşeninin etkisi, YŞEY çocuk koruma bileşenine bakış açıları ve çocuk koruma bileşeninin etkisi nasıldır?" sorularına yanıtlar aranmıştır.

Yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda etki değerlendirmesi her iki bileşen için ayrı olarak yapılmıştır. Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın nakit bileşeninin motivasyonel anlamda genel bir etkisinin olduğu ancak şart ilkesi olan devamsızlık üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Bu sonucun ortaya çıkmasında birçok sebebin yer alabileceği düşünülmüştür. Nakit miktarının yeterli görülmemesi, katılımcıların eğitim geçmişi, eğitimden beklentiler, ailede bulunan riskler gibi ailenin temel bilgileri bu sonucun çıkmasında etkili olabilmiştir. Bir diğer yandan bu sonucun tüm sosyal yardımlara genellemenin mümkün olmadığı ancak şartlı eğitim yardımları için bu bulgunun ortaya çıktığını belirtmek gerekmektedir. Çocuk koruma bileşeni aracılığı ile çocukların karşılaştıkları ekonomik riskler dışındaki riskler için de bütüncül müdahaleler yapılması ve ailelerin gerçekleştirilen müdahalelerin farkında olması sebebiyle çocuk koruma bileşeninin çocuklar üzerinde uzun vadeli olumlu etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. Katılımcıların çoğu nakit bileşeninin miktarının artırılması ve çocuk koruma bileşenindeki müdahalelerin devam etmesi gerektiği yönünde önerilerde bulunmuştur. Tüm bulgular literatür eşliğinde tartışılmıştır ve bazı öneriler vermenin önemli olacağı düşünülmüştür.

Bulgularda ortaya çıkan nakit bileşenin miktarının artırılma gerekliliğinin aksine nakit bileşeninin kapsamının genişlemesi, kriterlerin geniş kitleye hitap etmesi ve daha fazla çocuğun sisteme dahil olmasının sağlanması gerekmektedir. Nakit miktarını ciddi oranda artırmak yerine nakit bileşenine ek olarak servis, kırtasiye, üniforma gibi ayni yardımların olduğu bileşenler geliştirilmelidir.

Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nda nakit bileşeni 81 ilde, çocuk koruma bileşeni ise belirli illerde uygulanmaktadır. Çocuk koruma bileşeninin kapsamı tüm illeri kapsamalıdır ve çocuk koruma bileşeninin personel kapasitesi artırılmalıdır. Öte yandan ulusal düzeyde uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nda ise sadece nakit bileşeni yer almaktadır. Çocuk koruma bileşeninin olumlu ve uzun vadeli etkileri ile bu araştırmada karşılaşılmıştır. Bu sebeple ulusal düzeyde uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'na çocuk koruma bileşeni eklenmelidir.

Hem ulusal düzeyde uygulanan hali hem de göçmenlere yaygınlaştırılan hali ile Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nda Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın rolü ve sorumluluğu artırılmalıdır. Bu kapsamda her okulda okul sosyal hizmetinin başlaması, çocuk koruma bileşeninin bir yürütücülüğünü de okullardaki sosyal hizmet birimlerinin gerçekleştirmesi gerekmektedir. Okul sosyal hizmet birimleri ile çocuk koruma bileşeni yürütürken Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Kızılay Toplum Merkezleri'nden personel desteği ile iş birliği gerçekleştirilmelidir.

Ulusal düzeyde uygulanan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın nitel etkisine yönelik yapılan araştırmaların çok kısıtlı olduğu, bazı nicel araştırmaların olduğu belirlenmiştir. Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı için ise hem nitel hem nicel anlamda yapılan çalışmaların çok kısıtlı olduğu belirlenmiştir. Bu araştırma, daha önce yapılan benzer çalışmaların olmaması yönü ile diğer araştırmalardan ayrılmaktadır. Bu özelliği ile önemlidir. Öneri olarak ise; özellikle sosyal politikalarda önemli bir yeri olan uygulamanın etki analizlerinin yapıldığı çalışmalarının artırılması gerekmektedir.

Sonuç olarak ise; genel olarak şartlı eğitim yardımları sosyal politika bağlamında hem Türkiye'de hem Dünya'da önemli bir yere sahiptir. 2003 yılından beridir ulusal düzeyde uygulanan Program'ın 2017 yılında göçmen çocuklara da yaygınlaştırılması kararı çocuk refahı açısından oldukça ümit verici bir çabadır. Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın nakit bileşeninin çocuklar ve aileler üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı ancak Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın çocuk koruma bileşeninin uzun vadede ciddi ve olumlu bir etkisinin olduğunu belirtmek mümkündür. Özellikle çocuk koruma bileşeni ile çocukların karşılaştığı riskler ele alınmaktadır ve uzun vadede yoksulluk döngüsünün kırılması, eğitime erişimin artırılması ve çocuk koruma alanında risklerin en aza indirilmesi adına önemlidir. Her iki bileşeni de bütün olarak değerlendirmek gerekirse Yaygınlaştırılan Şartlı Eğitim Yardımı Programı'nın çocuk

refahı açısından oldukça işlevsel olduğu ve geliştirilmesi, yaygınlaştırılması gerektiği belirlenmiştir. Program'ın, geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması ile beraber sosyal politika ve sosyal hizmet alanında var olan öneminin daha da artacağı kanaati oluşmuştur.

7. KAYNAKÇA

Aca Z, Özdemir MÇ. (2020). Şartlı Eğitim Yardımı Programının Faydalanıcılar Açısından Etkilerinin Değerlendirilmesi. İçinde: Altınsoy A. (Editör). *Seçme Sayılar-IV,* Sakarya, Sakarya Yayıncılık, 1-33.

Afyonoğlu MF. (2020). Göç ve Sosyal Politika. İçinde: Başer D (Editör). *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet*, 1. Baskı. Ankara, Nobel Yayınları, 303-327.

Akbaş E. (2019). Türk Yazılı Basınında Suriyeli Sığınmacı Çocuklar. *Çocuk ve Medeniyet,* 4(8): 159-172.

Aksoy E. (2020). Türkiye'deki Suriyeli Göçmen Çocukların Okullaşma Durumları. *Akademik Hassasiyetler Dergisi,* 7(14): 37-51.

Aktaş M. (2018). Türkiye'deki Suriyeliler: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (42): 129-154.

Alptekin K, Akarçay D, Ustabaşı D. (2018). Konya'da Geçici Koruma Altında Yaşayan Suriyeliler Üzerine Bir Çalışma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 40(2): 87-114.

Aras İ, Sağıroğlu A. (2018). Almanya ve Suriyeli Mülteci Krizi. *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi*, 1(1): 105-116.

Aslan GG, Güngör F. (2019). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Göç Sonrası Yaşadığı Sorunlar: İstanbul Örneği. *OPUS International Journal of Society Researches*, 11(18): 1602-1632.

Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşmesi Ek Protokol, Avrupa Konseyi, 1952.

Bartram D, Poros M, Monforte P. (2017). Key Concepts in Migration. Çeviri: Tuncay IA. Göç Meselesinde Temel Kavramlar, 1. Baskı. Ankara, Hece Yayınları.

Büyükhan M. (2019). Zorunlu Eğitim Çağındaki Suriyeli Çocukların Eğitime Erişimi Önündeki Engeller: Ankara İli Örneği, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Politika Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.

Coşkun İ, Emin MN. (2018). T*ürkiye'de Göçmenlerin Eğitimi: Mevcut Durum ve Çözüm Önerileri*. İlke Politika Notu, İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği, İstanbul.

Creswell JW. (2017). Research Desıgn Qualitive, Quantitative and Mixed Methods Approaches. Çeviri: Demir SB. Araştırma Deseni Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları, 4. Baskı, Ankara, Eğiten Kitap Yayıncılık.

Çağlar T. (2018). Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi,* 5(8): 26-49.

Çiçeksöğüt A. (2017). Uluslararası Göç Hukuku Perspektifinde Yerinden Edilmiş Suriyeliler'in Türkiye'deki Statüsü. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2): 1-20.

Çocuk Hakları Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler, 20 Kasım1989.

Dama N, Sundaram DT. (2018). Yoksulluk Döngüsünden Çıkış: Şartlı Eğitim Yardımı. İstanbul, SETA Yayın.

Demirci E. (2018). *Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Yönelik Eğitim Hizmetleri,* Göç Politikaları Merkezi, Ankara.

Doğan T, Sarı Vİ. (2014). Brezilya'da Eğitime Erişim Adaletsizliği ve Bolsa Famılıa Programı. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi,* 6(2): 1-11.

Efe İ, Ülker O, Dalkılıç MM. (2022). Zorunlu Göçün 10. Yılında Kilis'teki geçici Koruma Altındaki Suriyeliler. *Göç Araştırmaları Dergisi,* 8(1): 71-97.

Emin MN. (2019). *Geleceğin İnşası Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi*, 1. Baskı. İstanbul, SETA Yayınları.

Emir İ, Erbaydar Tuğrul, Yüksel A. (2013). Şartlı Nakit Transferi Uygulaması Kadınların Toplumsal Konumunu Değiştiriyor mu?, *Fe Dergi,* 5(2): 120-133.

Gantner, L. (2007). Progresa: An İntegrated Approach to Poverty Alleviation in Mexico. Ithaca, New York: Cornell University.

Gencer TE. (2017). Göç ve Eğitim Üzerine Bir Değerlendirme: Suriyeli Çocukların Eğitim Gereksinimi ve Okullaşma Süreçlerinde Karşılaştıkları Güçlükler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(5): 838-851.

Grosh M, Ninno CD, Tesliuc E, Ouerghi, A. (2008). For Protection and Promotion- The Design and Implementation of Effective Safety Nets, Washington, World Bank.

Güleç C. (2015). Avrupa Birliği'nin Göç Politikaları ve Türkiye'ye Yansımaları. *TESAM Akademi Dergisi*, 2(2): 81-100.

Güven S, İşleyen H. (2018). Sınıf Yönetiminde İletişim, İletişim Engelleri ve Suriyeli Öğrenciler. *Journal of Social and Humanities Sciences Research Dergisi*, 5(23): 1293-1308.

Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü. (2021). MEB/HBÖGM İzleme ve Değerlendirme Raporu-2021 – İzleme ve Değerlendirme Daire Başkanlığı, Ankara.

Işık N. (2019). Şartlı Eğitim Transferinin Yoksulluğu Azaltmadaki Rolü: Brezilya, Meksika ve Türkiye'de Şartlı Eğitim Yardımı Uygulaması, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Politika Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Birleşmiş Milletler, 10 Aralık 1948.

Kaya A. (2019). Suriyeli Mülteci Çocukların Eğitimi Üzerine Bir Araştırma: Geçici Eğitim Merkezleri ve Müfredatları, Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, Orta Doğu Sosyolojisi ve Antropolojisi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Kayam S. (2014). Şartlı Eğitim Yardımlarının Etkisi ve Etkinliği: Bölgesel Bir Yaklaşım, *14. Ulusal Bölge Bilimi ve Planlama Kongresi*, İstanbul.

Kaypak Ş, Bimay M. (2016). Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri: Batman Örneği. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6(1): 84-110.

Kılınç FE, Karayel F, Koyuncu M. (2018). Türk ve Suriyeli Çocukların Göç Kavramına İlişkin Metaforlarının Belirlenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 40(2): 27-54.

Kızılaykart. Yabancılara Yönelik Şartlı Eğitim Yardımı Programı (ŞEY). https://platform.kizilaykart.org/tr/sey.html. 11.12.2021.

Kurnaz ŞA. (2010). Yoksullukla Mücadelede Şartlı Nakit Transferi Programının Değerlendirilmesi Keçiören Örneği, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Öcal JY. (2012). Türkiye'de Şartlı Nakit Transferleri: Nitel Analiz. Sosyal Dönüşüm, *Biyoetik ve Kamu Politikaları Konferans*, Ankara: 31-43.

Özcan AS. (2018). Çokkültürlülük Bağlamında Türkiye'nin Suriyeli Öğrencilere Yönelik Eğitim Politikası. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(1): 17-29.

PIKTES Projesi. Hakkımızda. https://piktes.gov.tr/cms/Home/Hakkimizda#. 02.02.2022.

Poyraz Y. (2012). Suriye Vatandaşlarının Geçici Korunması ve Uluslararası Mülteci Hukuku. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20(2): 53-69.

Sağıroğlu AZ. (2015). Türkiye'nin Değişen Göç Karakteri. *Sosyoloji Divanı Dergisi,* 3(6): 9-30.

Sağıroğlu AZ. (2019). Sosyal Politika ve Göç. İçinde: Karagöl ET, Develi A (Editörler). *Sosyal Politika Teori, Politika ve Uygulamalar*, 1.Baskı. Ankara, Umuttepe Yayınları, 185-205.

Sakız H. (2016). Göçmen Çocuklar ve Okul Kültürleri: Bir Bütünleştirme Çalışması. *Göç Dergisi*, 3(1): 65-81.

Sarıipek DB. (2017). Yoksullukla Mücadelede Şartlı Nakit Transferleri; İnsan Hakları Açısından Bir Değerlendirme. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 9(20): 94-107.

Sayın Y, Usanmaz A, Aslangiri F. (2016). Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği. *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18(31): 1-13.

Sever Ş. (2020). Mülteci ve Sığınmacı Çocuklara Yönelik Sosyal Politikalar: Türkiye, Almanya ve İtalya Karşılaştırması, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

Şimşek D. (2019). Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitime Erişimi: Engeller ve Öneriler. *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, 17(65): 10-32.

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü. Sosyal Yardım Programımız. https://www.aile.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/. 12.12.2021.

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü. Sosyal Yardım Programımız. https://www.aile.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/. 01.09.2022

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2012). Türkiye'de Uygulanan Şartlı Nakit Transferi Programının Fayda Sahipleri Üzerindeki Etkisinin Nitel ve Nicel Olarak Ölçülmesi Final Raporu, Ankara.

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. Başkanlığımız. https://www.goc.gov.tr/baskanligin-gorevleri. 19.01.2022.

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. İstatistikler. https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638. 24.08.2022.

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. Yabancılara Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri Genelgesi. http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1715.pdf. 10.05.2022.

Taş H, Özcan S. (2018). Suriyeli Göçmen Sorunlarının, Sosyal Politikalar Bağlamında Analizi. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi,* 7(17): 36-54.

Toplum Merkezi. Çalışmalarımız. https://toplummerkezi.kizilay.org.tr/. 20.11.2021.

Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü (2019). *Türkiye'de Uluslararası ve Geçici Koruma Altındaki Çocukların Eğitime Erişim ve Devamlılıklarına Dair Durum Analizi*. Türk Kızılay Derneği, Ankara.

Tüzün I. (2017). Türkiye'de Mülteci Çocukların Eğitim Hakkını ve Karşılıklı Uyumu Destekleyen Yaklaşımlar, Politikalar ve Uygulamalar. *In European Liberal Forum,* Almanya.

Uluslararası Göç Örgütü (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*. Uluslararası Göç Hukuku, Yayın No: 18, İsviçre.

UNICEF. (2014). Türkiye'de Şartlı Nakit Transferi Programının İyileştirilmesine Yönelik Politika Belgesi. *Şartlı Nakit Transferinin (ŞNT) Geliştirilmesi Çalıştayı*, 10 Eylül 2013 Ankara.

UNICEF. (2018). UNICEF 2017 Yıllık Raporu. *TÜRKİYE - UNICEF Ülke İş Birliği Programı*, 2016-2020.

UNICEF. Şartlı Eğitim Yardımı Programı (Ş.E.Y.). https://www.unicef.org/turkey/sartli-egitim-yardimi-programi-sey. 03.01.2022.

UNICEF. Yaygın Eğitim Programı. https://www.unicef.org/turkiye/media/12811/file#:~:text=Yayg%C4%B1n%20E%C4%9Fitim%20Programlar%C4%B1%20(YEP)%2C,17)%20y%C3%B6nelik%20e%C4%9Fitim%20destek%20programlar%C4%B1d%C4%B1r. 20.12.2021.

Uzun CB. (2012). Türkiye'deki Şartlı Nakit Transferi Yardımlarının Bölgesel Dağılımı. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 7(28): 37-59.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, T.C. Resmi Gazete, sayı: 28615, 11.04.2013.

Yavuz Ö, Mızrak S. (2016). Acil Durumlarda Okul Çağındaki Çocukların Eğitimi: Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Örneği. *Göç Dergisi*, 3(2): 175-199.

Yazğan S. (2021). Sivil Toplum Kuruluşlarının Suriye Krizi ile Birlikte Değişen Yüzü: Sosyal Hizmet Uygulamaları Bağlamında Mardin Örneği, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Yalova: Yalova Üniversitesi.

Yıldız SE. (2019). Suriyeli Çocukların Eğitimi Konusunda Nitel Bir Araştırma: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Middle East Journal of Refugee Studies*, 4(2): 5-32.

8. EKLER

Ek-1. Katılımcılar ile Gerçekleşen Görüşmede Kullanılan Soru Taslağı

Bilgilendirilmiş Onam;

"Merhaba, ismim Saime DEMİREL. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisans öğrencisiyim. Tez çalışmam kapsamında yaygınlaştırılmış şartlı eğitim yardımlarının göçmen çocuklar üzerindeki etkisini anlamaya yönelik bir çalışma yürütüyorum. Araştırmam kapsamında onayınız olması halinde sizinle görüşme sağlayacağım. Görüşmelerde tercüme desteğini Sosyal Hizmet 4. Sınıf öğrencisi Gönüllü Tercüman Ahmed Hammudi sağlayacaktır. Çalışmamda kişisel bilgileriniz yer almayacaktır ve izniniz olması durumunda görüşmeler kayıt altına alınacaktır."

Ailenin Genel Bilgileri Hakkında;

1- Görüşme; liste içi çocuğun/çocukların *annesi/babası/diğer* ile gerçekleşmektedir.
2- Suriye'den yaklaşık kaç yıl önce Türkiye'ye geldiniz?
3- Bulunduğunuz şehirde akrabalarınız, Suriye'den yakınlarınız bulunmakta mıdır?
4- Ebeveynler hakkında bilgi verebilir misiniz? (Anne Türkiye'de, baba Suriye'de; anne ve baba beraber; anne Türkiye'de, baba hayatta değil; anne ve baba ayrı yaşıyor vb.)
5- Ailenin genel yapısı hakkında kısaca bilgi verebilir misiniz? (kaç çocuk var, çekirdek aile-geniş aile vb.)
6- Aile içerisinde kırılgan grupta yer alan çocuk/yetişkin bulunuyor mu? (engelli, 65+, ailesinden ayrı düşen çocuk vb.)
7- Eğitim durumunuz nedir?

Eğitime Bakış Açıları Hakkında;

8- Eğitim hakkındaki düşüncelerinizi alabilir miyiz? Eğitimden beklentileriniz nelerdir?
9- Kız çocuklarınızın eğitimine yönelik beklentileriniz nelerdir? Kız çocukları için eğitimin önemi nedir?

10- Erkek çocuklarınızın eğitimine yönelik beklentileriniz nelerdir? Erkek çocukları için eğitimin önemi nedir?
11- Eğitim ile ilgili hangi çalışmaların nasıl ve hangi kurumlarca geliştirilmesini önerirsiniz?

YŞEY Nakit Bileşeni Hakkında;

12- Şartlı eğitim yardımlarının ne olduğunu tanımlayabilir misiniz?
13- (Biliniyorsa) şartlı eğitim yardımlarını ilk nereden duydunuz? (Okul, komşu, SYDV vb.)
14- Şartlı eğitim yardımlarının devamı ya da durdurulma kıstasları hakkında neler biliyorsunuz?
15- Şartlı eğitim yardımlarının nakit miktarı hakkında ne biliyorsunuz?
16- Kız ve erkek çocuklarına eşit ödenmediğini biliyor musunuz? Kız çocuklarına erkek çocuklarına görece miktarın fazla olmasını nasıl yorumlarsınız?
17- Şartlı eğitim yardımları kapsamında nakit desteği Kızılaykart aracılığı ile kim adına ödeniyor?
18- (Bir önceki sorunun cevabı anne ise) Şartlı eğitim yardımlarının aile içerisinde kadın birey adına ödenmesi sizi nasıl hissettirdi? Bu durumu nasıl yorumlarsınız?
19- Şartlı eğitim yardımları harcama yönetimi kime aittir?
20- Şartlı eğitim yardımlarını en çok hangi alanda harcıyorsunuz?
21- Şartlı eğitim yardımlarını almaya başladıktan sonra nakit desteğinin çocuklarınızın okul devamsızlığına etkisini nasıl yorumlarsınız?
22- Şartlı eğitim yardımları almaya başladıktan sonra çocuklarınızda veya ailenizdeki genel etkiyi nasıl yorumlarsınız?
23- Şartlı Eğitim Yardımı kapsamında nakit bileşeninin miktarının yeterliliği hakkında ne düşünüyorsunuz? Nakit bileşeni nasıl geliştirilebilir?

YŞEY Çocuk Koruma Bileşeni Hakkında;

24- ŞEY Çocuk Koruma Bileşeni kapsamında Kızılay Toplum Merkezlerinden ilk temas sizinle ne nasıl ve hangi yöntemle gerçekleşti, süreçten bahseder misiniz?
25- ŞEY Çocuk Koruma Bileşeni kapsamında Kızılay Toplum Merkezlerinin neden sizinle iletişim kurduklarını biliyor musunuz? Temas etme amaçları konusunu yorumlayabilir misiniz?

26- ŞEY Çocuk Koruma Bileşeni kapsamında Kızılay Toplum Merkezleri sizinle temas kurduktan sonra hangi konu üzerine görüşme gerçekleştirdiler? Görüşme odağınız neler oldu?
27- ŞEY Çocuk Koruma Bileşeni kapsamında Kızılay Toplum Merkezleri çalışanları (destek sağlandı ise) aileniz için hangi müdahalelerde bulundur ve hangi kurumlara yönlendirme yaptı?
28- ŞEY Çocuk Koruma Bileşeni kapsamında Kızılay Toplum Merkezleri çalışanlarının aileniz için gerçekleştirdiği takipler, izleme değerlendirme çalışmaları size ne hissettirdi? Etkisini nasıl yorumlarsınız?
29- ŞEY Çocuk Koruma Bileşeni kapsamında Kızılay Toplum Merkezlerinin gerçekleştirmiş olduğu çalışmalar çocuğunuzda veya ailenizde nasıl bir etki oluşturdu? Yorumlayabilir misiniz?
30- ŞEY Çocuk Koruma Bileşeninin geliştirilmesine yönelik eklemek istediğiniz yorumlarınızı paylaşabilir misiniz? Nasıl geliştirilebilir?

Ek-2. Etik Kurul İzni

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ (AYBÜ)
ETİK KURULU
PROJE ONAY BELGESİ

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi ..Sosyal...Bilimler..... Fakültesi/Enstitüsü....Sosyal...Politika..... bölümü akademisyenlerinden öğrencilerinden.....Saime.....DEMİREL.....'in, ...Yabancı...Uyruklu Çocuklar Üzerindeki Öğrencilere...Yaygınlaştırılmış...Sarlı Eğitim...Yardımların...Etki Değerlendirmesi adlı araştırması değerlendirilmiştir.*(Bu kısım başvuru sahibi tarafından doldurulmalıdır)*

Proje etik açısından uygun bulunmuştur.	X
Proje etik açısından geliştirilmesi gerekmektedir.	
Proje etik açısından uygun bulunmamıştır.	

AYBÜ ETİK KURULU KARARI (Etik Kurul tarafından doldurulacaktır)	
Araştırma kodu (Yıl – Araştırma sıra no)	2020 – 47
Başvuru formunun Etik Kurula ulaştığı tarih	05-02-2020
Etik Kurul Karar toplantı tarihi ve karar no	04.03.2020 – 06
Yer	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Esenboğa Külliyesi
Katılımcılar	Formda imzası bulunan üyelerimiz toplantıya katılmıştır.

KURUL BAŞKANI, BAŞKAN YARDIMCISI VE ÜYELER:

Prof. Dr. Cem Şafak ÇUKUR	**Üye**
Prof. Dr. Muharrem KILIÇ	**Üye**
Doç. Dr. Behlül TOKUR	**Üye**
Doç. Dr. Birgül ÖZKAN	**Üye**
Doç. Dr. Yüksel Akay UNVAN	**Üye**
Dr. Ögr. Üyesi Şule KAYA	**Üye**
Dr. Ögr. Üyesi Ertuğrul DEMİRDEL	**Üye**
Dr. Ögr. Üyesi Nimet YILDIRIM TİRGİL	**Üye**

Ek-3. Kızılay Akademik Araştırma İzni

TÜRKİYE KIZILAY DERNEĞİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Kızılay Akademi Başkanlığı

23/10/2020

Konu : Saime Demirel'in Akademik Araştırma İzin

Talebi Hk.

Türkiye Kızılay Derneği Genel Müdürlüğü

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Yüksek Lisans öğrencisi Saime Demirel, "Yaygınlaştırılmış Şartlı Eğitim Yardımlarının (CCTE) Çocuklar Üzerindeki Etki Değerlendirmesi" konulu araştırması için CCTE projesi raporlarına erişim sağlama, raporlardan yararlanma, CCTE aracılığı ile ulaşılmış kayıtlı aileler ile görüşme yapabilme ve vaka öykülerini tez araştırmasında kullanabilme amacıyla akademik araştırma izin talebinde bulunmuştur.

Bu bağlamda 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunun gereklerine, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 94. maddesi ve 2014/6883 karar sayılı Geçici Koruma Yönetmeliğinin 51. maddesinde belirtilen gizlilik ilkesine uyulması şartıyla Saime Demirel'in akademik çalışması kapsamında Kızılay Akademi Başkanlığınca uygun görülen çalışmanın yapılmasına izin verilmesi hususunu olurlarınıza saygılarımla arz ederim.